

~~11194-1~~
3

UCARNIK

2602

bviii 5/2

510

1

KOMI GIZ • 1935

НЖ Коми
1-1a

U D A R Ń I K

XUDOŽESTVOA SƏVETSKƏJ LIȚERATURA
K O M I Ž U R N A L

LEZƏ SƏVETSKƏJ
PISATELJAS SOJUZLƏN
KOMI PRAVLƏNIJE

Г.П.Б. в Лигр.
Ц. 1935 г.
Арт. № 12

№ 1
1935 VO

KOMI GOSUDARSTVENNƏJ IZDATELSTVO

У Д А Р Н И К

ЖУРНАЛ СОВЕТСКОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ
КОМИЛИТЕРАТУРЫ

ОРГАН КОМИ
ПРАВЛЕНИЯ СОЮЗА
СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ

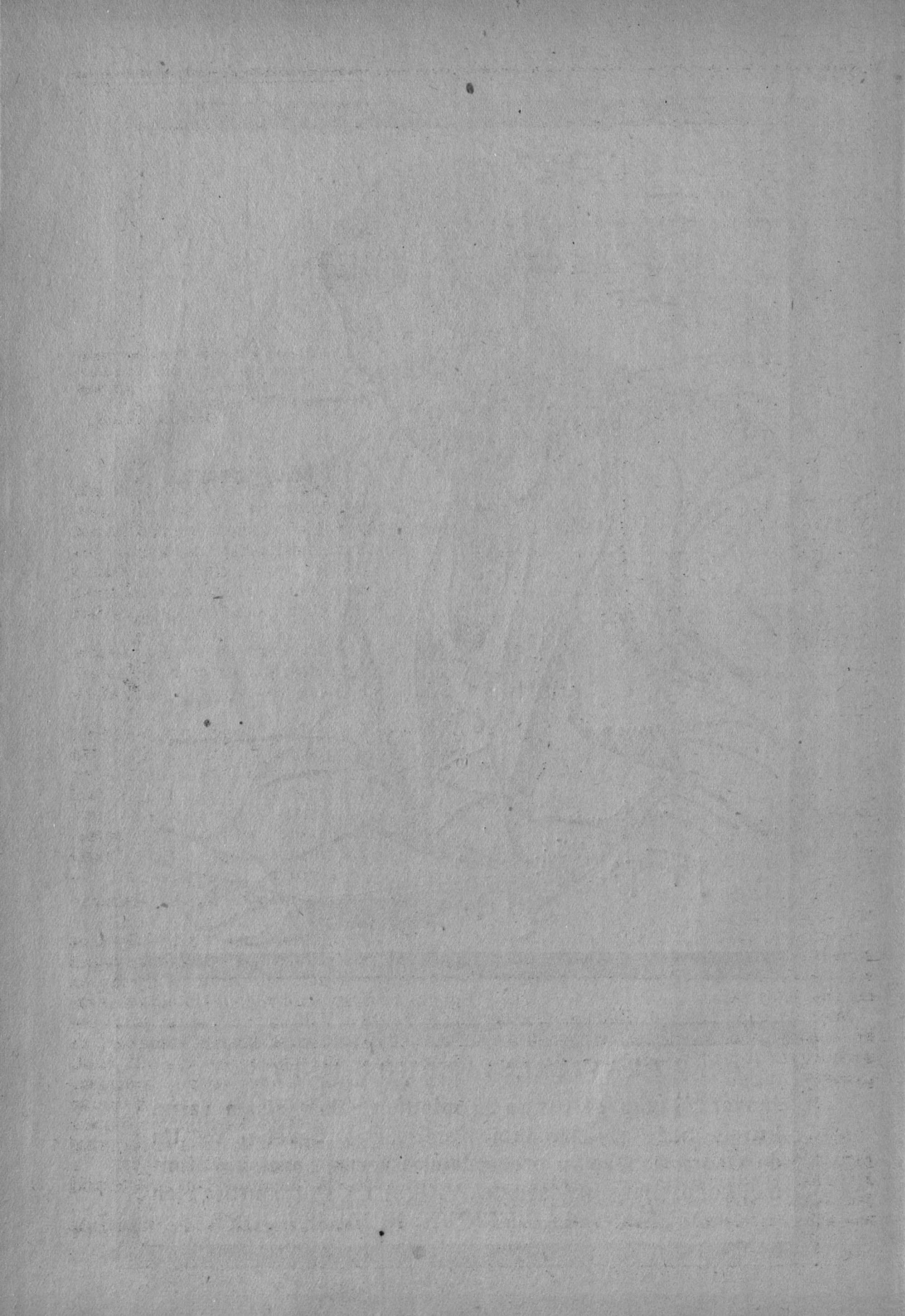
№ 1
1935 год

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

PRAVIŤELSTVENNƏJ JUƏR

Janvar 25 lunə 14 ças da 30 minutn şələm vişəm vəsna kuvşis SSSR-sa Narodnəj Komissarjas Səvetn da Uz da Ovorona Səvetn predşedaťeləs vezəş, səvetskəj Kontrol komişsiyaın predşedaťel, VKP(b) CK Politbjurosa slen VALERIAN VLAĐIMIROVIČ KUJBƏSEV JORT.

IZJUR IVAN

DOMENLƏN MƏZ

POVEŞT

„Asja İsva kod tom jəzədlən vətə-
rəb, tuvsovja əmiz kodnalən çərədlən-
nəb. Sondi-kə petəs — İsva koşmas,
oibstasən da i tom jəzəd çorzasən“.
(Jəzkost şornibş).

MEDVO33A GLAVA

Şo vojasən suvgis vər.

Tagjər çaljas kod kuz da veşkdə pozəmjas, paşkdə lapjasa, əsalan rojjasə zorməm kozjas, kos voka, jəzədgəçə davvəvsa kəzjas da murtsa pizəsəz kajəm perinik ponəllas ləqə sulalisnə una şurs vojas. Najə şo vojasən panlaşisnə mədəməkdə kəmərən kaçədcəmən, nuisnə as kostənəs şavtəm tər. Jonjas vozə jonmisnə, oməljəs — oməltçisnə da koşmalisnə, mədəm şetnə mesta uvşaq kəpədcəş vəljaslə da jonjaslə.

Tazi arən, tələn, tuləsn, gozəmən, una şo da şurs vojas çəz.

No voisnə jəz. Najə vərilyə suvgəmsə, pətka-zverilyə şyləmsə sorisnə aslanəş şən, stal şən, çer kamgəm şən, pila nazgəm şən. Parmasa ludikturun duk pəddi kutis kəvnə benzin duk, vojtaş sutlaləm pəddi — traktorlən targəm. Vər kutis şornitnə vəl nogən, vəl şəjasən.

Pozəmjas jurnəsə traktitəmən kutisnə vodavnə nəvəd İm vələ, pərtçənə neməvəjšə sardməm kəşjasnəsə da golgənyətçənə jujas vələ.

Miça da eap pujasəj! Kəmənlə mortlən ki inmələ tijanə, kəmənlə şələm pər ti vuzərtad gaza jəşəq strəpiləjasəz da şələ təşjasəz voigad?

I.

Barakjas kostən ətkən brunviziş-sulalis puskər tugana pozəm da aslas jəvnəs rəkis vər jəvti luvjən-lavjən kəşkasəş lətəm vurun kod kəmərjasəş. Pozəm vəlİ muşanəş ezşəmə korəga şəd kəşən, i sə-

mən jəvtiş, puskər tugaş verditiş-şin zik, gərdədis najt kirpiç rəmən. Kor kerəs jəvşən, kəni lun i voj ətmoza brutkis-şələşis mexaniceskəj maşterskəj da kəşən pər letçis benzin duk, pəltis şləçə sorən kəzəd vojtaş. pozəm suvgis kokuləzəş tirələmlə, zurtis şəkəda kusnaşəmşə da ləvtis miştəm şətələn.

Pozəm gazədis kəz nə pəkə təvşəm vəl barakjassə da şijəs narəşnə ez pərədnə, kət eşkən şə vələ unaş-şin çətərtçəvlisnə.

Somesova medvoz azsis tajə pozəmsə, vətə şija va sərən dəvjalyəş pizəs. No tani ez vəv şiva va, i nekueəm pər ez vermə lonə. Neməvəjšə pərşə kozjas tani səmənlə vərəntçəməş kerəs gorulə da şetəməş mesta pəşkdə əşinjasa kuz barakjaslə, kodjas təvşəməş nə pəkə, vətə kerəs goruvsə kozjas zor roj pəkə.

„Tajə i em vazaş“? — asləş senzəstis Somesova.

Şijə vəlİ vidçəsə, məj traktornəj baza panbədaşas şələ traktorjas murgəmən, jugəd elektricestvoa viən, gərşə ker dodjasən da gəgər zəmgən vəd zəkən. No şinəm seəməş ez vəv. Vəlİ səmənlə puskər jura pozəm vitə kvajt barak kostən, i nekən ez tədav veşig ətik traktor, ez kəv ətik mort, i nekueəm şə, kerəs vəvşəq brutkəm-şələşəm kənzİ, nekən ez şəv. A kerəs jəvsa brutkəməş şələ kazitçis mojdkevsə dedələn şələşəmən, kodİ pukalə paç vom dorən da puskə aşşəş vəd kallənsə.

Şeraməş petis Somesovalən tajə teskod ətkodaləm vylas.

„I tajə traktornəj baza, kodlə tavo kolə

лезнь квайтъмън şurs kubometr eksport-
nej vər*, — mǝvrǝstis Somesova da veş-
kǝdçis içǝtik varak dinǝ, kǝtǝş murtsa tǝd-
çymǝnja petis ɛɛn.

Bvlavǝvşan veşkǝda zǝrjǝ voşşan ǝzǝ-
şǝd tǝdalisǝn gǝrǝş jaseikjas da tǝrtǝm zǝz-
jas, i seni, una pǝvjas da jaseikjas pǝv-
şǝn, mutkǝraşis mort.

— Parikomǝd tijan kǝni? — jualis Some-
sova voşşǝ ǝzǝşlaǝ matǝştçǝmǝn da asǝş
mǝvrǝstis: — „larok, tǝdalǝ, vǝçǝnǝ“.

Mort petis prilavok saşǝş, pǝrkǝdǝstis
vǝvşǝş bussǝ da loktis ǝzǝş dorǝ. Some-
sova voşǝ suvtis zev tǝdsa çuzǝm, no
kǝtǝş sijǝ ǝzǝşlis tajǝ şǝd çuzǝma mortǝ
— ez vermǝ nekǝz dum vǝlas uşkǝdnǝ.

I seki nalǝn şinjǝşǝş panǝdaşisǝn. Panǝd
sulalǝşlǝn şinjǝşǝş jugǝnitisǝn tǝdsa viǝn
da mort vǝttǝ drǝgmuni — vǝrǝntçǝstis ne-
na, vestis şinsǝ, stav çuzǝmnas ǝzjis-gǝr-
dǝdis.

— Vot kǝni panǝdaşim! — pǝdǝşan lezis
Somesova. — Kǝni medşǝ on viççǝş...

Somesovalǝn şinjǝşǝş vezşisǝn tǝdtǝm
vǝjǝz, çuzǝmǝş gǝrdǝdis torja plastjasǝn
da gǝlǝşǝş turalis ne to povzǝmla, ne to
şkǝrmǝmla, kodǝş sijǝ açǝş ez gǝgǝrvo
pervoşǝ.

— Panǝdaşim taj... — vomjassǝ vekǝstǝ-
mǝn ñummini ǝzǝşǝn sulalǝş, şessa me-
dǝm asşǝş turalǝmsǝ vǝrǝdnǝ da ne pet-
kǝdǝlǝn panǝd sulalǝşǝş, tǝrǝva kǝşkis
zǝpşǝş papiroş da şujis vomas. Izǝgǝş
narosǝnǝ dǝr ez sed zǝpşǝş, çunjasǝş ez
tǝrnǝ izǝg jaseikǝ, a şessa i papiroş do-
ras voigǝn viş kusi da sǝ şerti Somesova
tǝdis, mǝj tajǝ vozǝvǝ ez-zǝ vermǝ tǝdnǝ
şǝşş tatçǝ voǝmsǝ.

— Dǝr kezǝ, Duǝ... — zavoditlis mortǝd,
no tǝdalǝ mǝjkǝ dum vǝlas uşi da lǝntis.
Nǝdǝr çǝv olǝm vǝrti-ñin sodtis: — A te-
nǝd kontoraad ñinǝmla, seni nekod avu.
Muzikǝd ortça varakas olǝ, so estǝn, —
indis kinas ortça varaklan, kǝni meddor
ǝşinǝş vǝli zǝnavesalǝma pǝkǝşşanǝş ga-
zetǝn.

Somesova bergǝdçis da mǝdis şǝlan,
ez veşig vizǝdlǝ, kǝzi ñi ǝgǝrjasǝn jugja-
lǝş şinjǝş kollǝdisǝn sijǝş ǝzǝş saşǝ pǝr-
tǝz Sijǝ nekǝz ez vermǝ gǝgǝrvonǝ, kǝzi
tajǝ mortǝş, kodkǝd Somesovalǝn olǝmǝş
gǝrtǝştçǝlis lok gǝrǝdǝn, vermǝş veşkavnǝ
tatçǝ da tǝdalǝ veşig uzavnǝ larokǝn.

„Muzikǝd!“ — uşi dum vǝlas şǝlan tajǝ
kǝvşǝ suǝmǝş vǝttǝ kodǝşkǝ ñerig moz
da vǝttǝ kǝşjis sijǝn vǝçǝn kǝuǝmkǝ omǝl-
tor, jona dojdǝn Duǝaş. I sǝmǝn muzi-
kǝşǝş ǝzǝşşǝ voştigǝn dumǝstis, mǝj sijǝ

tǝdǝ şǝşş muzikǝş da gǝşkǝ i muzikǝş-
ñin tǝdǝ stavşǝ, mǝj vǝli şǝlan tajǝ mor-
tǝşkǝd. Avu-ǝd dǝvǝ, seeǝm mortǝd-kǝ lok
kuza narosǝnǝ gudralis.

Içǝtik komnata vǝli pemǝd. Najt, jogǝş
zoz sǝrǝn, kǝtçǝ kod tǝdas-ñin korşan avu
inmǝvlǝma va vetǝk ñi korǝş jǝv, kujlis
vok vǝlas kujim koka içǝtik kǝk skamja,
pǝzan vǝşǝn tuplaşisǝn posñidik knigajas
da kǝmǝnkǝ gazet. Duǝa şǝşşis ki jǝvşǝş
içǝtik jokmǝşǝ tarçan vǝlǝ, kod vǝşǝn
vǝli gǝrd eskǝn da şinsǝ vostǝm, çusaşǝm
ezǝda jurlǝş.

Duǝa unǝş-ñin⁷ ǝzǝşvǝlvlis ǝtkǝn olǝş
zonjasǝş taǝm durk komnatǝjastǝ da nǝti
ez senzǝ, mǝj tajǝ-ñin vǝvti najt. Zozǝn
tǝdçis saşş da najt una kokjaslǝn vetlǝm,
vesig ştenjasǝş vǝli jugjǝvtǝzǝş şǝdaşǝ-
maşş şǝd kijǝşan da paşkǝmǝn unǝş in-
mǝdçǝlǝmla.

„Vot i olǝni!“ — kǝşjis şerǝktǝnǝ Duǝa,
no şerǝmǝş ez artmǝ. Vǝvti-ñin vitçǝştǝm
vǝli tajǝ panǝdaşǝmǝş, kodǝş sijǝ dumas
pǝr-na ñuzǝdis. Pǝrtçǝşis, lǝşǝdǝstis pǝzan-
vǝv, kalidorǝş korşis lǝş da zavoditlis çǝş-
kǝşǝn. Sǝ vǝşna ez kǝvlǝ, kǝzi komnataş
pǝrisǝn kǝkǝn da vizǝdisǝn, kǝzi krǝvat
ulǝş tǝdalisǝn kokjas da şǝş purkjis-petis
ɛɛnbuş. ǝtǝş pǝrǝşjas pǝşş vǝli ǝzd tu-
şaa, gǝrdovat çuzǝmjasa. Şǝlan kǝş kǝn-
mis jur vǝvşǝş şarkasǝ voştigǝn, a mǝdǝş,
laekǝş tusaa, lǝz şinjasa tom mort, ñumja-
lǝmǝn vizǝdis to krǝvat vǝlǝ, to aslas jor-
tǝş vǝlǝ.

— Kǝzǝjkaǝd pǝr i tǝdças, — şerǝktis
kuz mortǝd, a şessa ez kǝv tǝdalǝ krǝvat
uvşǝd da, kǝzǝktis.

Duǝa petis krǝvat ulǝş pǝlaşig-şǝlaşig
tǝrja da bus saşǝş vura dǝr ez ǝzǝş pǝrǝş-
jassǝ, — şinjassǝ tilis.

— Prijezdom-nǝ, Duǝa, — ñuzǝdis kisǝ
ǝzǝdǝk mortǝd.

Duǝa vǝliştǝ kazalis, mǝj sǝ vozǝn su-
lalǝ Jermolin, aslas muzikǝş. Seeǝm drug,
tǝdlǝtǝg lois nalǝn pǝrǝmǝş.

— Vot i me! — ñimkodǝ suis sijǝ.

— Azzam, mǝj te... Kǝzi-te tatçǝ ves-
kalin?

— Lokti muzikǝj ordǝ. On primit?

— Kǝzi og. Azzan, kǝzǝjkaǝş kǝuǝma
kolǝ mijanǝş, — indis ǝǝ askǝdǝş loktǝşşş
vǝlǝ. — Da, me i vunǝdi — tǝdmas: Domen
— mijan traktorist. Mi vot tǝzi i zǝrujtǝm.

— Zǝrujtǝd i em. Pǝrnǝ olaninad oz
poz. Kǝzi tǝni olad? — Domenlǝş kisǝ voş-
tig moz şerǝktis Duǝa. — Mǝjǝn tǝdin men-
çǝm voǝmsǝ?

— Lavocǝnik taj kotǝrtlis viştavnǝ.

— Рьрəј? — artmis Duᅇalən.

— Kədi? — ez gəgərvo Jermolin. — Te sijəs tadan?

Duᅇa рьрəstəm рьрсə oz vəlī kəsјь vištavnъ muzikъsъ sьkəd azzъsləmsə, ŋi vazsə sь јьlъs, no kor-ŋin artmis — vərŋtъsъnъ vəlī oz poz.

— Əti ŋiktъsəš mi sьkəd. Gortas sijəs Рьрəјən sуənъ.

— Kueəm miča ŋim vələm, Domen, da mi ogə i tədə. Te dьr kezlə? — vьttə gəštъlъš zek ŋetig moz јualis Jermolin.

— Рьr kezlə. Me uzavnъ voi.

— Uzavnъ? Tatčə? — tьdalə ez viččъs Duᅇalъš zikəz voəmsə Jermolin.

Duᅇa viččъsis, mьј sьlən vištaləmsъ vəčas muzikъs vьlə vьdъkъ vpečatlenije, no sь čuzəm vьlъn tajə nəti ez tьdav, a mədərə — vьttə ŋinjasъs kьzkə drug čorzisъnъ.

— Menə tani i uzavnъsə ŋekən og vermъ? — Jermolin vьlə ŋusa vizədəmən јualis Duᅇa. „Tьdalə, stavsə tədə“, — məvrъstis ačъs, no sek-zə ašsə vər laŋtədis: „No i med tədə, menam sьšъ mьzъs ičət daј asъs-əd gətrašigas vištavli, mьј me verəs-sajas vəlī-ŋin“. — En pov, tenъd kokŋəd vьlə voi — komsorgən.

Jermolin ŋinəm ez su. No sь ŋerti, kьzi sijə drug gərdədis da рьzan vьlъn kutis vєrgədlъnъ iztəg kəgəv — Duᅇa gəgərvois, mьј sьlən voəmsъ Jermolinъ abu јuvə.

— Mьј-nə laŋtid? — ez lə ləšъd vozə čəv ovnъ Duᅇalъ. — Vištaləј kьz uzalad, mьј vьčlad, kьzi gazədčad.?

— Kueəm tan gaz, vєrad, — ŋuzədis Jermolin — lun i voj traktorjas dinъn, maštєrskəjšъd on estъv petavnъ. A kəluјъd tenad?

Duᅇa ez kьvlъ tajə јualəmsə. Sijə ŋusa vizədis, kьzi Domenј pukalis krəvaŋ vьlъn da əsiŋəd zorgis varak əsiŋ dorti munъš nъv vərša. Sьlən čuzəmsъ sekī əzјalis da ŋumјalis.

— ŋiktas-na kolī, — mədъš јualəm vərŋn səmnъn vištalis Duᅇa. — Me podən tatčə voi, — a sešsa sijə loktis Jermolin dinə, əsədčis sьlъ mьzəŋnъs pєlpomјas vьlas da kijasnas kutis sьlъš јursə:

— Mьјkə ten abu ŋimkod, Jermolin јort, — јursə morəs vєrdas topədig moz sьbstis Duᅇa. — Kьš, rajonad јona te vьlə vidčənъ-da.

— Najə-əd seni sь vьlə i pukalənъ. — drug orədis Jermolin, a sešsa čєččis da kutis mьšsъnъ. — Tenad kənkə tuј vьvša-ŋъd kьnəmsъd ŋumalə. ŋorŋinad on pət, vetlam mijan stolovəјə.

Baza, kьtčə vois uzavnъ Duᅇa Somesova, strəitəma vəlī vazən-ŋin. Vo ŋol saјъn, kor-tajə rajonas suisъnъ strəitnъ traktornəј baza, dьr ŋornitisъnъ, kьtčə sijəs voštъnъ. Artalisъnъ, mьј das traktorən, kodəs kəsјъsisъnъ setnъ bazalъ, kutasъnъ tьrtnъ čut lī oz zьn plansə rajonlъš. No pєrvoјja vovъzə petkədlis, mьј baza oz tьrt asъs vєšig јona-na ičət plansə. Masinajās dinъn uzalъšjas vəlīnъ vьl јəz, unzъkъs səmn-na sijə arnas medvozъs azsisъnъ najəs da polisъnъ јok vəvjasъš moz. Traktorjas ez kьvzъsъnъ velavtəm kijasъlъ, zuglašisъnъ, kьskisъnъ ətik-kьk dodčən daј sijə ətik reјsъs ŋuzavlis lun-mədəz.

Rajonъn uzalъšjas piъš kod ŋurə kutisъnъ ŋєravnъ baza vьlъn:

„Burъk-na vələm kreštanskəј kləčəbd. Sijə-ŋin oz vьləd, səmnъn verd burъkka“, — smonitlisъnъ najə da vərъvlas nəsta sodtasъnъ: — „Napєrvo taj rajonəs karašintəg kolisъnъ-a“.

Bazaə uzavnъ vovъšjas piъš unzъkъs re-gьdən vər ziјisъnъ pєsјovnъ. Sizi i vovъš vovə baza kolis vərŋn kьššъs učastokən.

Rajonuvsa vєškədləm јonmədəm vərŋn rajkomsa vьl ŋekretar volis bazaə, tədmašis sijə uzən, polozenijeən da medvoz vєzis bazasa direktorəs, vьstis setčə vєrpromxozъš inzenerəs, a sešsa i partorg pьddi setis asъšs vєzъšsə — Mitrej Vurdovəs, vaz partizanəs da krasnoznamјonєcəs.

Somesova ačъs vəlī tajə rajonsъs-zə. Sijə bura-na pomŋitis, kьzi aslas vaz kəzai-nъs, Zъz Maksim, kod ordъn sijə ovlis slugaən, čiktъvlis baza vьlъn ŋєraligən:

— „Povzədlasъnъ mijanlъš vəvjasъnъməs da najə ašъnъsə zuglasъnъ, vєrsə ŋinəmən loə kьskavnъ. Masinanad vьd mьr gəgər on kьєovt, lьm pias vovə“.

Seki Somesova ez azzъv bazasə da əni, kor sьlъ suisъnъ tatčə kajъnъ, pєrvoјsə povzъlis kod.

— ŋinəm menam oz artmъ, — suis rajkommolsa ŋekretarlъ, no sijə səmnъn vidis Duᅇaəs.

Gaskə muzikъs vəsna gaztəmčəmla, gaskə i asъšs poləmsə vьrədəmən (sijə-əd sovpartskoləšъs vois, oz poz sьlъš ŋimsə pєrvoјja lunšaŋ uskədnъ), Somesova rajonъn olis səmnъn kьk lun da terməsəmən kajis uzalan inas, vєšig ŋiktas vəv ez kut vidčъsъnъ, stav kəluјsə kolis da bazaəz vovis podən.

„Мъјсаң заводитнъ?“ — медвоз мѣврѣ-
тис сижѣ воѣм мѣшти.

— Нуѣд аштѣ собраније рѣр да primit
меншѣм дела, — воѣавизис Јермолин, кор
Дуна та јилѣс јуалис.

Somesovalъ ez vѣv okota zavoditnъ
sobranijesaң. Sija ez-na tѣd vѣzalsъ polo-
zenijesa, ez tѣd jѣzsa, kodjaskѣd sьsъ loѣ
uzavnъ daj okota vѣli aсsѣ medvozsa lun-
saњsъ petkѣdlnъ sizi, medьm sьkѣd kut-
isnъ lъddьsнъ. Sь vѣsna aski aсьvnas
sija medvoz kajis mašterskѣja.

Дуна матѣсањзѣк ez-na vizѣdlъ trakt-
rѣs. Sьktyvkarъn velѣdѣigѣn sija karъs una-
ьs aсzvnlis traktorlъs munѣm, no ѣzdъ sь-
ѣn targѣm kьnzilъs sьsъ vѣzѣras ѣkueѣm
torja sѣrpaс ez kollъ. Targig tьrji turьlt-
ѣъ tuj kuza kѣrt jokmъl, vьttѣ kueѣmkѣ
aslъs sikas sѣd gag daj stavъs, мьј vѣli
sija jurъn. Tani sijaс povzѣdisnъ paškѣdam
masinajas. Bokjasnъsa vѣli nalъs voštѣma
da sь pьkѣъs tьdalisnъ una trubajas, ku-
eѣmkѣ gьrъs ѣrъsjas da kѣlѣsajas, a zoz
paštѣa razѣdѣmaѣs seeѣm-zѣ torjas, vьttѣ
načkѣm vѣrъn ѣzdъ mѣslъs gьrk pьkѣsѣa.
Stavъs мьјkѣ gѣgѣrvotѣm vuzja-vezja, kь-
tъs sѣkьd tѣdnъ kodi kьtѣ da kodi мьј-
la. Mašterskѣjnъ vѣli pemьd, kьlis kara-
šin duk, zozъs i stenъs jizъtsѣmaѣs mas-
lѣjasѣn da vojalisnъ. Korominaъs, voсsa
paka masinajasъs, zoz paštѣnъ razalѣmѣn
stav ѣaštjasъs tiralisnъ kѣnkѣ ortѣa zьrъjnъ
vrukъs dinamo sьsъ. Tѣeѣm-zѣ kazitѣis
Dunalъ, kor sija medvozsaъs pьris Sьk-
tyvkarsa vѣrpilitan zavoda da seš aсzis
ѣdѣ sьvrkъjъs-vѣrgalъs gьrъs kučik tasma-
jas, tѣdtѣm masinajas da na gѣgѣr posњ-
dik gagjasѣn vѣrъs jѣzѣs.

Somesova medvoz aсzis Domenѣs. Sija
vѣli gae vodѣma traktor ulѣ da sen мьј-
kѣ klorѣdѣ. Ortѣn sulalisnъ kujim trakt-
tor, vьd ulъn vѣlinъ jѣz da mašterskѣjnъ
vьttѣ una kuzneč dorъsisnъ: gьmgisnъ mѣ-
lѣtjas, vokъnzьk una vičirjas kojѣmѣn ziz-
gis ičѣtik tѣčila da sь vьlъn мьјkѣ jostis
tomъnik пьv, a sešsa sija kajis traktor vь-
lѣ da jostantorsѣ kutis lѣšѣdnъ masinaѣ.
Tѣdѣ vѣli, мьј sьlѣn ѣnѣm oz aitmъ
da sija dѣzmѣm pьrъs unaъs dugdъlis
uzalѣmъs, suvtѣmѣn dьr vizѣdis tѣčila vь-
lѣ da aslas kьnъ kutan kѣrttorjas vьlѣ.

Vokъn, pьkѣ pьran mѣd ѣzѣs dorъn,
sulalis Jermolin da kijasnas senašѣmѣn
zila vištalis olѣma mortlъ. Mortъs vѣli sѣd
toska, ѣzjѣm sьnkъmjasa da sija sѣkьda
vizѣdis Jermolin vьlѣ. Дуна tѣdis mort-
sѣ — тајѣ Vurdov, kodkѣd sija aсzьsllis-na
rajkomъn.

— Me ted medьsarjaъs vištala, Jermolin
jort, — kias ѣzdъ kѣrt jokmъl vѣrgѣdlig
moz torkis Vurdov Jermolinѣs, — ѣnѣm
tenъd dorъjъsнъ. Remontirujtѣn plan ti
orѣdinъd. Traktortѣ vѣzѣn-ѣn kolis lezъnъ
trassa daštъnъ, a tijaң kod tѣdas kor estas.

— Lъmъjъs taj oz-na uс, — vara zavо-
ditlis Jermolin, no Vurdov ez kut kьvъzъ-
nъ — matѣštѣis Dunalaң.

— Somesova jort, burakѣ? — veknidik
sѣd sьnjassa Дуна vьlѣ saekis Vurdov da
smoņitana sьrъnmuni, — vizѣdlъ muzikъd
vьlѣ: medvozsa lunsaњsъ planjas orъjѣdlѣ.
Oz kѣsъjъ gѣgѣrvonъ, мьј vьd vo vѣrlezan
plannъsa orѣdѣnъ omѣla lѣšѣdѣm vѣs-
na. Trassanъs pьr kišsѣma, masinajas un-
zьk kadsѣ remontъn, a dodjas pervojja
rejsas zuglѣsaņ.

Masinajas ulъs petalisnъ jѣz da ѣkѣrt-
ѣisnъ na gѣgѣr. Дуна gѣgѣrsaң aсzis sь
vьlѣ veskѣdlѣm sьnjasa, tьdalѣ kьvlѣmaѣs
Vurdovlъs sь dorѣ sьašѣmsѣ da ziļъnъ
tѣdmavnъ — kodi sija. Traktor vьlъn sul-
lъs пьv ѣtѣсьstis zozѣ, konjaсis aslas ju-
kaѣ da uši kьmъѣn, i sekѣ Дуна kѣz-
lis, kьzi sija janzim pьrъs, gѣrdѣdѣmsѣ
kutѣmѣn, vizѣdlis Domenъ vьlѣ da jѣz ѣ-
kѣrlaң loktѣm pьddi vѣrgѣdѣis mѣdara.

— Zoja! — gorѣdis Jermolin, — volъ ta-
laң...

— Мьј-nѣ, tom jѣz? — stavъslъs-ѣn јua-
lis Vurdov. Gѣlѣsъs sьlѣn vѣli kьz, i sѣr-
nitis ѣzъjѣnik, termашtag. Tьdalѣ vьd kьv
sija dьr mѣvpalis kьzi sunъ. — Tazitѣ mi
vara pukšam. Vit lunѣn-kѣ remont oz es-
tъ — plan zikѣz orѣ. Vizѣdѣj, мьјdta-na
uzъs. Jermolin jort — meħanik a sьlъ vѣs-
kod, tьdalѣ, srokjasъd. Lъm ušѣm vičъsъ.
Ali stavnъdlъ vѣskod?

Sulalъsjas kьvzisnъ ѣla, sьnjasaъs ez
leptъvnъ zozъs. Sѣmъn Jermolin sьrъnja-
lis, vьttѣ sьlъ vѣskod Vurdovlѣn vištalѣ-
mъs da ѣtѣi oz inъmъ sьlъ. Дунаѣs тајѣ
dѣzmѣdis.

— Мьј te sьrъnjalan? — petis Dunalѣn,
a sešsa ez-ѣn vѣv lѣšѣd dugdъnъsa da
vozѣ topѣdis Jermolinѣs. — Tѣrъt menъm
oсъjъšin vura uzalѣmѣn, a talun мьј višt-
talan?

Jermolin gѣrdѣdis, vьttѣ povzis-kod vid-
ѣstѣm uskѣdѣmsъs da saļraļmunli, no
sešsa pьrkъnitis јursѣ da uskѣdѣis Dunalaң.

— Velѣdnъd stavnъd mašter as. A ti
tѣdad, — tisѣ torjѣn tѣdѣdis Jermolin, —
мьј zapasnѣj ѣaštjas oz sogmъnъ da mi
sijaс tani vьlѣs vѣčalam? Bavbit em sѣmъn
grammѣn, a podsiрnikjassa pѣsti stavѣ
kolѣ vьlъs sьlѣdnъ...

Duḡalь ez kazitčь Jermolinlən ŝornitan nogьs. Sijə dumьstis, mьj Jermolin vela-ləma tani kamandujtnь da əni dəzmis ta-ni taem nogən ŝornitamьs.

— Vot kьsan vələm kolə zavoditnь, — məvьrьstis Duḡa. — Talun komsomol'skəj sobranije vьln kьvzьnь sьlsь otčot remont munə jьlsь da ŝornitnь bura stav tьrmьtəmtorjas jьvьsь.

Maŝterskəjьs petəm vərn Duḡa azsis Vurdovəs, vətədis sijəs da vištalis ta jьlsь.

Vurdov posnidika voŝlaləmən lečcis čojgoruv, kutčьsis kotərtədəməs da vьttə ez kьvzь Duḡalьs vištaləmsə. Səmən partkomə voigən suьstis:

— Bur. Tolkə en kruta voŝt. Pervoj lunŝanьs čegjavnь og kutə. Vizədlam, mьj vozə loə.

Duḡa kəsjis kezavnь larokə, no azsis seŝ Pьrəjəs da ədjə vėgədčis.

3.

Komsomol'skəj sobranije munis burnəja. Gərd peləsnь, kьtčə uzjas estəm vərn čukərtčisnь jəz, nekьtčə vəli puk-šьnь. Jermolin, mьjən səmən sьls Duḡa vištalis, mьj sьlən otčot loə ɗe səmən komsomol uz jьlsь, no eəe i remont munə jьlsь, əvəd vərn veŝig gortas ez pьrav. Sizi i Duḡalь ez udajtčь ŝornitnь sьkəd doklad jьvьsь.

— Mьj-nə,—zavoditis ašsьs dokladə Jermolin da vizədlis Duḡa vьlə,—tan, tьdalə, oməzьka interesujtčənь komsomol uzən da sь jьlsь jonasə ɗinəm i vištavnь. Sua səmən—uz munis oməja. Sobranijejas vəčavnь əni ɗekor, kolə uzavnь, a siz vəlgəməšd taj təlkəd eea.

No i uz jьvьsь Jermolinь jonasə vištavnь lois ɗemtor-zə. Remont munə omə-š, əkmьs pьs ɗiətik traktorən-na uz vьlə petnь oz poz. Komsomolčjas uz vьln mukəbьs torja ɗinəmən oz təčьnь, kruzokjas oz uzavnь, gərd peləsnь durəm kьuzi praməja ɗinəm oz ovь. Ordjəšəm avu paškədəməš, kьpədləməš eskən ŝorni udarnikjas jьlsь da vər vunədə-məš.

„Mьj stavnьd ti vəčad?“—vəli okota gorədnь Duḡalь Jermolin vištalg čəz, no polis, mьj sijə zikəz ləgəšas.

Pukalьsjas veškoda kьvzisnь Jermolin-ьs vištaləmsə, durisnь, pьsjalisnь-šeralisnь, vьttə ta jьlsь unəbь-ɗin ŝornitlisnь da bursə sьn ɗinəm ez vičьsьnь. Vo-kьnzьk, peləsnь, pukalisnь nьv čukər da

Duḡa matьstčis na dorə. Jurnuədьsьs seni vəli Zoja. Sijə stavьsь mьjkə vaskə-dis peləs da najə ətčukərən unəbь ŝerək-tьlisnь.

— Ti mьjla on kьvzə?—sьašis na dinə Duḡa.

— Pьr əti torsə mьj kьvzan. Pelьd ŝadašas,—stav pьddis vočavisiz Zoja da vizədlis pədrugajəs vьlə.

No sobranije gьzis ŝornijas voŝtəmšə. Domeɗ stavə sьzədis. Sijə suvtis pьzan pomə, dьr ez zavodit, nьvjas ŝerəktəməs gərdədis da pervojə sijə vištaləməs Duḡa ɗemtor ez gəgərvo: to-li oskə Jermolinəs, to-li kulitə.

— Mьj mijan artmə?—mьjlakə pьr-zə Duḡa vьlsь ŝinsə ez lezь Domeɗ, vьttə Duḡa vəli stavьsь mьza.—Sijə i artmə: velet zəptnь, seŝsa ɗinəm. Korkə eškən gizšlim udarnikjasə stavən, no sijə kor vəli? Politskolaad kьmьnənkə volənь, a texkruzok ez-na čukərmьv.

Veŝig nьvjas peləsnь lantisnь, ŝuša kьvzisnь Domeɗəs. Sobranije azsis ašsьs tujə.

„Ok, jona-na tani kovmas uzavnь,—məvpalis Duḡa gortas munig moz.—A Domeɗə da Zojasə-kə as dinə kьskan—bur loə. Unəzьkьs na vьlə vizədənь. Kьzə najə—sizi i mukəd“.

Tujьs vəli tədtəm da Duḡa unəbь veŝ-kavlis va guranjasə, krukašlis kueəmkə mьjkjasə, kodjas vьttəkənəš lunnas ez vəvnь. Vəliš tajə stavьs Duḡalь kutis kazitčьnь vazaən kodьk. I varakjasьs paŝkəd əsinjasəd ulič vьlə petan električestvo bi jugərjasьs, i karašin duka vьlavьls da jəzьs, kodjaslən čuzəmnьvьsьnьs oz vьrьs šədbьs, i puskr tugana pozəm jьlə kьpə-dəm elektriceskəj lampočaьs, kodi gərdədis pə ezsə da pozəməs jьləzьs vəli vьttə əzьgajtčəma, i kənkə varakjas sajn lun i voj brotkьs maŝterskəjьs, kьtьs kь-lisnь mələt sьjas.

Duḡajas varak dinьn šədvuzərən sulalis mort.

„Bara sijə?“—povzis Somesova da kəsjis kotərən kajnь posvozas, no mortьd əzəsas panьd suvtis. Pəmədas kanlən moz jugjalisnь Pьrəjlən ŝinjasьs.

— Mьj te vuzər moz vətьlən me və-rtьs?—suvtis Duḡa.—Veŝj seŝ!

No Pьrəj ez ləšədčь veŝjьnь.

— Menьm kolə vištavnь, Duḡ...

— En ləšt menə ɗekor siz sunь,—orədis Somesova.

— Zik ətik tor,—matьstčis Duḡalan Pьrəj.

— Mijanl' tjan'kəd n'nam jyl's' ŝor-
nitn'. Ŝornitn' kutam mäd'š,—čor'ba
suis Duča da kəs'jis jatk'bstn' P'bräj'əz tuj
və'g'š, no sija sulalis m'yr moz.

— K'vz'z, me so m'j səm'n vištala.
M'j väll sek —me stav'sə divita. Divita
vat'əš, ač'm'əš, stav'sə. Loka mi tekəd seki
vəčim. No me əni mäd, i stav šaləmən
kəs'ja uzav'n'...—P'bräj' tani suvt'bstlis da
nəsta mat'št'cis Dučalan, kutis s'yl's' kisə,
—...tijan dor. Me so mäd täl's'-nin pri-
kaseik'n, a vat'ə əni kolhoz'zn-zə...

— Kəni? Kolhoz'zn?—kisə P'bräj' ord'š
d'eebstis Duča.

— Kolhoz'zn... zavxoza v'ešig puktəmaəš.
M'j väll ov'məš's—stav's kolhoz'zn.

Duča skərmis as v'ylas. „M'j me e-
kəld'v'ajta takəd?“—vidis aš'sə da v'azša
l'əg'š n'əsta jon'z'ka k'p'tis.

—S'ešša lant, t'yrmas. Mədlə'n kutam ŝor-
nitn',—n'eebst'cis Duča da kəs'jis gorədn'.

— Lant? Me tani kəs'ja ŝornitn'. Šin
na šin. Mor'əš na mor'əš. On l'əšt? N'inə-
mən l'əə p'k'š'zn'd?—vaskədisn' P'bräj'lən
p'arjas's zik Duča vom dor'n.

— Me čud' g'z m'nda te voz'zn əni og
rov. Vaz's t'yrmas,—skərmis Duča.—Mez-
d'ədč'zn te voz'zn og kut daj og kəs'j'.
Sij'əš kovmas ten'd v'eč'n'. I k'ym'n re-
g'bd, səm'n tijanl' l'əə v'ur'z'k. Kueəma
kəs'jan da kueəma uzalan—eg na udit t'əd-
mavn'. Səm'n sul'v'v'ə'n'—ponl'-pə v'yl
zən oz pet. Men'ym v'ojdər kazitč'ylis,
m'jla miša jəz's s'izi vermə'n v'eč'n'. A
əni azza: mäd nog'š ti onə i verməj. Ti
zverjas, i zverjaslən kod tijan stav uz'n'd
i oləm'n'd. Tenad m'j em v'yl's—sijə ku-
dik'd. Šaləm'd vaz, kueəm i sek väll.

— Čajtā, me vek-na v'az's?—šornisə
p'anəms'š-nin əni ač'š povz'is P'bräj, sija,
t'ədalə, ez v'ič'š'z, m'j Duča s'ykəd-vermas
s'izi ŝornitn'.

— Čajta-əl—š'erəktis Duča.—Og čajt, a
v'ešk'da sua.

— Te-taj-nə mäd noga? Sovpartskolə'd
veləd'is?

— Menam, Eakov Porfirij, gə'n's i šə-
l'əməš v'az, səm'n šinjas jugdiš'n da ve-
š'ər v'oš'sis.

— I te menə kəs'jan k'j'n'?

— Tenə k'j'n' oz kov'n'. Te sedə'm'd-

nin, kət s'ešša vek č'eč'əv.

— Te k'jan?

— M'j kət i me?

— I on kəs'j' pov'n'?

— M'j'š'z? K'ib əni zep'd!

— Kət-nin v'az'š'š's,—l'ok'š š'erəktis P'br-
rəj da v'ara l'ask'š'is Duča č'uzəm v'erdə.
—Mi-əd muzik'dkəd drug'jas...

Be'ttə orsən kuč'kisn' Dučal'. N'euna
povzə'm'isla v'ə'g'ntč'bstis da ədzədč'mən
k'ip'dəsnas v'ackis P'bräj'š č'uzəmvanas,
a s'ešša k'v sutəg kotərən p'ris v'arakə.
P'bräj' s'ajpaj munəmən kol'is sulavn' pov-
pom v'yl. N'ed'yr sul'batəm n'ə'n kulak'sə
lept'lis v'araklan da posv'v'š'ən č'eč'č'bstā-
mən mädədc'is gərd peləšlan.

A Duča səm'n kəmnataas voəm v'ə'g'n
gəgərv'ois, m'j tajə na kost'n avu-na
medv'ərja ŝor'ni. Sijə v'ura t'ədis P'bräj'š
krutəj lunsə, s'yl's' povzə v'ič'č'š'n v'yd'tor.
„Višt'lis ez-na muzikl'š?—v'ara povz'is
Duča,—a'j əni-zə aš'ym vištavn'“?

Jermol'in d'yr ez vo. Sijə sobran'je v'v-
š'ən kajis m'əsterskəjə, kəs'jis p'yr von',
no kol'is-nin so v'el una kad, a sijə vek
avu. „Gaskə əni sija s'v d'inə munis?“—
viz'n'lis Dučalən juras P'bräj'lən v'ərja
k'vjas'šs.—Drug'jas-pə əni s'ykəd... Azzəma
kodkəd drug'əš'n', ač'š j'esə komsomo-
lən v'ešk'dl'ə,—vidis muzik'sə, no seki
kilčə v'yl'n k'yl's'n k'ok's'jas.

„K'k'ən?—povz'is Duča, no Jermolinkəd
vələm l'oktə Domeč.

Jermol'in porog dor'šən s'v'əš'is da čor'ba
jortč'bstis.

— Krit'ikujt'n'd da eəktavn'd stavən
kuzə'n, a k'yt m'j'kə l'əə—Jermol'in da
Jermol'in. Be'ttə metəg oz-nin verm'n'
dinamotə l'əšəd'n,—rop'kis p'ə'is a'j moz.

Duča gəgərv'ois, m'j Jermol'in talun
skəralə sobran'je v'ylas, skəralə kənkə i
s'v v'ulə eəe da ez l'əšt pann' šornisə.

— P'brəjsə en azz'v'z?—səm'n juall's
s'yl's'.

— Ves'j' s'eš P'brəjnad i stavnad. Lun-
t'yr-na m'j'kə P'brəjəšan,—suis Jermo-
l'in da Duča zikəš lant'is.

„Avu-na t'ədalə vištaləma. Ač'ymnəš
voz'z'k udita“,—məv'p'etis Duča da pet'is
p'v'jas d'inə, kodjas ord'ə kəs'j'š'is p'rtavn'
sobran'je v'ə'g'n.

(Vozə l'əə-na)

ŞIKTŞAN PIŞMƏ

Təlib ɤvlaas
 Ciskyltə çuzəm,
 Çizy kicəɤs
 Lukalə şten.
 Vɤlɤn jenezɤs
 Zirdalə ləzən
 Da lɤdtəm kozuvjas
 Zorgəny sen.

Tenşɤd pişmətə
 Şo pəv me lɤddi,
 Seəam ləşɤd
 Da musa—me rədi
 Əni voçakɤv
 Giza ɤɤ pɤddi,
 Kɤzi kolhozɤn
 Kollədam kad.

Me ted oşlyşny
 Og-nin kuş, zonnəl—
 Şiktɤny vəvli
 Kişməna nem.
 Şijə çuzəmsə vezis—
 Pɤr jonmə,
 Kodəs tasikən
 Viştala ten:

—Vəlis mədarə
 Bergədiş musɤ,
 Zərni priiskjas
 Loisny tan:
 Vazən voştlyvlim
 Şijə-zə musɤ
 Jiki-a zug sorən
 Çetverik nən.

Tavo „Trud“ kolhoz
 Mijanly setə,
 Og təd Voronko
 Kɤskas oz men,
 Şo pud mətə,
 I sɤny menam petə,
 Zərni pekylkod
 Tuşa şu—vem!

Abu Şivɤlyş
 Burakə aşɤd,
 Tədan kɤzi mi
 Vişlyvlim skət,—
 Tavo zvodəra
 Gonnalə „Gocus“—
 Zərni turunen
 Kɤnəmys pət.

Şijə das litrən
 Jəv mijan setə,
 Gidɤn çorɤda
 Rukəstlə porş.
 Regɤd naçkam
 Da das pud jaj petə,—
 Vot kɤs, Pedər,
 Te şojantə kors!

Dvoreçkojd vɤl karta
 Strəitim tavo,
 Setçə sođtəd—
 Estə-nin məd.
 Menə puktisny
 MTF zavə,
 Vozə menə
 Zavən i təd.

Zev voz aslyɤn
 Səndlyş pettəm,
 Munam gazəə
 Uz vɤlə mi.
 Munam radjasən,
 Şlygtyr, ortçən,
 A karta jur vɤlyɤn—
 Znamja kɤz vl.

Uzɤn sojtçigən,
 Radio vorskə,
 „Şeruk“ kɤvza
 Da lunntlə pet.
 Kələ suny sek:
 —Sui taj korsə,
 Kodt potis
 Da səvmis dɤr vell

Kodəs vitçi me
Aslam kuz nemьn,
Меньm şetis
Suda kolhoz.
Vəliş azzi me
As lovja nemьn
Кьzi oləmlən
Paşkalə roz!

Təlys ьvlaas
Çiskьltə çuzəm,
Seeəm kəzьd,
Kət gortşьd en pet.
Tajən pomala,
Muna me uzə,—
Əzjan znamjaəs
Jəzly og şet.

VYL PAS

REGьD, REGьD MI AZZYŞAM TEKƏD...

Regьd, regьd mi azzyşam tekəd,
Vьlyş kьpədlam zvoj şylankьv.
Gaza kьr jьlyň jəktьstam mekəd,
Zarňi kudria tom miça ьv.

* * *

Asja kьaьş murtsa-na əzjə,
Rejdyn sulalə mijan karav.
Regьd vaxtaə suvtnь me kəsja,
Əni giznь ted juki sti kad.

Talun ьzьd poxodə mi mədam,
Vьlyş potkədam morelyş erd.
Şuša velədçam,—açьd te tədan,—
Vižnь səvet graniçajaş med.

Tədan, tədan, kor kollədin menə,—
Bərja okalig şetin te kьv:
— Bura velədças... suədas tenə
Zarňi kudria tom miça ьv.

Keşьd təlyşьş jenezəd uja,
Kьrtьş kьakəd nuədə ven.
Tenad pişməyd vezəra, tuja—
Miça vişerən şeralə mem.

Меньm kьk pələs dolьdlun loi:
Lyşan vazəəpn me komandır...
Da-i tenad so juərd vois—
Əni vəəpn te tom brigadir.

Vezər voştəmlьş şəkydsə venim,
Mijan kəsьşəm ez-ñin lo veş:
Şetis partija tenьd i menьm
Uzьn perjьny slava da çeş.

Tenşьd uzta me şələmən kьla,
Kьzi pərļaşə unə şurs pu.
Gaza rьtjasьn sь jьlyş şьla,
Kьzi kьpalə Vojvьvsa mu.

Uzav, gazədcь, voşlav ьr vozə.
Menə radəjtnь velədcь taz:
Medьm, kovmas-kə, daş vəlin koşə.
Kьzi vazəəj menam ьr daş.

* * *

Regьd, regьd mi azzyşam tekəd,
Vьlyş kьpədlam zvoj şylankьv.
Gaza kьr jьlyň jəktьstam mekəd,
Zarňi kudria tom miça ьv.

СТАЛІНСКƏЈ УДАРНІСА ОЛГА ВЈАЗОВА. Фото Јермојинлən.

ОЗ ƏТИ ДАС НЅВБАВА КОМІ ОБЛАСТЬН ТЬСКАШНЬ СОЦИАЛІСТІЧЕС-
КƏЈ СКƏТВІЗƏМ ВƏСНА. І НА ПƏВСЬН ВОЗЗА РАДЈАСЬН ТЬСКАСƏ
ЄƏЄ, СЬ ВЬЛƏ СТАВ ЗІЛЛУНСƏ ДА ВЬНСƏ ПУКТƏ ОЛГА ВЈАЗОВА
„НУЛА“ КОЛХОЗЬС (ЗАНУЛЛƏ s/s., ЛУЗ РАЈОН).

MEDBƏRJA TƏSĶAS

О С Е Р К

Tu-tu-tu-ul.. — terьba kujimьs nuьadьs-tis paroxod „Respublika“. Jelaьs lukas is Usvavom sikt saьa kujim vevьsən laz-mədçəm zuzьd kьr vokə da lajkalig tьrj lurgis kujim vozəd. Əti vozən juralis Usva ju katçəs, məd vozən—paşkьd Peçera ju kьvtçəs, kojməd vozən—Peçera katçəs... Kьmьnkə zduk mьsti jələga sььs sьlis paşkьd vərva piə.

„Respublika“ terьba kalkədçis beregьs, bergədis nьrsə Peçera ju sərta. Sodis kələsajaslən bergalan əd, kьrjьln sulalьs vojtrьl şetis prəsəajtçana nuzjəs şvistok, Usva ju voməd nakəsə vuzis Peçera vьlə da terьba məd is slopjьn vьvta.

Dьrsə sulavьn əni vəli nekor. Minutajas—lьdaəs: tajə lun-voşə kolə voədçьn Eugərə, stьnjən sulalьs Ural iz sorsjas kostti vuzьn Lapinə.

Lapinьn banditjas leptəmaəs vosstanje. Gəgəranьs kotьrtəmaəs kulakjasəs. Kutalən, muçitən da vialən gərd partizanjasəs, izdevajtçən naja gətrjaskəd, batmamjaskəd da çələdkəd.

„Respublika“ slopə, Peçera kuza kaja vozə. Sajalə gəra vokə laz-mədçəm, grazdanskə vojnaən çukraşəm çuzəma pərys pəçəə vosəm, kujim vevьsa Usvavom sikt-lən vьlişən, vь-vlə zorgьs, medşa vьlia kojməd sudnaəs.

Va uvşən jur mьççəmən zorgən bereg pəlan nuьədçəm lastajas, vizjas vьln sulalьs vad kustjas. Kənkə vьln sarizən kujlьs Peçera matuskalən ləzalən ətar-mədar kьrjasьs. İtva dьrşa Vorka ju sərьs id kolta jьv jikilən jenezşən uşьs sondi jugər ulьn ləstala, voşala, vorsə.

Miça-miçlunən vojvьln pukalən juç talьşşə gaza lunjasьs. Kьrьd gorsəən mьlaa gorala zuzьd lьm ulьş petəm vərvaəs. Əd tajə lunjasas—Usva, Peçera ju-jas vьln medşa jona tədçə gaza tulьşs.

Tajə kadas tant vьd vo ştva ulьn mьş sənə ju pəlan paşkədçəm paşkəd oljasьs.

Paroxod slopə vozə. Vьlias ətar-mədarə vetlədlig paşkəd vərva vьlə zorgən jəz Na piьn mukədjas bonzəm gimnaş torkaaəs kodşurəjas gozjən jezdədəm armejskə furazkaaəs, a unalən vьlşjasas prəstəj dərəmjas lışə kueəm-şurə pinzakjas.

„Pod rakitoju“ şьlankьv romaşəm vəgьn vojnenəj komissar Gladьev da sьlən pomoznik Şergejev munisnə paroxod nьrə. Setçə svutisnə da Akış sikt vьlə vizədig məd isnə şornitnə. Rotnəj komandir Jazьkov, paroxod vьvsa kapitan mestə svətəmən, vizədis vəşkəd vьləd kьlədçьş şəd utka keləv vьlə, ki pьdəsən slaçkədçig kəşə vəli najəs povzədьn.

Bojeçjas paluva vьvsa lavçjasə pukşaləmən sondi ulьn sojçisnə da as kostьn gaza pьrьş varovitisnə. Tazışə Uşçьlmaşən katən-şin kojməd sutki.

Pasko Mikit aslas dumjasə vəjtçəmən pukalis paroxod truba dinьn. Sь jurьn bergədçis sişə kadьs, kor Uxtəyn oillsnə jezdjyas, kor vьd zdukə vəli polan, medьm kueəmkə oməl kьv oz suşь. Melknitlənə şinvozdəş gərd partizanjaslьş batmamjasəs jezdjyasən muçitəmjəs da ləjləmjəs.

Vьttə şinvozas əni-na şerpasən sulalə: Mikej pi starikkəd mədlapəlş vuzad isnə nьvru kьrş da ambar peləs pom vьlə bekjən mьşşəmən sişə vesalən da goz voz poeəs vьlə əslən jezd lışə, aski kəzə vəçən „jezd naç“...

To... pьvşən rəçəd tьdovtçisnə vadər uliç kuza kьvtdlaç tuvçalьş kəkjamьs kьmьn pişəla mort... Na kostьn tazjəşə, paşkəd gərd toşə morəsas pьkəmən tuvçalə Mikej Ənişim. Sь vərşə vizə mesə-kьş vurəm dərə parkaa, jur lezəmən, vən-təm, vьd vasmakən voşalə Şidər... Bə-rьnzьk: Titko Pron, klaçkod kuç tusə, gərd jura Şmetanin da mukəd, çala, zu-

jas ko stti ju vblə vizədə ſikt. ſikt ulʒsla-
dorŋn çəv sulalə „Mezeŋ“ paroxod. Kŋr
jylŋ pelpom vblə vintovka əsjədəmən
vetlādłən sŋrzəm vəza siŋelə çasəvəjjas.

„Mezeŋ“ vblŋn tərət tatçə vois Gladʒ-
sevlən otradəs. Lapinaſaŋ-Çugorə nar-
səjjas vaisnŋ juər:

„Lapinŋs vanditjaslŋs vosstanije ſibŋrskəj
otradən zugədəma. Bər ustanovitəma səvet-
vlast“.

Otrad ta jylŋs juərtis Uſtçylmaə da
bergədcis Usvavomə. A Usvavomə najə
vozvylŋn-na vois molnija: „Rylŋ Usva
rŋekə, zugədŋ vanditskəj sajkajasəs“.

Tatçə-zə eəe voisnŋ juər i Usva vblŋſaŋ.
Prodovolʒstvennəj ekspedicijasa kommunist-
jasəs — Vinogradovəs, Istominəs da Butar
Jəgorəs Azvavomdor Nija jol rəçinkəbn
mestavŋvsə kulakjas otsəgən vanditjas zver-
skəja viəmaəs.

Juər vajŋsŋ, sogrŋŋs, morəs rŋekəsəŋ
pefana kŋvjasən, viſtalis:

— „Najə vəlŋn Lar Van Jig ſiktŋn...
seſaŋ mədədcisnŋ Nija jol rəçinokə. Jig
starikŋs aslas kotŋrŋnas vazən-ŋin vələm
nalŋs loktəmsə vitçŋsə tajə rəçinokas.

Loktŋsjas murtsə rəçinokə rŋrisnŋ...
Medſə matŋs kerkaə rŋrisnŋ sojtçŋstnŋ.
Mədŋsnŋ eaj junŋ, a rəçinok mədar pom-
lanŋn sulalŋs kŋk ortçə vbl kerkaſaŋ vois
tom detinka da sualə: tijaŋəs korlisnŋ
tajə vbl kerkaas sobranije vbl... Vovſjas-
bd vələm oz tədŋn kulak Jigəlyŋs sajkasə,
kodi uzaləma rŋsjalŋs vanditjas veſkədləm
ulŋn. Najə kujimnanŋs mədədcəmŋnŋ, ker-
ka doras, matŋsmig moz əsiŋ rŋrŋs vintov-
kajasŋs da verdanjasŋs zalrən mədasnŋ
lŋjylŋn loktŋsjas kuza... Kŋkŋs setçə i
uſəŋnŋ, a Vinogradov ranitçəm sojən seç-
ças Nija jollan... Nija jolſə vuzas, kŋlas
sŋ vərſaŋ vətçəŋnŋ nekŋmŋn piseala mort.
Ju saj lastadorə voəm vərŋn-na aslas na-
ganŋs lŋjas nekŋmŋn zarad, no vətçŋsjaslŋ
nekodlŋ ez ſur.

Vətŋsəmaəs Vinogradov vərſə ju pələ-
nŋs, vərədəs. Ranajasŋs Vinogradovlən
virŋs vizuvtə sorən. Vblŋs nazənikən vŋrə.
Lovjənnas-na ſurə pez gorsjas kiə. Lovja-
vŋvsŋs sijəs keravləmaəs da torjassə çəvta-
ləmaəs vaa...“

Bojeçjas jurvblə stav tajə kŋvjasŋs ſəkbd
ſvineç brustən pŋkŋsalisnŋ.

Mukədjas vintovkajasnŋsə kŋrŋmə torpə
kləseiaŋ moz topədig sualisnŋ:

— S-s-s-voloçjasl.

— Volam-kə mesta vblas — petkədlam-zə
nalŋ puə!

— Gadjasəs vuznanŋs neekam!..

Kor sondiŋs sajedcis rŋtŋv vojvŋvsə
pujŋvjas sajə, paroxod rŋekə. Gladʒsev
çukərtis asŋs otradəs da viſtalis:

— Banditjaslən stavŋs Sŋŋa ju vokŋn
da Koſja ju jylŋn. Nalən vblŋs mi ordə
ſurəm torja juərjas ſerti tɔdalə, avu jona
içət. Mijanlŋ kolə dejstvujtnŋ kuzəmən.
Taſaŋ mi munam kŋklaə. Əti zŋjŋs kajas
Sŋŋa kuza, a mədŋs Usvaəd Koſjaə. Sŋŋa
kuza kajŋsjaslən komandir lol Jazykov jort.
Sylən pomosnik — Monaxov. Koſjaə munŋs-
jaslən komandir Gladʒsev, pomosnik ſer-
gejev.

Sŋŋa kuza kajŋsjas pelpom vblanŋs nor-
jas çəvtəmən, vintovkajasə çəvrtəmən
paroxod vblŋs petisnŋ. Kodſurəjas torpəda
kijasəmən jorta-jortŋskəd prəseajtçaləŋn.

Setçə-zə petisnŋ i Mitruk Van, Mikej pi
Jak da Əvdəkim Miska. Mikit, İlla da Pro-
toçon najəs trap poməz kollədŋsnŋ.

— Banditjaslŋs plesjassə piſkədlam da
loktam otsaŋnŋ Koſja jylad. — Suisnŋ petŋs-
jas.

Kor kŋrjŋv kustjas piŋn dugdisnŋ zol-
gŋnŋ tundra dorə voəm tulŋssə ſylədəs
kajjas, kor lunŋn ŋi vojŋn sajavlŋtəm son-
diŋs matŋstçis vərpujas jŋvlan, seki „Me-
zeŋ“ vərçədçis katŋn Usa kuza.

* * *

Lunjasŋs vojjasçəd pomſə pomə lema-
ſəmaəs. Tundra verdad juŋ təlŋſſə voj-
jasnŋ sondiŋd nekor oz sajavlŋ i posŋidik
vərjŋv vŋvtiŋs vblŋ-vblŋ kŋeovtə. Ju sujga-
lador kŋrjŋv vŋvti ɔləz ləzalə jenez. Veſ-
kədladorŋn una sorsa parusən vblə kŋrəd-
çəma kuza ŋuzədçəm Ural iz.

Jona-ŋin vekŋnalis Sŋŋa ju. „Mezeŋ“ rŋe-
kəsəŋŋs „bronirujtəma“ kerjasən, plaka-
jasən da peskən. Va vek lapkalə. Mukədlə
paroxod rŋdəsnas jonakod girsnitlə. Paro-
xod vŋvsə komandir Luvimov paluva vblŋs
oz-i leççŋv, kor paroxod musə mədas ŋirtŋn,
sijə vəlŋ suas:

— Niçevo, pojdot.

Beregəd vozvylŋn munə razvedka.

Trəsko ſiktə paroxod vois asŋv-vozŋn.
Razvedkalən-ŋin vəlŋ tədmaləma da ſetəma
juər: „ſiktŋn nekod avu“. ſiktſə olŋsjas
paroxodlŋs loktəmsə ez i tədlnŋn.

Karrotəſ Terentjevəs, Mikitəs da jeseə
kŋk mortəs ɔstisnŋ Trəsko pi ordə sŋlŋs
pisealſə otberitŋn da asŋə voſtnŋ.

Mikitjas nazənikən poeəs dinti kŋſŋisnŋ
kerka əzəs dorə. Terentjev da mukədjas
suvtisnŋ əzəs ətar-mədar vokjasə, a Mikitlŋ
eəktisnŋ golədçŋnŋ. Zurŋnitçis kerka əzəs
da posvozŋn sŋaſis muzik gələs:

— Kodi sen?

— Voštъv... tadsajas — sьbь voçavizis Mikit.

Kor Trasko pi sod vьbьs azsis viņtovkaa tadtam jəzəs, sijə murtsa-murtsa ez us kok jьbьs, vizьv va vьv sajtan mədisnь zərnь sьlən ki-kokьs.

Рьrisnь kerkaə.

— Jezьdjasьd tatçə volьvlənь oz? Vištav! — Trasko pilьs jualə Terentjev.

— N-п-п-е-kod oz... — pədəm gələsən šetis voçakъv Trasko pi.

Terentjev šəd setər šinjasnas gəgər kьeovtis kerka pьekəssə, a sešsa çorьda suis:

— Vaj tatçə drəv-poroktə, ruzjətə da mijankəd munan Kała kurjaəz.

— O-o-g, og vermь... — vara voça vizə sьbь.

Virən putkьltisnь skərməmbьsla Terentjev-lən šinjasьs... Çurgədis stьksə Trasko pilь.

Çarmunli Trasko pi da ŋargana gələsən voçavizis:

— M-m-muna...

Ūzmašnь vəli ŋekor. Kadьs oz viççьs. Kolə munь vozə.

Terentjev da Mikit letçədisnь Trasko piəš. Mukədjas sek-zə paroxod vьlə lok-tisnь drəv-porok mesəkjjas da pišəal moz-dorjasən.

Paroxod Sьŋa kuza mədədçis vozə.

*

* *

„Mezen“ voj i lun katə. Košja ətar-mədar kьrkəejas kostьs ətarə ottəmšə.

Juьs jona-nin košmis.

Paroxodlən komandir, kommunis Lubi-mov, Gladьsevlь smonjitig sualə:

— Paroxodnad mi, kovmas-kə, kosədьs munam.

Bojeçjas kьmbьnkə mortən vek munənь vozьn.

Kała kurjaəz, vištaləm šerti, koli kilometr vit. Setçə pozdьšəmaəš vanditjas. Kolə lonь ostorožnəjən.

Paroxod suvtis Košja sujgavьv bereg dorə. Bьzdə vьnьs protivnikьslən — Trasko pi burasə oz vištav daj oz kəsь vištavnь, ьlədlə.

Beregə paroxod vьbьs viņtovkajasən pe-tisnь 15 mort da kustjas pəvsəd kьvzьšig tьrji nazənik munisnь vozə. Ūeuna vьv-laŋn trəpinka.

Košja sujgalador zuzьd kьr jьbьn ju pələn razədçəmən pukalə Kała kurja šikt.

Šikt vьbьsladorьn plastən kujlə lapkьdik kerç *). Bura ləšədçəmən seti pozə nastu-pajtnь zik pəçinok vьləzьs.

Koli stavьs əti kilometr kuza vomьn.

Ləŋa kujlə tundravьv tuvsovja voj. Je-neztas doršan nakəsə musə ŋulьstig vizə-də vojša gərd sonđi. Lunša sonđiən do-navləm muezьs ьmralə, murtsa tədçana sonьd ruən rualə. Bьvlaьs ləŋ, vešig jurši siьd oz vərzь, no Ural izšan ətrьr-ətrьr ьrkŋitlьvlə sajkd təvru.

Bojeçjas saktasa vad kustjas dinə puk-šalisnь sojtçəstnь.

Vizədənь... Vomьnəd nalanə rədtə jezьd vəla razvedka. Najə sьŋitəv laŋtədçisnь. Razvedka loktis. Sьv 150 sajə vois, nьrd bergədçaninə i suvtis. Zduk-məd-kojməd vizədis vomьn kuza kьvtьd, a sь vərnь vər bergədçis da nazənikən rədtis šiktlan.

Puļemjotjas koļinь paroxod vьlə. Əni nala loi mədədlьnь kьk mortəs.

Sь kosta Gladьsev vəçis plan. Əti zьn-jьsь suis pьrnь šikt kьvtьdlador pom saktə da seni vitçьsнь, kьtçəz məd zьnjьs puļemjotən ez vonь šikt katьdlador vьbьs rəçə.

Puļemjotjasən voisnь. Saktəbьn otrədlən zьnjьs vodalisnь çəptə. Mukədjas nazənikən vəli pьrənь šikt sajə.

Mikit kujlə.. Viņtovkasə vazən daštəma pezgədnь. Šələmbьs sizi i tьrkə, əd sijə-na vešig nemnas ŋətçьd šinmən ez azzьv lovja mort lьjəmsə... Talun sijə pervojjaš ləšədçə pətnь voj vьlə, no šələmbьs tьrə-ma kəsjəmən; kuləm jьbьs sijə vešig ez dumьst.

Sujgaladoras kьmbьnkə sьv sajьn kujlə lļa da Mikit vьlə vizədlьvlə, a kor peti terpeniješ, Mikitlьs nazənik jualis:

— Mikit, on pov.

Ūummuni Mikitlən šinjasьs da sьbь gor-dəja voçavizis:

— Og...

Šikt romьn tьdalə sulalənь vanditjaslən karauljas. Vanditjas piš kьr jьbьn unən vorskən karjən.

Tundra vьbьn kujlə tuvsovja ləŋ voj.

Kała kurja vьlə çatərən vizədьs Ural gəralən pļesьs dələlə vojja gərd sonđi jugərjasьs..

Drug Gladьsevlən ьzьd gələsьs ləŋ sьnəd-sə košьstis:

— Po cepi ogon!..

Šikt sərəd nakrest mədisnь kəzпь pu-ļemjotjas... „Tra-ta-ta tar-r-r“ ləŋ sьnəda vojsər vojsə orjədlənь lьjəšəm gor sьjas.

*) Kerç—tundravьv lapkьdik vadjas.

Časavēljas pirmoļļa puļāš i pēriņ, firaiņš.

Šiktyn — panika. Zuēņ kerka kostjasēd jēz.

Peļ vokēd ziznitlāņ voča lējam jāj puļājas... Poroč ebnān tēri Kala kurja šikt.

Nedyr mēšti lējšam sē kostā gartcig ȳl lēvzis komanda:

— Ro-o-t-a, atakaā...

Mādrālais siēs jālaš.

Lēvis „Ur-r-ra-a-a!“ gorzana sum. Voječjas kujim vokšan cerjāsēn mēdisnē pērnē šiktā.

Voča lējlēmjas ez lōņ.

Donalēm kērt kod čuzēmaēs orččēn kotētāņ Mikit da Ilļa.

Šinmanēs uši pōeāsjas vēvti čēcčalig saktalāņ kotētēs mort. Mikit sē vȳl, lēvēs utka vȳl moz, mēdis meitcēņ. Pēvšēs mort čēcčstā pōeās vȳlād... Ilļa gorēdis:

— Lēj...

Mikit skovgis... Čēcčstēs mort uvlaņ jurēn sunis..

Kēr dorē loktigēn Mikitē kok ulē šuri „Vikkerslān“ zapasnēj stvol da vešig ačēs ez tēdi kēzi slēn peti:

— Kanev, tajēs vošt...

Kaņev-nin kēr jȳl. Sē dinē loktalēņ mukēdjas... Kēr jȳl voēmēd eae Kaņevē sinulas ušis: šikt katēdlador pom veštē ju saļ karbasēn vuzēņ das vādit. Mortēd dēr ez manitcē; voštis pulemjotē mozdorē da das pēs vȳlē vuzēšjas kuza šarknitis... Vītēs vȳglašig tērji vāē sulgēšisnē, mukēdjas vēr mēdisnē vuznē vērilaņ... Kaņev šarknitis mēds...

Ju sērē vȳglašig tērji va ez vȳlē vājins mort sojjas.

*

* *

Gladšev da Kanev pȳralisnē stavē. Puļemjot dorē kolli Mikit. Najē pȳr-zē vēr petisnē.

Kēnkē kȳlē mort lēvtēm. Mikitē šinulas uši kēr gorulēn račtčēmla valajtčē vādit sajkasa rukovoditel, Kolvasa kupeč Manzadej. Mikit gorēdis Gladševlē:

— To jeseā-na ēti...

Gladšev suis:

— Nōlē, provajtē, vizēdlam, kuēmtȳk te voječs...

— Utkajāsēd taj tajē jurēš-na ičētȳkēs da nālē promaxēd ez lōlē, a tani...

Gladšev voječjaslē šetis prikaz:

— Koršavnē jeseā kodjas kēn emēs.

Terentjevjas azzisnē kēk medsestricaēs, kodjas gērd otrādēs vazēnkod-nin šurlē-

maēs plēnē. Ūni najēs senē vizēmaēs. Vizēmaēs sizi kēzi kodlān sēlēmēs leptē.

Voļ zavoditčēm vērnē najē kotētēmaēs da kēra kēlujjas piē zēvšēmaēs...

Koršēšjas stavēs petkēdēņ kēk mortēs. Šergejev jort naganē kēvmas čavērtēmēn petē vēršanēs.

— Tuvčalēj setčē! — Gladševjas sulalan inē loktig skēra kod suis siē šurēm mortjaslē. — Pēgrēvas zēvšēmaēs, ēdva petkēdim: oz kēšjēņ petuē, — tēvva sodtis da ačēs vārā pēris stavē.

— M-me—kommunist, — zēpšēs partvilet perjis da Gladševlē mēččis pirmoļēs.

Gladšev voštis partviletsē, paškēdis... Senē gizēma: Šemjaskin Fjedor...

Virēn putkēlčisnē Gladševlēn sinjasēs da vokas sulalēs Izvasa voječlēš jualis:

— Tajē — najē?

— Najē, komandir jort, — vočavizis mēds.

Bzēd doprosjas Gladšev jort ez i vēc. Kor partvilet pirmoļļa listvokēs sēlē šinmē uši Šemjaskin Fjodor, pȳr-zē lol gēgērvoana, mēj tajē — siē „kommunistjasēs“, kodjas vanda sajkalē vuzalisā pōdovolstvennēj ekspedicijān uzalēs kujim komunistēs, na vȳlē izdēvajtčisnē da viisnē...

Gladšev mēvprēstis, vizēdlis sēv 5-6 saļnē vēškēd vȳlē kujlēš kerjas vȳl da stav kēvsē torjēdlānēn čorēda suis:

— Munēj eščē, ker bunt vȳlas...

Sek kostti kaburšēs perjis naganē da kēkēs pomša lējis. Kor najē ušins, na vȳlē vizēdlis da sodtis:

— Pōnjaslē — pōnlē kod i gēšņec.

Šukāvēs ņeuna lēnis. Kerkajas kostēn ēti mēdlānē tēdalēņ vāditjaslēn pašmūnēm sojjas.

...Sojjas... Tajē sojjas pēkas sē mēnda mustēmlunēs, mējda ņekueēm ȳtva dērji ez azzēvlē ņilēg-ņajtsē aslas tēvva vizuvtan va pēkēn Kosja ju:

Najē stavnēs Izvasa kērvizēs kupečjas, revolūcijaēs Pečera ju vērdsā paškēd vizmujasē aslanēs čavērnē čorēda kutēs kulakjas, voēs-voē šiktjas kužta aslanēs ņar keran zavodjasē kučikjas čukertēs promšlēņnik-kapitalistjas.

Poročik Ročev (nalēn vozakēs) kēk lūn saļē Ural kostti kēran vuzēma iz saļē. Sētēs siē kēšjēsēma Izvāē nastupajtēm vȳlē vājēdēņ otrād. Munigēn as mēstaas kolēma kolvasa jaran kupeč Manzadejēs da sēlē šetēma nakaz: „čorēda sulavnē... ņe lēznē ņekodēs Kala kurjaē“ *).

*) Ročev vērēnēsk-nin šurē Rēgēvāj ju vērdsē.

Boječjas plъs kod ŕurъs kьelalъnъ ker-
kajas kosti, mukъdjas vetlêdlъnъ ŕikt sajti,
korsъsъnъ, ežъ kodjaskъ setčъ zevŕъmъn
kočcъsъnъ.

Boječjas-ŕin kьk sutki ez azzъvnъ ŕač
kraski. Kuz tujêd loktigъn ŕojan-juanъs
zikъz vьrisnъ.

Prъduktъ skladyŕ petъm vъrъn Gladъsev
koknъdika rьdъŕač loļstis da jortjasъs
suis:

— Őni ŕojan-juan jъlъs mъvravnъ oz
kov. Sičъ mijanъ tьrmas. Tani rožas ani
i sutki kьmъn, Sьŕaŕač loktъŕjasъz vičcъ-
ŕig spokojnъzъka ŕočcъŕstnъ.

Kor ŕinmas uŕi Mikitlъn kok vokvъlъz
uŕъm vъrdnъis, sičъ, kumъs petъn ežъs do-
rъs voŕtis lužjalana paŕkъd tugja gъrd vъd
goz da ŕumjalig tьr mьčcъis Mikitlъ:—na,
sua, voŕt da vъrdnъitъ vъdъv. Kъt sь mьn-
da tenъd, tom voječlъ, ovmundirovanije.

*

* *

Suŕga vьlъn lъzalъ tundra. Veŕkъdvъlъn
čalalъ vuzъd sorsjasa, kuza ŕuzêdčъm mičъ
Ural iz.

Jenez ŕarlanъ dolъda kьrêdčъ jugъd jar

ŕondi. ŕiktsaj saktъn zolgъnъ mêdlsnъ
kajjas. Sьnêdъ ŕyļigmoz ŕikt vьlъs paŕkall
porok duka eъn. Lъŕŕъm gor sьsъ vъr lъ-
ŕis Kaļa kurja.

Taeъm koŕsъ tani vêli medŕa vъrja. Sь-
ŕaŕač vuzъŕjas, Jazъkovlъn otradyŕ, Kaļa
kurjaê vois vânditъslyŕ pozsъ pazêdъm
vъrъn-ŕin. Kêlujtorjasnъsê da lъŕŕan pri-
rasnъsê vajisnъ kârdadъas vьlъn. Boječ-
jas Jegъrjas vьvsa vъrdse ujisnъ podъn.
Najê vêlinъ muzemaês, voemkêd eêz-zê
muzъs stavъslъn vosis.

Rьtnas-ŕin „Mezeŕlъn“ kьlissnъ vereg
dorъs kâkêdčana zenъdik svistokъjas da
terъva vergusъ kâŕasa klapanjaslъn vâz
tapkêdana, ju vorjêd êtar-mêdara paŕka-
lъs mьla dorъŕjas. Lêd sьn pukaļs sêz
sьnêdsê čegjalissnъ boječjaslъn kьrъd sь-
lankъvjas. Taŕač najê mêdêdčissnъ vêr Koŕja
vomê, a seŕač Usva kuza vьlê — Rêgêvêjê,
Petruņa, Avezê... Otrad as vozas puktis
mogъn — sьzêdnъ tundraŕa vъrvasê, sêvet
vlastlъ panъd kotъrtcъs svora čukêres paŕ-
jъnъ, ne sêmъn paŕjъnъ, no-i êtîtag êktъnъ
paŕkъd Usa pêlъn razêdčъm nalъs torpъ-
rigjassê.

1934 vo, nojavr.

I. A. KRÛLOV

RAKA DA RUÇ

BAŞNA

Stav miriь unabş-nin dæznavlisnъ sizi,
Mъj nuvsæm-liskaaşem vьvти omæltor,
Da siъ pьræ-na taj şælæmad kæt kor.

Şad raka kьzkæ (kod-næ tædas kьzi)
Rьş-torjæn ozьrmis daj nimkodaşigtьr
Köz tugaп vььп kæşjis væşпь pir.
Sen mьjkæ mævralæ, a vomas çæskьd rьşkьs.
Sъ sææ Ruç zev şuşa loktis kьzkæ.
Rьş çæskьd dukсæ kьlis sььпн пьr
Daj setçæ siъ suvtis pьrьşpьr.
No! koka ьlædçьş şad Raka vьlæ zorgæ
Daj væzæn legædigтьr meli kьvjas torgæ:

„Ak, musa, dona an,
Te vьvти miça, vьvти san!
Ak, kueam goļabьd daj şinmьd, sondi vanæj,
Zik vьttæ mojdankьvььп, avu tani!
Ak, kueam tenad gæпьd, kueam пьr!
Daj gælæsьd, dert, angel sьæn tьr!
En jandьş, çojæj, zavoditьь şьvпь,
Med tenad miça gælæs pondas kьvпьь,
Te verman levaç-saræn ovпь-vьvпь..“
Taz oskæm romşьş jæjmis raka jur
Daj lolьş tьri Ruçæn şetæm çinşьş.
Zvьl çajtis Raka: me-pæ şььş vur!—
Daj paşkьd gorsnas ravæstis stav vьпşьş:
Rьş torjьş uşi— Ruçьь sedis nur.

DUB DA BAÐPU

BAŞNA:

Zev ьзд dub tom Bađlь suis siz:
„Vьп-ewæssæ taj mьrddis tenşьd rækdь.
Te zik-nin koņær, artalam kæt kьz,
Pьşkaj-kæ pukşas, tenьd veşig şækdь.
Tan eškæ avu paşkьd erd
Da tæv-kæ purkņitas — te zæran,
Kæt vizæd te vьlæ da værd.
Me te vozьп zik vьttæ Kavkaz gæra.
Me as pьr sondi-jugærsæ og lez,
Læz vija çard mem ninæmtor oz væç,
Me eapa sulala, og zæz,
Kьz vьttækæ læç kьe pьekьп me ola.
Kæn menьm tæş, te seni pikæ volan.
Mi eškæ eæe-kæ vьdmim — te da me —
Da me-kæ tenæ vevtti aslam korjæn,
Zev ьзд eškæ væli meşan dorjæm.
Da vadog vььп leptьşæmьd te,
Kæn menьm avu kivьv vizпь tenæ
Daj cz-i kьskь setçæ menæ..“

„Te nevьd şælæma taj,— voça suis Bađ.—
Da dugdь tæzđьşпь, kæt me i væşņi sať.
Me og-na şetçь tævпьr niма ræklь:
Kæt muæz kusьņtça — og çeglь.
Oz oræd siъ menşьm kok.
Te regьdзьk-na azzan sьşan lok.
Dert, ænæz eškæ tenşьd ьзд vьntæ
Ez nekod pesovt ni ez çintь,
Te en væv kopraşьşæn, on i, gaskæ, lo,
Da, çaslь, romşьş ez-na vol!“
Taz murisa suis, kьmæm çukær potis —
Gьm sьæn zьrædis tævпьr
Ji zæran jenez vьvşan kiştigtьr.
Dub sulalæ-næ,— Bađpu muæ vodis.
Skærlunьş tævпьrlæn ez vьr.
Stav vuznas siъ neeьstis zikpьr.
Çap pusæ, kod i kьmæmjassæ mьzlis
Daj poduvnas zev pьdæ muas jilis.

Komiædis M. Çebeđev

VƏVLƏN VƏLI SOJÇCANLUN

V I Ş T

Talun kolhozın stav vəvjas vəlinə uz vьlnəş. I kor kolхозsa koqux Şuz Mikol rьtgoruvnas pьris koquşnaə, səmьn əti vəv gərəktis sьbь panьd. Sijə vəli „Traktor“, kodі talun-na vois karьş.

— Traktor, kьz-ңin sojçcan?—jualis Mikol şəd gəna, ьzd tusaa jon vəvləş.

— Niço-o-o-vo-o-o—voça gərdlə „Traktor“ da əvtyətlə vəznas.

— Gaskə gəztəmtçan çivuksьd?—Mikol melia maьstis vələs.—En sogşь, sijə vura vьdmə.

Şuz Mikol vəli vezlivəj mort. Vəvjas-kəd şornitis çevьda, melia. Niətəi vəv, kuzis-kə sijə şornitnь, ez eşkə noraş koquk vьlə. Səmьn as jəzьskəd Mikollən vəli pınaşəmjas. Kьz-nə eşkə on şkərmь, kor, vizədan-da, vьd mort as koknas tuvçьnь oz kəsьj, vek vəv vьlə nadejtçə? Şet nalь vəla—veşig kerka kosttə verzəmən kutasnь vetlьnь. Oz vermь tajəs terpitnь Mikol.

Talun asьvnas kladovseikkəd loi vara kьvjasən səvьtçьvny. Mikol korə vəli zər vəvjaslь, a kladovseik oz şet, suə—med-pə koləkə izas şojasny. Mikollь vьt seşşə skərmь. Kьş-nə sijə kьvləma, mьj kolhozneј vəvjassə izasən verdəny?

— Viştala, mişa zər kolə. Ali te mençьm xarakterə on təd?—skərmьn-ңin zavoditis Mikol.

— No, ladnə.—dəzmis kladovseik.—Təda, mьj teşь da nomjьş vura on mьn. Boşt tajə mesəksə, səmьn pereraxod-kə vəçan, açьd kьvkutnь pondan.

Najan vojtyrsə Mikol dađ vьvti ez ra-dejt. Voasny da vьg pettəzьs ravzəny: vəv, vəv, vəv... A kьş şetan—naja-kə stavən uz vьlnəş.

Mikol çorьda suis aslьs:—talun „Traktorə“ nekodlь og şet.

— Şoj, granador, şoj. Talun tenьd praznik,—nəsta ətçьd viştalis Mikol da

pukşis koquşna əzəs dorə.

Mikollь vəli 42 arəs. Sьlən ənəz-na jurgьş ez pet əti guşa məvp—veləđçьnь veterinarneј feldserə. Səmьn ənəz veləđçə-mьs ez udajçь. Nekьtmьnьş sьaşlis kolхозsa jurablьş dinə, skərmьlis mədədtəməş da kəsjis səvьtçьnь stavşə da as vələən munьn karə, səmьn vəras dumьstlis da zal loi kolnь vəvjassə.

Neunasə eşkə Mikol i əni tədə sь kuza. Sьlən pəvjьş vəçəm jaseiknь premijaən şetəm vьl votinki da noj koştum kostnь kujlisnь una vьd pələs lekarstvojas. Veşig as şiktsa jəzьs oskisnь, mьj Mikol vermə vələs i mortəs leçitnь vьd pələs vişəməş. Korə, vo kьmьn sajnь, vişmis Brutkьl Jepim kueəmkə as şama ludan vişəmən. Lun ңi voj spokojşə sь vəsna ez tədlь—pьr ətarə gьzjəşis. Matajtçьn-ңin zavoditis da kьşkə kьvlis, mьj vişəmsə şpirtən pozə vьrədnь—pondis zьraşnь şpirtən. Seşşə dəzmis da kutis şpirtsə vom pьrьş pьekas kişkavnь, no kьz ez vişьş, vişəmsə nekьz ez vermь vьrədnь, kьtçəz ez kьvlь sь jьlьş Şuz Mikol. Sijə şetis Jepimlь kueəmkə viz maz, Jepim goz-mədəş zьraşis sijən da vişəməş zikəz vьrl, vьttə nekəz ez i vəvlь. Jepim ta jьlьş ez vunəd. Veşig aslas gətyrьşlь şetis prikaz:—„Mem-pə aslьm, kьzi bezvozniklь, abu ləşьd, a tenьd əakta kevьməşnь jenlь da kornь sьşəş Şuzlь vura zovizalun“. Şiktsajəş kьvlisə ta jьlьş da jona smonitnь vьl lekar jьlьş, kodі sь vəryn seşşə leçitis kolhozlьş stav vəvjassə.

Mikollь koquşna dorən dər sojççьnь ez udajçь. Koquşna dinə vatliktis Gudьrov, kolhoz pravlenijesa şekretar, Gudьrov soççəm koz pu kod kosnik vəli vьvti najan da sь vəsna ez vermь sijəs terpitnь Şuz Mikol. Gudьrov vəli sandəlja da veşkьda vəəd slopşədis Mikol dorə.

— Şuz!—ьlьşəşəna ravəstis sija.—Vəvl.

— Səmyñ ətləs?—nımmuni Mikol.—
Boşt unzəkəs! Şuz Mikollən-əd avu səmyñ
əti vəlyş.

— Sroçnəj vumaga politotdela kolə le-
vədnə. Kylan? Ədjə kolə!

— A tajes oz kov?—Gudbrov nıgula
Mikol nızədis kulaksə.—Ti mɔj, izde-
vajtçannıd ali mɔj? A? Ali on-na təd men-
şym xarakterşə? So, azzan, majəg. Pukşş
daj levzş. Ədjə levədas. A vəv og şet.
Səmyñ əti muş vəv talun.

— Tavarəşe konuk, predlagajta şıju-zə
minutu i vez objektivnyx priçin i vez
ogovorok,—roçən səvətyş Gudbrov da
kəsjiş açş ıynə konuşnaə.

— Pet tatşş, med dukəđ tenad tani ez
vəv,—konuşna əzəşşə pədlalis Mikol.—
Kodi tenəđ şetis prava muzvəvşə boştıñ?
Aslanıd-əd prikazşş.

Gudbrov povzis Mikol şınjasşş, pondis
petitşşnə.

— Kylan, Mikol dad?—vezis sişə şorı-
şə.—Təda me tenə, en ravzş. Ez-kə kov
svodka politotdela nunə, me eşkə şo sajt
vələ eg volş te dina. Səmyñ, talun-zə
kolə predstavitıñ taje svodkasə.

— Og vermş me şetıñ tenəđ vəvşə,—
vek asşşş vıştalə Mikol, konuşna əzəşşə
kınaş kutəmən.

— Mikol, kəzalıst, en skərmş,—vaksig
şorən nəzjənıken-ñın pondis vıştavnə Gu-
dbrov.—Kolə, vəvlyş kolə.

— Siz-kə, vaj nemşm asşşđ svodkatə,
me açşm predstavitə sişə,—nedır mışt
tıralan gələşən suis Mikol.

Gudbrovlən çuzəmşş gazmış.

— Vot, tatşş i rađejta. Boşt medbur
vəvşə, zdukan vartəđlan.

Mikol çujmış:

— Vartə-ə-əđlan? Me, vartəda... vəv vı-
lyñ? Te açşđ jəjmin ali menə jəjən çaj-
tan? Da kəz eşkə şə vərşn aslam vəvjas-
ly şınmas me pondi vizədnə, a? Podən
muna! Aslam kokən vartədal..

— Təəm nəjtnaş... te jəjmin, Mikol, əđ
das kilometr, a əni regəđ pemənyə kutas...
Mikol ez şet slyş pomavnə.

— Ladnə, vərşn prenişesə voştam. Əti
tor jəvşşş şovşş og pondı vıştavnə. Vıştal-
ləma—podən muna. Səmyñ vot mɔj, Gu-
dbrov jort,—pondis nəvəda şorıtyş Mi-
kol,—lo drugən, menam vellig kosti vı-
zəđıst vız vərşə. Verdəma juktaləma-ñın...
səmyñ vizəđly da nekodly en şet. A şet-
tan-kə,—vər kəpədis gələşşə Mikol,—şet-
tan-kə... te təđan mənşym xarakterşə...

— Ladnə, ladnə, vizəđla,—voçavizis
Gudbrov.—Objazatelno vizəđla.

— Uz vəlyş vəvjas voaşnə—najes aş
mestaənşş suvtəd,—Gudbrovəş kəşkig
moz vözə vıştalis Mikol.

Seşşə paştasəm vərşn Mikol skərpıryş
nəsta-na səvətyş:

Vıť kol tenə, kət i oz lo teşş pəlzəşş.

Vər tujəđ Mikol munıš politotdela.
Tujşş lunşə zerəm vərəş vəli vıvıti nəjt,
a şələmsə jiris sog—koləm vəvjas vəşna.
Kilometr kəkjamşş saşşn Mikol pənyəda-
şis tədsa vəlakəđ. Suvtyştılis, şorıtyştılis
jamşeikkəđ. Azzis, mɔj vəlyş dertəm, skər-
mis. Juasış, kodı nalən konukşş.

Vıştav konukəđly, mɔj sişə şlapa. Kəş-
nə sişə kəvləma, mɔj dertəm vələş təəm
tujəđ mədədnə? Vəən da pıř-zə dorədnə
kolə. Zakən seeəm em: on-kə kuz konu-
kavnə—en şujşş.

Seşşə nıgulas murzigtyr mədəđçis vözə,
şlopkis tuj voktyşş i nəjt şərəđş. Əti
mestaən kokşş vışkəştılis, ez vermş vėş-
kəđçynşşə da koskəzşş brutkəşşis tuj vok-
sa kanavəə—va pıřkə. Kəzəđ arşə vəvş
şerəđtılis kuçıksə jırşan kokaləzşş.

Politotdela Mikol vois şorən. Politot-
delsa naçalnik załıtyştılis Mikoləş:

— Mɔjla-nə podən? Vəvjasəđ-nə avuəş?

Mikol ez kəşşş ñınəm sunə, seşşə vı-
zəđtılis naçalnik vələ, azzis slyşş şın pıřkas
załıtəmsə da drugly moz vıştalis stavşə.

— Kəz-nə təəm tujtnaş vələn mədəđ-
çan? Açşm kus əti kabala tornas murtsa
voi, a me-kə pukşə vəv vələ—vəlyşly mɔj
loaş? Seşşə, naçalnik jort, talun menam
səmyñ ətik muz vəv. Oz pov slyşş sojç-
çəmsə torknə.

Naçalnik şerəktis. Çəktis pəřççşşnə da
aslyəzşş sojççşşnə.

— Askı asşv ml tenə aslanym maşına-
ən gortəşşđ vajam. Nikolaj Oşırovıç. Çaj
juştam, a te menym vıł torjassə vıştal-
lan... kəzi uzalın da mɔj-da...

— Og vermş, naçalnik jort. Vəvjas ko-
ləmaəş... Muna... Verdənyə najəs kolə. Pə-
radokşş menam seeəm—med stəç.

Mikol vojtnaş mədəđçis vər.

Vojtnaş ıřkədis vojtvə. Sişə çutkalıs jaj-
şə pəşkəm pıřşş da jızədis kətəşəm
gaçşə.

Peməđdnas-na Mikol vois gortə. Nıř-
pıřşş skorgəmən Gudbrov uzis izas vəlyñ.

Mikol zəvəka vizədis uzşş Gudbrov və-
lə da şə vomən şagovtış pıřkas. Seşşə
matıştçis „Traktor“ dinə, topədis jırşə
slyşş aslas morəş berdə da guşə vəkəp-
tılis pələş:

— So koləkə i vər voi. A te en-na
gaztəmçş...

ŠUŠVEŽĖRA GURINA

MOJd

Olis vėlis Gurina. Mam i vat sėlėn vėlinė vezėraėš, nėzėnėka da kėknėdėka olisnė kuz nemėsnėsė da ņi jukva vėlė ņi širė gorsas ez šurėnė. I pėisė siz-zė eaktisnė: „Vizėd piė. — vištalis pėrėš gurina kuligas — kėjan-kė olėnt ovnė, vizėd kėknan šinnad“.

A tom gurinalėn vezėrėš vėzd kerka tər vėli. Zavoditis tajė vezėrnas bergėdėnė da azzė: kėtė oz bergėdėš, vėdlaėn sėb mat. Gagėr gėrėš čerėjas vėlėnė, a siė stavėšs ičėt, vėd čerė siėš pėlėstnė vermė, a sėmėn siė nėkodėš oz vermė. Da oz i gagėrvo mėlė pėlavnėsė? Rak vermas i jėš sėrannas sėri orėdnė, va pė-sursas lėas pėrnė da kuvt-zėš mučitnė. Vėsig as kodėš zė ičėtik gurina, kėzi azzas, mėl siė-kė nomėš kutėma, zon aravaėn sizi i uškėdčasnė mėrdėnė. Mėrdėdasnė da mėdasnė mėda-mėdkėd košasnė, sėmėn nom-sė vėssėrė orėdėlasnė.

A mori? — kueėm siė gors, mėljas siė oz lėšadė, medėm siėš, gurinaėš, zik prėtėtėš vėnė. I tėvėd, i kulėmėd, i gėm-gėd, i pėklėd da medvėrėn ... vugėrėd! Bėttėkė, mėl vermas lonė vugėrėš teskodėš — sunis, šunis vėlėn vugėr, vugėr vėlė — ņizuv lėrė gut krukalėma... Da i krukalėmasė kėzi?.. Medša mištėma, pozė suni! A medša jona vugėr vėlė i vėlė gurinaėd.

Pėrėš vatėš ez atėd siėš veladė vugėrėš vizėšnė. Medša jona vugėrėš vizėš! — sėb vėlis siė: — kėt siė i medša jėj snarad, da-ėd mijan gurinajasė, mėl jėj, siė i pėm sėbėtasnė tenėd gutas, vėttė-kė mijanėš nomėsadėstnė kėjanė, te sė vėlė uškėdčan, a vizėdan da — seni i tenad smertėd.

Vištalis siz-zė starik, kėzi siė atėd təkėtė jukva vėlė ez sed. Kėjisnė seki najas zon artėlėn, stav ju paštėš tėv nu-zėdisnė da verst kėk va pėdėstėš kėk-

kėmėn kėkėisnė. Strašt mėlja seni: vėdša-ma čerė sakėšis tėvjas. Širjas, jokėšjas, sėnjas, kėlčėjas, sigjas — vėsig bokvėlas kujėš jodijassė varėdėš ņajtėš kėkėisnė. Gurinajasėdėi lėdsė-seatsė vostisnė. A kueėm straštjas siė, pėrėš gurina, lėptis as vėlas, kor siėš vatėš kėkėisnė! — Si-jėš mojdėn oz poz vištavnė ņi pėrėn giznė. Kėlė, mėl siėš kėtėkė nuėnė, a kėtė — oz tėd. Azzė, mėl sėlėn atėk bokėn — sir, a mėdas — jokėš. Mėvpatė: vot-vot atėkėš lėrė mėdėš glėkėntasnė, a najė-oz vėrzėdnė... „Sekė, vokė, šojėmėd vunli: atėtor mėrvėlanėš vėdėnlėn: smert vois. A kėzi da mėlja siė vois — nėkod oz gagėrvo. Dėrėn, tėvlėš vordjassė mėdisnė torėdnė, kėkėisnė vėreg vėlė da kutisnė čerėjasėš mėsėkėšs eza vėlė gėlėdnė. Vot sen siė i tėdis, mėl sėeėm jukvėd. Mėl-kė lėa vėlėn gėrd ėrgė, rud kėmėrjas sėtėš kajėnė vėvėlan, a zarėš sėeėm, mėl siė pėrėš-pėr Ćarmis. Siz-ņin vatėgėd sėkėd, jurėd bergėdė, a seni vek lėdsalėnė... Kėlė — „vėpur“ suėnė. A siė „vėpur“ vėlas mėl kė šėdėš sėjadėma da sė pėkėn va, vėttė tala dərji tėn vėlkjė-čėč-čalė. Tajė-pė „pėrt“ suėnė. Sėšsə pondisnė suavnė: lėd „pėrtjas“ čerėsa, med lėrė „jukva“. I mėdisnė lėdnė mi vokėš sėtė. Sungasnė čerėtė „pėrtjad“ da pėrvoj kėņer sunlas da jėj moz vėr vėlė kačėdčas, sėšsə vara sunas daj laņtas. Jukvasė, siz-kė, vidlis. Lėdisnė-tėdisnė pėrvojsė vėr-jėštėg, a sėšsə atė starik vizėdlis sė vėlė daj suis: Kueėm lėrė taeėm ičėtikėšd jukva: med vaas-na vėdmėstas“. Boštis siė ņokėimėdis da lėzis paškėd va vėlė. A siė ez lė jėjėn da mėl vėrmėmėš gortas. Vois gortas, a gėtėrėš kulėma ņiė lovja vizėdė pozsanėš...

I mėl-zė! Kėt mėlja starik ez vištavnė ju va jėlėš, sėmėn sėnė-na zėv eėėn va pėkėn gagėrvoėnė, mėl siė sėeėmėš.

No sijə gurina pi ez vunəd gurina bat-
lɨs velədəmsə da vura pel vėrdas ņur-
nalɨs.

„Kolə vizədny kɨknan ņinnad, — suis
sijə aslɨs, — a to zik pyr vosan!“ — I ku-
tis ovny da vɨvny. Pervoј suis vəcnɨ as-
lɨs vur ɕom, med aslɨs səmɨn pozis set-
ɕə pyrny, a mukəd nekod ez tər. Roze-
dis pyrnas tajə ɕomsə zoŋ vo da səmɨn-
da straŝt tajə kadnas voŝtis to ņajtɨn, to
lər pəvsɨn da ezər kostɨn kəŋsurə uzlig.
No dɨrən artmis zev vur ɕom. Səstəm, lə-
ŝɨd — ətnaslɨ tərmen buree. Məd tor —
aslas oləm jɨlɨs suis tasi: vojnas, kor jəz,
zverjəs, pəkajəs da ɕerijəs uzəny — kutas
petavlɨny pələdɕɨny, a lunnas — kutas
ɕomjɨn zujvizny da drəzzitny. No ņojnyd-
junyɨd sɨlɨ vek-zə vɨdlun kolə, a zaləva-
nije sijə oz voŝt daj slugajasəs oz viz, to sɨ
vəsna kutas sijə ɕomjɨs petavlɨny lun-
sər gəgər, kor stav ɕerijasɨs-ņin pətəŝ da
gaskə jən otsalas nomjəs-gutəs kɨjny. A
ņinəm-kə oz sed, eɨgnas ɕomjɨn kutkɨr-
vizny vodas da vara kutas drəzzitny. Bur-
zyk ņojtəg-jutəg ovny pət kɨnəmən jur-
tə voŝtəm dorɨŝ.

Sizi sijə i vəcis. Voјny petavlis pələd-
ɕny, təlɨŝ jugər ulɨn kupajtɕis, a lunnas
ɕomjə pyrəs da drəzzitas. Səmɨn lun-
sər gəgər petalas mɨjŝurə korŝɨstny. Səmɨn
mɨj lun-sər kadnad sedas! Seki i nomjəs
korjəs uə zevŝəny zarɨŝ da gagjəs kɨŝ
kostə pyrəny. Vasə ɕylalas daj savas.

Kujlə sijə lun-lun ɕomjɨn, vojjas oz uz,
nemtor oz ņoj, a pyr məvpalə „burakə,
me lovja-na? Mɨj ton aski ləə?“

Vugɨrtlas ɕeuna, a aɕɨs vətəŝə, mɨj
sɨlən vɨgrɨsnəj bilət da sɨ vlə voəma
kɨkŝo ņurs saj. Radɨsla aŝsə vunədəmla
bergədɕas məd vok vləs — sadmas, a vi-
zədə da sɨlən jurzɨnjɨs-ņin petəma ɕom-
ŝɨd ortsə... Mɨj eŝkə loi, sɨ sərə-vozə-kə
setɕə ņirpi sləjmis: sijə eŝkə ɕomŝɨdtə
zik kɨskis.

Ətɕɨd sadmis sijə da azzə: zik sɨ ɕom-
lɨ panɨd sulalə rak. Sulalə vərzɨtəg, vɨttə
kɨpnəma, sɨ vlə lɨ ņinjasə ɕaskədəmən.
Səmɨn usjəsɨs va vizɨlɨs vərɨstəny. Vot
kor sijə sadvɨrtəzɨs povzis! Kɨtɕəz zikəz
ez pemɨ, lunzɨn rakɨs viɕɕɨs gurinalɨs
petəm, a gurina sijə kadnas pyr drəzzitis
da drəzzitis.

Mədɨŝ, kor sijə murtsa-na sonđi petan
dorɨs uditis ɕomjə vonɨ da sijəs pondis
oɕsədɨlɨny — vizədə da zik ɕom doras su-
lalə ņir da pinjasnas zatkədə. I siz-zə lun-
tɨr kɨjədə, vɨttə kus vizədəmsɨs kɨnə-

mɨs pət. A gurina i ņirəs pərjalɨs, ez pet
ɕomjɨs daj savas.

Ez ətɕɨd daj ez kɨkɨs tajə sɨkəd vəv-
lɨ, a pəsti vɨdlun. I vɨdlun sijə drəzzit-
ləmən as dumŝɨs grɨŝs verməmjas vəɕa-
lis, vɨdlun aslɨs ņimkodəŝis „slava tɨve,
gospodi, lovja-na!“

No tajə eəa: gurina ez gətɨŝ daj ɕelad
sɨlən ez vevny, kət eŝkən batɨslən ɨzɨd
ŝemja vəlɨ. Sijə məvpalis taz: „Batɨl kə-
ņia pozə vəlɨ ovny. Sijə kadas i sirjəs
vəlɨny burzykəŝ, i jokɨjas mivok iɕətik-
jas vləd ez uŝləŝny. Kət ətɨr i sedlis juk-
va vlə da seŝ-na mezdis kueəmkə starik.
A əni, kor ɕerɨs jujasas pondis eəammɨ-
ny, veŝig gurinajas vlə radəŝ loɨny. Əni-
ņin abu ŝemjəz, med eŝkən kɨzkə ətnad
verman ovny!“

I olis ŝuŝvezərə gurina ņo voŝs dɨrzyk.
Vek drəzzitis, vek drəzzitis. Ni jortjəs sɨ-
lən, ņirədɨuz ez vəvny. Sijə nekod ordə
ez vetɨv daj sɨ ordə nekod ez volɨv.
Kartɨnəz vors, vina ez ju, tabak ez kurit,
mɨɕa nɨvjas vərɨŝ ez vətɨŝ — səmɨn drəz-
zitə da əti məvp məvpalə: „slava bogu
burakə lovja-na!“

Veŝig sirjəs dɨrən pondisny gurinaəs
oskɨny: „vot tazkə eŝkən vɨdən olisny —
kueəm lən vəlɨ mijan juyn!“ Səmɨn ņir-
jas tajəs narəŝnə sulisny, ɕajtisny, mɨj si-
jə oskəmsɨd atəavnɨ petas — so-pə me, —
a seŝsa seni sijəs i klop. No sijə-i ta vlə
ez ɨlav, a nəsta-na ətɕɨd aslas ɨzɨd
vezərnas vragjəsɨŝ blədɨəmsə venis.

Kɨmɨn vo kolis ņo vo vətɨs — nekod
oz təd, səmɨn kutis ŝuŝvezərə gurina kuv-
ny. Kujlə ɕomjɨn daj məvpalə: „slava
bogu, me as ŝmertən pondi kuvny, siz-zə,
kɨzi kulisny menam mam da bat“. I uŝny
təd vləs sɨlɨ ņirlən kɨvjəsɨs „vot tazkə
vɨdən olisny, kɨzi ŝuŝvezərə gurina olə...“
A no kə, zvɨlɨŝ, mɨj eŝkən seki loi.

Kutis sijə artavnɨ vezərnas, kodi sɨlən
ɨzɨd kerkatɨr vəlɨ da drug kodkə vɨttə
səpɨtis sɨlɨ: „tazənnad eŝkən pəzaluj
vazən stav gurina rədɨd vɨril!“

Sɨ vəsna, mɨj gurinajasɨŝ rədsə paŝ-
kədnɨ medŝa pervoј kolə ŝemja, a guri-
nalən sijə ez vəv. No tajə eəa-na: medɨm
jonmis da paŝkalɨs gurinalə rəd, med na-
jə jonəŝ da gazaəs vəlɨny, kolə nalɨ vɨd-
mɨny vəlɨnəj va vlɨn, a oz tazig uə jərsit-
ɕəmən, kəni ņintəmmɨny pozə pyrətкод
pemyɨsla. Kolə, medɨm gurinajas tɨrmɨ-
mən ņojisny, med ez ətdortɕny mukəd-
jasɨs, volɨvlisny jorta-jort ordanɨs ņən-
solən da məda-mədɨslɨs vurtorjəs vlə
velədɕisny. Əd taeəm oləm səmɨn vermas

otsavnъ gurinajasъ paškavnъ, sǝvmъnъ da dugǝdnъ nalъš činǝmǝ da drǝzzitǝmǝn olǝmsǝ.

Oz lučkia čajtņnъ najǝ, kodjas mǝvpalǝnъ, mъj sǝmъnъ sija gurinajasъ lǝddъšǝnъ bur grazdanajasǝn, kodjas polǝmъsla petavtǝg olǝnъ aslanъš čomjasъn da drǝzzitǝnъ. Abu, tajǝjas abu grazdana, a unavnъlǝ-ņin ņek-kyčǝ kovtǝm gurinajas. Nekodlъ nalъ abu pǝš ņi kǝzъd, ņekodlъ bur ņi lok, slava ņi mъjkǝ mǝdtor... Olǝnъ, vessǝrǝ mesta tьrtǝnъ da šojanъ vьrǝdǝnъ.

Stavnъš tajǝ sъlъ kazicis seeǝm gǝgǝr-voanaǝn, mъj drugъ sъlъ vьzъd okota loi: „petǝ vaj me as čomjъš da jurǝš leptǝmǝn ju kuza muna!“ No tǝkǝtǝ-na ta jъlъš mǝvрьstis, kьzi vara povzis, da kutis drǝz-žitigъ tьrja kuvnъ.

Olis—drǝzzitis i kuligas—drǝzzitis.

Stav olǝmъš ǝtikъ zdukǝnъ šinvostisъ vuzǝr-tis. Kueǝmъ sъlǝnъ vǝli gaz? Kodǝš sija gazǝdis? Kodlъ bur sǝvetъ šetis? Kodlъ bur kьvъ sulls? Kodǝš as dinasъ voštis, sontis, mezdis? Kodi tǝdlisъ sъ jъlъš? Kodi sъ olǝmъ jъlъš kazъtъstas?

Stavnъš tajǝ jualǝmjasъ vьlas loi sunъ: ņekodlъ, ņekod. Sija olis da drǝzzitis — tajǝ i stavnъš. Vešigъ so ǝni: šmertъš sъlǝnъ nъr ulas, a sija vek-na drǝzzitǝ da ačъš oz tǝd mъjla. Čomjъš sъlǝnъ remъd, zeskyd, bergǝdčъnъ ņekǝn, ņi sondi jugǝr setčǝ oz vizǝdlъ, ņi sonъd ruǝn vešigъ oz kьv. Kujlǝ sija tajǝ ul remъdas, šintǝm, muzǝm, ņekodlъ kovtǝm, kujlǝ da viččъšǝ: kor-zǝ, dьrǝn, eъgla kulǝm mezdǝs sijaš tǝǝm, tǝlktǝm, ņekodlъ kov-tǝm olǝmъšl

Kьlǝ sija, kьzi sъ čomъ dorti ujalǝnъ mukǝd čerijas—gaskǝ, kьzi i sija, gurina-jas-zǝ,—i ņekod oz vizǝdlъ sъlъš olǝmsǝ. Nekodlъ mǝvrvьlas vešigъ oz vo: vaj-zǝ me juala šusvezǝra gurinalъš, kueǝm nogǝn sija vermis šo vovъš dьrъzkъ ovnъ da ņi šir sijaš ez ņlъst, ņi rakъ sьrannas ez sьr, ņi čeri kьjъš vugьrǝn ez krukъst. Kьvtǝnъ aslъnъš vokti, a gaskǝ oz i tǝdnъ, mъj tajǝ čomjasъ šusvezǝra gurina asšъš nemsǝ tьrtǝ.

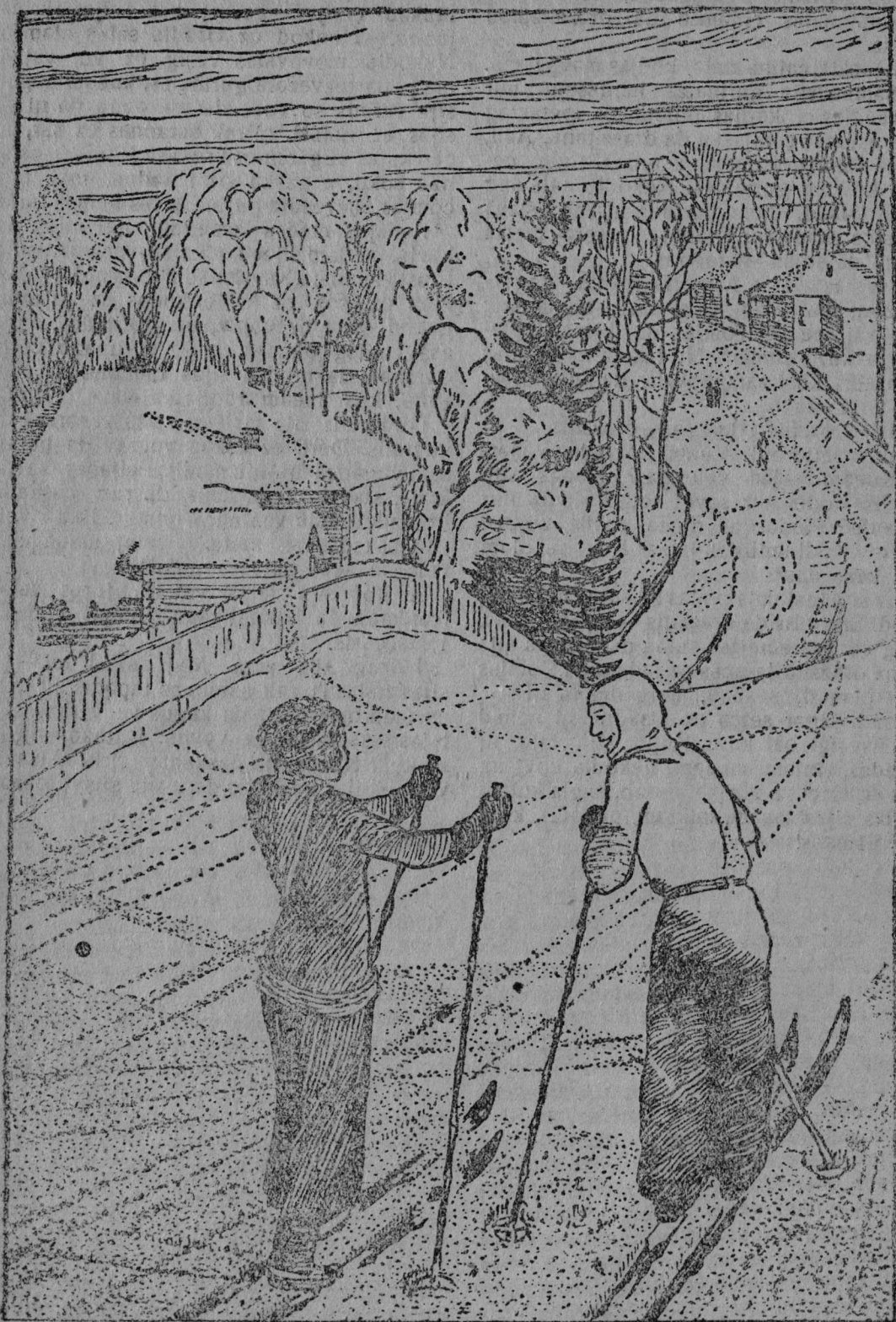
I mъjъš medša zavednǝ: ņekodlъš on kьvlъ, medъm sijaš kodkǝ šusvezǝraǝn suis. Prǝstǝ suǝnъ: „Kьvlinnъd ti dьšgurđej jъlъš, kodi oz šoj, oz ju, ņekodǝš oz azъvъlъ, ņekod ordǝ oz volъv, oz gǝštitǝdčъ, a nъr asšъš ņilǝg olǝmsǝ vizǝ?“ A unaǝn vešigъ durakǝn da urǝdǝn sijaš ņimtǝnъ da sen-zǝnъ, kьzi tǝǝm idoljassǝ vavъš tьrpitǝ.

Gudrǝdlis sija tazikǝn aslas vezǝrnas da vugralis. Dert, ez eškǝn vugrav da pǝrъš-ъsla vunǝdčavnъ-ņin mǝdis. Peljasas olavnъ kutis, stav tusa paštaš dьšruǝn paškalis. Petkǝdčis sъlъ vaz miča onmъš. Bьttǝ vois sija kьkšo šurs, vьdmis čǝlǝj arъšnъ zьn vьlǝ da ačъš širjassǝ ņlǝlǝ.

A kor sija tajǝš vǝtalis, jurъš sъlǝnъ ičǝtikaǝn da kokņidikaǝn zonnas čomšъd i mъččъsis.

I drugъ sija vosi. Mъj sьkǝd loi—šir sijaš ņlъstis, rakъ sьrannas topǝdis ali ačъš as šmertnas kulis da kьptis va verkǝsas—tajǝš azъlъšjas ez vǝvnъ. Burakǝ—ačъš-zǝ kuli. Kueǝm-nǝ čǝskъdtor širъš ņlъstnъ višъš, kulъš gurinaǝš da nǝsta šusvezǝraǝš.

1884 vo

СЪКТЪВКАР

ОҢЕРК

Революцияз, Устъсолск кар вьльн туль-
 жаснас тьдавльлис ьзд мьгәра, кишәм
 лopotjasa, кәнтәм да саркатәм морт.
 Гәна җузәмьс сьлән вәли вәжәма ьлҗас
 кostas, кormәma пәјtnas да сәмьн җезьд
 шинҗасьс гәвкҗалисьн сар сәд җузәмьс вьлас.
 Сижәс sulisнь җәј Јеримән. А вәләма кәркә
 сижә карса мезеәңи, сещә әзҗәма војнас
 керкаьс, аҗьс кькә ретәма, а сәмҗась
 і став ембурьс sotçәma. Јәзьс vištalisнь,
 сеҗан-рә сижә і җәјталә.

Volьvliс карә сижә век тульҗаснас, ьм
 сьлан dorьс, кор совор viçkoiaң 300 pudja
 кәләкәльс, став мукәд сьҗассә венәмән
 соҗьника klongьvliс, гораа җьксалис право-
 славној җәзәс „zatreңa“ ьлвә „vseňosna“
 вьлә. Јәј Јеримәс карса мезеәна век
 азьвльиснь viçko әзәс dorьс... Сижә сәрлис
 вьд torsә, әтәәә tunavliс-і совориьс суд-
 вәсә.

— Pәrә... pәrә... грьккьҗас Ськтьлә да
 роeas јуә...
 Јәјьдльс сәрәмтә, дерт, некod ez кьвзьв,
 сижәс зајтлиснь, no тајә кьвҗасьс мьлҗакә
 кадьс-кадә казтьвьльиснь. Ськтьвкарса мезе-
 еәна воьс-воә роләмәнзьк визәдльвльиснь,
 кьзи совор рьг јонзька руксә да вуздә
 Ськтьлас. I кәт вешкьдасә сижә кьвҗасьс
 пәти ez ескәдльнь, no сь јьльс роләмьс
 әзҗьлис мезеәна јур вьльн сәд кьмәгән.
 Ez-ez-da, volьvliснь сәд lunҗas, кор сижә
 tunalәмьс казитчьлис звьлән да вьтән, кор
 пәјә ашньсә азьвльиснь Јерим мезәньн...

Сәмьн vazmoz буvgis 300 pudja кәләкәл,
 vazmoz җьксалис җәзсә аслаз кәзьд svodҗas
 ulas. Устъсолск кар олис аслаз оләмнас
 — „dvunadešatәј“ praznikҗasәң, mašteңiça-
 јas-әң, әвзәрнәј radҗasәң, lavkajasәң, viçko-
 јasәң, kavakҗasәң. I сәд lunҗasәң сәд
 мәвпҗas razavliснь, vezьvliснь мәдҗasәң,
 kodҗas vәliнь zev кьсканаәс да шintәмәс.
 Olәмн s vizьvliс аслаз vizьvнас, olәмьс
 кәсҗьсис вәјнь суд, — сәмьн кузнь кутчиснь,

җәзнь, вәҗснь, мьрддьснь, сәмьн не уснь
 Јеримҗас мезәәз... Мезеәна бергәдҗалисьн
 кар сәрлан, сьлан, кәни sulalisнь гьрьс iz
 керкаҗас, кәни олиснь „znatнәј“ җәз, кьсан
 петис став оләмьс — Главнәј улиҗа.

Петә улиҗ вьлә пervoј куpеҗ — Platon
 Ivan. Kodlән сижә ьзд кьк сүдә iz кер-
 каьс? Kodlән lavkajasьс? Kodlән төварҗасьс?

Петә Platon Ivan улиҗ вьлә і lubujтә.
 Medьur керкаьс — menam, medьur төварьс
 — menam, pәlicijaьd menam, sudьd me-
 nam.

Вәли кәркә сижә seeәm-zә zoјanik мезе-
 әңи, no сещә җәзәс ьләдләмән да пре-
 ступленіеҗасәң loi „znatнәј“ морт. Тәдәнь
 җәзьс una гьрьс і poсni преступленіеҗас,
 сәмьн Platon Ivanas оз мьзавнь. Medь-
 ьзд судьс, главнәј судьс олә Platon Ivan
 керкаьн, соҗә сьльс һансә.

Петә Platon Ivan улиҗ вьлә — көзәин,
 golova — zoјәdçә зарңи месәкән.

— Sizim дуса сәмҗәс кәсҗьҗа verdнь,
 а кьҗсәьд ескә мед оз-зә рьг me ordә,
 — суә Platon Ivan да шуҗа, гораа визә
 ашьс ембурсә.

Петә улиҗ вьлә Zavojev Әләксан Mixaj-
 loviҗ — көзәин, golova — zoјәdçә зарңи
 месәкән.

Zavojev јьльс мезеәна рәвсьн ветлисьн
 зоң moјdҗas. Pitira рьригән сижә век вәләм
 doддалә 9 вәв: „Тәдәј, устъсолскөј куpеҗ
 loктә carsкөј stolicaә“ і устъсолскөј куpеҗ
 ez вәв гәл. Сижә сурсҗасәң кознавлис pitisa
 да вәләгдаса җиновникҗасәс, медьм воҗтнь
 unзьк вәлә gravитль да експлоатиритль
 коми музикҗасәс. Зарңьдльс вьнтә сижә
 тәдлис кьз некod. I сижә сижә газәдҗьвлис.

Peļbokә куҗкәмьс сижә вәләм сәтә 25
 сәјт. А „forzestvenнәј“ lunҗasә кәјә balkon
 вьлас, вәҗка kod гәгрәс да госа. Кәјә
 balkon вьлас і коҗә улиҗ вьлә грәса кам-
 петҗасәң, а seni purзәнь, neekьзәнь, мьрд-
 дьсәнь. Zavojevлән госа җузәмьс вьлас quм.

„Темное царство!“. Glavnəj uliça vėli zołanik ujezdnoj karľ primerən, seni olisn „znatnəj“ jəz. No siĵə jəzyslən ez vəv mort çuzəm, siĵə jəzyslən ez vəv mort səvešt. Səveštə nalʲs vezis zarni, kod vəsna najə ģinəm vozʲn ez suvtlʲnə. Ez vešsərə siĵə-zə Zavojevʲs revolucija vərən, kor siĵəs topədlisn sləvədasa muzikjas (Zavojev tərgujtlis spalən, kodjasəs vəçlisn sləvədasa kreštana), ez vešsərə zavodit kajitçʲnʲ, kət-i asnogʲs-da. Sobor viçko əzəs dorʲn, kor švʲsʲlis sluzvaʲs da jəzʲs zavoditlisn petnʲ, Zavojev, zev lok paškəma, vodə vėli porog doras kʲmʲnən, plessə muas puktəmən da kʲtçəz medvərja mortʲs oz voškovt sʲ vomən, setçəz oz çeçç. Jəzʲs siĵəs sulisn jəjməmən. No siĵə ez vəv zʲvʲl. Siĵə aznogənlʲs kajitçis siĵə „grekjassʲs“, kodjasəs vəçlis siĵə virʲsʲs, kodəs rʲçkʲlis kreštanalʲs. I kod tədəs, daskə koris-na jenlʲs rajə mesta! Kəsjis çintʲnʲ jəz vozʲn mʲzʲsə?!

Vaz Sʲktʲvkar — vėli car pravitelʲstvolən administrativnəj centr, kod rʲr siĵə rʲçkʲvlis komi uzalʲsjaslʲs stavšə, mʲj səmʲn pozis. Ispravnikjas, zemskəj naçalnikjas, uradnikjas vėlinʲ siĵə nuəðʲsjanas. Vaz Sʲktʲvkar — əteə vėli vuzaan centrən, kəni pozdʲšlisn gʲrʲs iz kerkajasə komi i roç kupeçjas da paškədlisn asʲnʲs vezjassə.

Suvorovjas, Kuzbozovjas, Komlinjas, Oplešninjas, Zerebcovjas, Suxanovjas, — so kodjas „znatnəj“ jəzʲs, golovajasʲs, ʲzbdjasʲs! Ispravnikjas, zemskəj naçalnikjas, sudçajas — so kodjas kəzainjasʲs.

A kar gəgər, posnʲdik kutkʲrtçəm kerkajasʲn, najt uliçjas pələn olisn meseana. Moralʲs nalən vėli ətik. Siĵə poduvjašis sovstvennošt vʲln. Gʲrʲs „širjasʲs“ najə torjavlisn səmʲn piŋjanas. Najə pəzənlʲ asʲnʲs embursə, vizədənlʲ gʲrʲs „širjas“ vʲlə da dumajtənlʲ əti məvʲp — kʲz eškə ozʲgmʲnlʲ, suvtʲn nakəd ortçən, kodəs eškə vajtʲn, medʲm kʲrtʲnʲ aslʲs. I ozʲgmʲvlisn — muziklʲs, uzalʲslʲs rʲçkəmənlʲ, mədə-mədsə vajtəmən.

Siĵə məvʲpas kotʲrtçʲlis nalən stav olasnogʲs, vʲtʲs, pʲsichologijaʲs. Gorslun, pəmʲdlun, jenlʲ eskəm i šek-zə stavšə ʲddʲnlʲ vragjasən, konkurentjasən, ʲldlʲnlʲ, mʲrdʲšnlʲ, denga vəsna ɳe suvtʲn prestupleniĵejas vozʲn.

I kən-kə med ulʲsas, rʲdəsas olisn jəz, kodjaslən oləmʲs səmʲn vėli uzʲn — tu dorʲn, straitəmʲn, vçəmʲn. Najə siz-zə olisn ətuvja vizulas, olisn sovstvennoštən, medʲm sodtʲn siĵəs, ozʲgmʲnlʲ, no

siĵə na pəvsʲn udajtçʲvlis zev-nin eeslʲ. Kʲzvʲnlʲs vəçlisn, straitlisn, uzavlisn i kʲrtəm rʲddi leççisn uvlən — rəzəritçalisn. Košʲn da maʲn najə kiçtlisn asʲnʲs skərlunsə, oləm vʲlə ləgsə, no gəgərvonʲ seš ģinəm ez vermʲvlʲn. Oləm vizʲlʲs munis na vʲvti, na vʲlə liçkəmən, sʲlən šintəm zakonjasʲs kərt çorʲdlunən mʲrdʲšnlisn uzalʲs mortlʲs trudsə, kolisn səmʲn kʲnəm pət vʲlə, a unzʲksə šetlisn zarni kutʲšjaslʲ, çinovnikjaslʲ, porjaslʲ-parazitjaslʲ. Sʲ dinə sodtəd, najə uzalʲsjasʲs, kʲz inoroççjas, voobee ez ʲddʲšnlʲnʲ tʲr pravaa mortjasən, na vʲlə vizədʲisn skətjas vʲlə moz, kodjasəs pozə i kolə səmʲn uzədnlʲ.

Tajə oləmʲn uz nekodlʲ ez vəv kolana torjən. Stav ozʲrlunsə vəçlis uz, no siĵəs nekod ez radejtʲ. Ətiĵas burzʲkən ʲddʲlisn pəzujtçʲnlʲ siĵə ozʲrlunnas, parazitavnʲ, ovnʲ mukədjas eət vʲln, a ɳe vəçnlʲ aslanʲs kiən. Najə tədlisn zarnilʲs vʲnsə. Məđjas zʲvektʲlisn uzšə, kʲz vʲt vəçan torjəs, kod i zev šəkʲd, no vʲt medʲm ɳe kuvnʲ. Unzʲkʲs nadejççʲlisn jeseə ozʲgmʲnlʲ, no siĵə — ləz, kodəs ez gəgərvonʲnlʲ seki, kor rəzəritçʲvlisn, zikəz torjavlinʲ sovstvennoštʲs.

Uštʲsʲolsk kar olis aslas oləmʲnas, i kazitçə ģinəm ez vermʲ vəzədnlʲ siĵə ɳursə, piškədnlʲ setçə vʲl vizuv. Kazitçə, siĵə səmʲn-na zavəditə „nastojasej“ oləmʲsə. Viçkojas, kavakjas, lavkajas vozə-na sodlisn, sodli zarni vʲlə, ozʲrlun vʲlə gorslun, paškavli predprinimatelʲskəj, tərgəvəj dux. 1900-d vojasʲn Uštʲsʲolsk sərʲn vezədʲisn vʲl viçko Štepan Perimskəjlʲ, krestən da sʲən vojujtʲs miššioner — kolonizatorjaslʲ vekəveçnəj pamjatnik.

Estʲvlisn tatçə Rošsija sərʲs, promʲšlennəj centrjasʲs poliçiceskəj „vragjasəs“ — revolucionerjasəs. Nadejtçʲlisn — pədtas najəs tajə ɳursə, obezvreditas səmʲn-i. Tani najə muzlʲtəg kəzlisn asʲnʲs məvʲpjassə, a çuzan pəevəʲs vėli vasəd-na da, — siĵə vizlis petasjassə asrʲekas kadəz-pəgəz.

Kʲrtʲnʲ Uštʲsʲolsk karlʲ siĵə tujəd avuģin vėli šiĵəma. Siĵə vėli karən nacionalnəj okrainaʲn, kolonijaʲn i car pravitelʲstvo nət i kəšjv paškədnlʲ seni proizvoditelnəj vʲnjas, fabrik-zavodjas, kərttujjas. Kʲz administrativnəj centr sʲl vėli tʲrmana i siĵə. Sʲ vəsna Uštʲsʲolsk kar kolli seeəmən-zə, kueəmən vėli šo vo saĵʲn. Brokgauz da Efron aslanʲs Enciklopediceskəj slovaras pasʲlisn sʲ jʲlʲs so mʲj:

„Uštšsolsk—ujezdnaj kar Valəgdasa gubernā uln, Sьktьv ju sujga vere-gьn, 3 verst ezva dinšan, 877 verst gubernasa karšan. Kueam vošan sulalə stəčasə oz tədnь. 1608 voьn tani vəli-nin komi šikt „Sьktьlsa“ nima. Sijəs 1780 voьn ləšədisnь ujezdnaj karən Velikouštuzskaj ovləšt uln, a 1802 voьn vəčəma ujezdnaj karən Valəgdasa gubernā uln. Olyšьs (1877 voьn) 4464 dus, na riьs 2103 muzcina da 2361 pьvba, sь riьn inostrannəj poddan-nəjjas—27. Dvorana—261, duxovnəj zvanijeьs—169, kupecjas—54, meseana—3101, kreštana—611. Olyšjasьs pravoslavnəjjas. Vičko—4 kamennəj da əti pu, časovna—5, kamennəj kerka—7, ru kerka—765. Em duxovnəj uči-lisee da zenskəj progimnazija. Naše-lenije uzalə vizmu verdьn, remesləjas paškələmaəs oməla. I jarmanga 100 šurs sajta ovorotən“.

Seeəm vəli vaz Sьktьvkar—činovnikjas-lən, kupecjaslən, meseanalən kar—nacio-nalnəj okrainaьn car pravitelstvolən admi-nistrativnəj centr i seeəm vəli sьlən olə-mьs, kod i kaļečitis mortjassə, pərtis najəs kajnjəsə, vizis peməsjəsə moz, kəni vь-dən olis aslys, pəzis asьs embursə. Seeəm vəli vaz Sьktьvkar.

II.

I vьdmə məd Sьktьvkar,—vaz mestaas, no vazsə vьrədəmən, venəmən.

Məd pjatiletka vojasə Sьktьvkar vьlьn oz-nin kьvlь vičkojaslən vьronəmьs. 300 pudja kələkəljəs lančəmaəs, lančəmaəs nemьs kezlə. Nalyš sьsə vezisnь vьl sьjas. Sijə sьjasnas vьdmьs Sьktьvkar cuksasə vьd sociališticeskəj rədinakəd. Sijə sьja-sьs motorlən targəm (sьnədn i muьn), zavodjaslən gudokjas, avtomobiljaslən ro-zokjas.

Kueamkə meseanin—na pəvsьs, kodjas neməvəjsa sobstvennik instinktnas tьšəəm-la šəkyda əzənzь vьlsə—vermas joša še-rəktьnь. Əti lesozavod-pə i tutəstlə-a, sьlь gudokjas kazitčənzь, kueamkə rozokjas kь-lənz-da...

Vištavlisnь menьm seeəm zьvl tor:

Əti jedinoličnik, medvərijasə pəvstьs, munə vələm ətčьd tuj kuza aslas vəv vь-lьn aslas teleganas. Munas, munas da əz-zas traktor suvtəma.

—Xь! Traktor suvtəma, a jedinolič-niklən vəlьs munə... Xь!—divujtčьnzь kətə-ma jedinoličnikьd, a ačьs sьpьtmunə da sьpьtmunə.

Sь sərə vozə traktoristьd buree tədsa vəškələma, aslas sušədьs. Sijə-i voča-vizas:

—A tenьd gaztəm-nin loi?.. Mьjkə, taj-nə, suan vəli tərət, kələkəl zvanьs-pə gaz-təmtčə-a...

Ninəm eskə-i avu, kazitčə, skərmədanьs tajə kьvjasas. No jedinoličnikьd neeьstčas, kuļьstas vəlьsь bok pələnzь daj mədəd-čas skač, kьk kok jьv. Sь vərnь sessə vel dьr oz šornit sušədьskəd.

Mi tədam sijə jedinoličnikьs seeəma tьšəma vaznas, mьj aslas vəv doršьs gə-gərvotəmьk loəma. Sьlən vəlьs zev jona polis traktor sьsь, no vek-zə velali-nin. A kəzainьs—oz kəsjь velavnь. Oz kazitčь traktor sьs i kələkəllьs zvensə vunədnь oz vermь...

No mi siz-zə tədam, mьj-i sijə kərkə velalas. Sь vəsnə əni mьj, motor sьs sьlь əni avu-nin vəškod, sь vəsnə, mьj motor sьs pьr kutas paškavnь, vьdьnz i medvərnь venas stavsə.

Med, əni-kə eea-na Sьktьvkarlən fabrik-zavodjasьs, avtomobiljasьs, ičət-na sьlən gələsьs strana pьsa ətuvja xoras. Med, kət-i una-na nevlagoustrojennostьs, tьr-mətənz. No vek-zə gələsьs ətik, ətuvja, sijə voьs-voə vьdmə, sodə, a siz-kə-i—loas kor-kə vьzdən. Əti gudok sajas kь-lənz šojas, əti gudokьs petkədlə gьlan mujaslyš da kьsakьlan vərjaslyš uz šim-fonijəsə. I sijə əti gudokьs vьl Sьktьv-karlь kazitčəzьk stavьs da nekə oz vez kələkəl zvən vьl.

Oktavra revolucija lovzədis Sьktьvka-rə, suvtədis kəzainnas uzalьs jəzəs. I 17 voən Sьktьvkarsa uzalьsjas leņinskəj na-cionalnəj politika podvьlьn da roč prole-tariat otsəgən zikəz vezisnь vaz mesean-skəj Sьktьvkarlyš čuzəmbansə da pərtisnь sijəs Komi ovləštь kulturnəj i kəzajstven-nəj centrə.

Vaz meseanskəj Sьktьvkar, kupecjaslən, činovnikjaslən, popjaslən kar, voьs-voə jonьzka pərə sociališticeskəj karə, uzalьs jəzlyš dolьd oləma karə.

17 voən Sьktьvkarlən našelenijeьs vьd-mis 5000-šaņ 23000 əz. Uličjas, kerkajas vezisnь tədtəməz. Sьktьvkar paškali, suzdammis, vesalis vaz tərgəvəj mirlyš—əvəznəj radlyš klamsə da najtsə, kosadis uličjas, vevtьsis vez pujasən, zozizjasən, pənyd uličjasə nuədis elektricestvo tok.

Kьruv vojt, kod i revolucija vərn-na vəli nuren: kəni vuejas, lok pujas da gəpjas vəlinь,—Kьruv vojt əni loi zoz kərn. 3 ramaa vərpilitan zavod vėdə

вѣдмѣ мѣд, 4 рамаа, кодѣ локтан воѣ сувтас стрѣжѣ. Заводѣяс дѣнѣ вѣдмѣс пошолок—рѣвнѣј радѣсан сувтѣдлѣм гѣрѣс стандартнѣј керкаѣяс—Сараѣев нѣма пошолок, кѣнѣ оѣнѣ равоѣѣлѣяс. Унаѣн на рѣвѣсѣ вермаснѣ вѣставнѣ кад шѣртѣс сѣнѣд, но ѣзданас зѣв ѣздѣ исторѣя. Сѣјѣ мѣстаас наѣ локтѣгѣн вѣлѣ вѣр. Наѣ локтѣснѣ шѣктѣясѣс музѣкѣясѣн, локтѣснѣ назѣвѣтѣсѣстнѣ, мѣдѣшѣснѣ ѣ завод кѣртѣмкѣд ѣтѣѣ кѣпѣлѣснѣ ашѣнѣс, рѣрѣнѣ вѣзѣртѣс стрѣитѣлѣясѣ, ѣнѣфузѣастѣясѣ, ударнѣкѣясѣ.

Кѣртѣс ѣдѣрнѣсса кѣрпѣѣ завод, кодѣ кутас шѣтнѣ воѣ стрѣйтѣм вѣлѣ вѣд во 50 мѣлн. кѣрпѣѣ. Канѣфолно-скѣпѣдѣрнѣј завод, кодѣ вѣѣѣ вѣнас 600.000 сѣјт дѣнѣ продукѣѣясѣ.

Тѣјѣ кѣрпѣлѣ социѣлѣштѣѣескѣј вѣлѣ промѣшлѣеннѣшт. Вѣлѣ кѣзѣинѣснѣ Сѣкѣтѣвкарѣлѣн тѣдѣ, мѣј сѣјѣ промѣшлѣеннѣштѣс вѣзас ѣузѣмѣсѣ вѣзѣ националнѣј окрѣиналѣс, царскѣј колонѣялѣс да петкѣдас мѣсеанскѣј карѣс воѣзѣн сулѣлѣсѣяс радѣ, ѣтѣвтас ѣтѣ ѣздѣ шѣмѣясѣ. Сѣјѣ тѣдѣ, мѣј социѣлѣзмѣс рѣрѣас олѣмас сѣјѣ фабрѣк-заводѣяснѣс, сѣ вѣсна колѣ стрѣлтнѣ ѣ стрѣлтнѣ.

1930-д вошѣн Сѣкѣтѣвкарѣлѣн улѣѣясѣс вѣзѣсѣснѣ тѣдѣтѣмѣз. Тѣјѣ каднѣс лѣѣ овмѣдѣма 75 вѣлѣ керка.

Јуѣлѣј вѣз Сѣкѣтѣвкарѣса олѣсѣлѣс, мѣј вѣлѣ војдѣр Пѣрвомајскѣј улѣѣа вѣлѣн? Вѣз олѣс суѣс, мѣј сѣјѣ ѣз вѣв, а ѣнѣја вѣзар мѣстаад, Колхознѣк керка мѣстаѣн даѣс во сѣјѣн-на вѣлѣ мѣлѣ да гурѣн, вѣлѣ гѣрѣ ѣ сѣнѣтѣв арѣясѣн сѣјѣ гѣртѣс пуѣсѣвѣлѣснѣ сојѣѣснѣ луѣ вѣлѣ лѣвѣсѣс утѣкаѣс.

Зѣмскѣј управѣяс рѣддѣ, куѣѣѣескѣј магѣзѣнѣяс да осѣвнѣкѣяс рѣддѣ, кѣвѣкѣяс да вѣѣкоѣяс рѣддѣ вѣлѣ Сѣкѣтѣвкарѣн кѣртѣнѣ гѣрѣс коммунѣлнѣј керкаѣяс, волнѣѣнѣј горѣдѣкѣяс, ѣвѣсѣстѣвнѣнѣј рѣвѣшѣнѣяс, прѣѣсѣнѣјяс, шѣколѣяс да кулѣтурнѣј ѣѣрѣзѣдѣнѣѣяс. Стрѣлтѣма Кулѣтура керка, кѣно, театр, гѣстѣнѣѣа, фабрѣкѣ-кухнѣа. ѣвѣзѣнѣј рад мѣстаѣс рѣшѣдѣѣс кулѣтура да сојѣѣн парк, стрѣйтѣѣ вѣлѣ фѣзкулѣтурнѣј стѣдѣѣн, дѣтѣпѣосѣадкѣяс, дѣтѣсадѣяс.

Сѣкѣтѣвкарѣлѣн вѣлѣ кѣзѣинѣс лѣшѣдѣ ѣтѣвѣја кулѣтурнѣј олѣнѣнѣяс, кулѣтурнѣј гѣзѣдѣѣнѣнѣяс, мѣздѣ нѣвѣвѣвѣясѣс рѣѣвоздѣр ѣзѣс, рѣртѣ коллѣктѣвѣзмѣс олѣмѣ, сојѣѣѣмѣ, вѣтѣ. Вѣлѣ кѣзѣинѣд тѣдѣ, мѣј сѣмѣн тѣѣѣм стрѣйтѣѣмѣс вѣрмас вѣрѣднѣ капѣталѣзм ѣвѣсѣстѣвѣлѣс локлѣнсѣ, вѣрмас вѣрѣднѣ мѣсеанскѣј Сѣкѣтѣвкарѣлѣс нѣмѣѣѣлѣја традиѣѣяѣясѣ, кодѣяс вѣлѣдлѣснѣ јѣрсѣтѣѣнѣ ас ку рѣѣ, ас керкаѣ, ас јѣрѣ да рѣзнѣ собѣстѣвнѣннѣшт, ѣздѣлѣснѣ сѣмѣн ас вѣсна да асѣлѣс ѣмѣвѣр

вѣсна, а ставѣсѣ мукѣдѣсѣ лѣддѣнѣс вѣрѣгѣн. Вѣлѣ кѣзѣинѣс тѣдѣ, мѣј сѣмѣн тѣѣѣм стрѣйтѣѣм шѣтас ѣзалѣс јѣзлѣ зѣвѣлѣ долѣд, гѣза олѣм, кодѣлѣ нѣмѣс—социѣлѣзм.

ѣдѣвѣкѣ мѣдѣса зѣмѣѣѣлѣнѣј торѣн ѣз ков лѣддѣнѣс ѣрѣја воѣн кулѣтура да соѣѣн парк лѣшѣдѣм. Сенѣ, кѣнѣ уна даѣс војѣсан сулѣвлѣс сѣнѣдас вѣзар зѣк, кѣнѣ мѣртѣс мѣртѣсѣлѣ му пуѣсѣмѣшѣнѣс вѣлѣ конкурѣнт да вѣрѣг, кѣнѣ сѣјѣ јѣштѣвлѣс мѣвѣкѣдѣсѣ сѣмѣн сѣ вѣлѣ, мѣдѣм ѣлѣднѣ да ѣвѣзулѣтнѣ мѣдѣс—сенѣ, 1934 воѣн, сувѣѣтѣнѣкѣясѣн вѣлѣ гѣрѣма муѣс да садѣтѣма рѣјѣсан да зорѣзѣясѣн сѣ мѣгѣс мѣдѣм мѣртѣсѣлѣс кѣкнѣдѣзѣка лѣлѣвѣсѣс, ѣз назѣвѣтѣѣм, ѣз дѣнга петкѣд јѣзѣс сѣјѣс вѣѣѣм вѣлѣ, а гѣгѣрѣвоѣм, мѣј наѣ кѣзѣинѣясѣс ѣ кѣсѣнѣ ѣвнѣ сад рѣвѣснѣ, зорѣзѣяс рѣвѣснѣ.

Вѣлѣ кѣзѣинѣс вѣрѣдѣ Сѣкѣтѣвкар мѣс вѣлѣс ставѣсѣ, мѣј кѣзѣтѣлѣ сѣлѣ вѣзѣсѣ, лѣк олѣндѣрсѣ.

„Поѣврѣжен вѣ прѣх Стѣфѣна храм!“ Шѣпан вѣѣколѣн ѣнѣ колѣ сѣмѣн мѣстаѣс. Кѣрпѣѣн, кѣрпѣѣн рѣзѣдѣснѣ сѣјѣс да нѣвлѣснѣ, кѣтлѣснѣ вѣлѣ, мѣдѣм вѣлѣс тѣѣнѣ, но зѣк-нѣн мѣднѣгѣа тор. Гѣра јѣлѣ кѣртѣ вѣлѣ керка, кодѣ вѣлѣзѣк-на кѣјѣяс, но Шѣпан вѣѣко-кѣ 30 сѣзѣн сѣнѣдѣ ѣурѣгѣдѣлѣс зарнѣ крѣстѣяс,—тѣјѣ керкаѣс ѣурѣгѣдас кнѣга, кодѣ ѣз зарѣнѣс лѣ, но кодлѣн југѣрѣс кутас рѣшѣкѣвнѣ Кѣмѣ олѣлашѣ рѣшѣтѣ, кутас рѣрнѣ мѣдѣса ѣлѣ рѣлѣсѣясѣз, кутас лѣзнѣ кнѣгѣјѣяс, гѣзѣтѣјѣс, шѣтнѣ ѣзалѣс јѣзлѣ вѣр мѣвѣкѣд, вѣзѣр.

Тѣјѣ кѣртѣ Рѣѣѣт керка, 4 судѣта зѣзѣтанас да 5 пѣдѣвнѣѣа му ѣзда рѣшѣтанас. Тѣнѣ ѣтѣвтѣма кнѣга-гѣзѣт лѣзѣм куза став ѣзѣс—тѣпѣографѣя, ѣздѣѣлѣстѣво, рѣдѣкѣѣя.

ѣз тѣдѣлѣ вѣз Сѣкѣтѣвкар кнѣга нѣ гѣзѣт. Мѣј наѣшѣ? Рѣвѣдѣносѣѣвлѣн кѣвѣјѣясѣс, мѣј ѣзалѣс јѣзлѣ јѣрамѣѣѣд ѣлѣснѣј тор, националнѣј окрѣинајѣлѣс лѣшѣвлѣснѣ кѣз ѣкѣн. „Inorѣдѣѣясѣлѣ“, „дѣкарѣјѣсѣлѣ“ нѣнѣм дѣрт, гѣрамѣѣѣѣд. Колѣ вѣлѣ рѣѣкѣнѣ, рѣрѣјѣнѣ ѣ вѣзлѣ рѣмѣдѣн. Сѣкѣ наѣ ѣкѣорнѣ ѣз гѣгѣрѣвоѣлѣнѣ, ѣз кутнѣ вѣнѣтѣјѣѣнѣ ѣ сѣз-кѣ—вѣк рѣзѣс рѣѣкѣнѣ, рѣѣѣвнѣ.

А Сѣкѣтѣвкарѣлѣн вѣлѣ кѣзѣинѣс мѣдѣзѣд керкаѣсѣ стрѣйтѣ сѣ вѣлѣ, мѣдѣм шѣтнѣ кѣмѣ ѣзалѣс јѣзлѣ асѣзѣнѣн кѣв вѣлѣн ѣѣлѣѣѣстѣвоѣн ѣзѣм став ѣрѣтѣсѣ, олѣмѣлѣс прѣвѣдѣсѣ, шѣтнѣ тѣдѣмлѣнѣяс, мѣдѣм став ѣзалѣс јѣзѣс вѣлѣнѣ вѣзѣртѣс, кулѣтурнѣј гѣрѣздѣнѣнѣясѣн, асѣшѣнѣс олѣмнѣсѣ вѣзѣртѣѣмѣн стрѣйтѣшѣясѣн.

Тѣјѣ керкаѣс зѣмѣгѣшѣс ѣѣрѣда, зѣмѣѣда

i oz-kə lo neməvəjšaən—səmbn sʲ vok-
šaa, mʲj vozə loə strəitəma nəsta gʲrʲs-
zʲkəs da mičasʲkəs.

Vaz Sʲktyvkarlən osʲjʲšan kerkaəs vəli
duxovnəj skola. Tajə zvyʲ vylə vəli təd-
čana kerkaən. Tajə skolaəs vəli, siʲə-zə,
kʲz, suam, čeraŋlən vez kʲan stanʲs. Tani
velədčylisnʲ rop-dak piʲjan, činovnik piʲjan,
medʲm čəznʲ unzʲk muderlun da petnʲ
komi űiktʲasə ʲlädlnʲ uzalʲsʲjasəs rajən,
a aslnʲnʲ tuplašnʲ vʲj da jaj piʲn. Tajə
roz rʲrʲs paškədliis asʲsʲ vezʲasə carlən
pravitelʲstvoəs. Popʲasəs, dakʲasəs, urad-
nikʲasəs, zemskəjʲasəs ʲstəvlis vaz Sʲktyv-
kar komi űiktʲasə.

A əni miʲjan, tajə-zə kerkaəs velədčənʲ
səvetskəj učitelʲjas, a vʲl Sʲktyvkarən
ʲddʲsə stavʲs—kʲk institut (Pedagogi-
českəj da Naučno-iššledovatelʲskəj), 5 tex-
nikum, kʲk rafak, SP8 da una pələs or-
javlʲtəm kursʲas. Tatčə sodtʲnʲ jeseə 2
šurs gəgər posni skolaʲasən velədčʲsʲjasəs.

Ovlašt paštaŋ kolhoznikʲas, uzalʲs
ətkəolʲsʲjas ʲstənʲ asʲsʲnʲs čələdčə veləd-
čnʲ vözə i vözə—voštʲnʲ naukalʲs tugaŋ
jʲvʲjassə. Una šə specialistʲjas paškələnʲ
ovlašt pašta—pedagogʲjas, teknikʲjas, ko-
operatorʲjas, vracʲjas, səvetskəj, partijnəj
uz nuədʲsʲjas i avu-ŋin eea na pəvsʲn
Makšim Gorkijlən legendarnəj Danko kod
gerojʲjasʲs, kodʲas dašəš neevstʲnʲ šələm-
nʲsə da siʲən jugdədnʲ tujʲsə komi uzalʲs
jəzib petnʲ pəmyd, najt, lok oləmšʲs.

I petavlə vʲl kəzainʲs uličas vylə.
Siʲə avu kupec, avu pop. Siʲə oz novləd-
ʲz zarʲi mesəktə. Sʲlʲn ŋinəm zarniʲsʲs,
siʲə sudʲsə əzʲis mədʲs. Sʲlən sudʲs udar-
nəj uzʲn, kodʲi munə ʲzʲd rədina jonməm
vylə.

Siʲə kəzainʲs—uzalʲs mort, kodʲi oləm-
sə vezəmən, Sʲktyvkarlʲs čuzəmsə vezə-

mən, vezə eəe asʲsʲ məvpsamʲsə, vətʲə
jurvezərsʲs kapitalizmlʲs koləʲjassə da
pʲrtə vʲl kačestvoʲjas—socialištʲiceskəj
mortlʲs kačestvoʲjas. Uz sʲlʲn loə radian
torʲən, jəz—jortʲjasən, rədina—əti ʲzʲd
šəmjaən.

Petavlə siʲə uliç vylə znamʲjaʲasən,
kolonnajəsən da vetlədlə plošeadʲjas vʲvʲi.
Seki uličas šeralənʲ stav pələs rəmʲjasnʲs
da karʲs tʲrlə muzʲka zʲjʲasən, šeramən,
gora šʲləmən. Petavlə i ətkən-ətkən, tor-
jən, vetlədlə uličasəd, vizədələ kəzainʲ
šimən atar-mədərə. Una tor-na sʲlʲn oz ka-
zitʲç—avu tʲrʲmʲmən vi, una kar strəjʲva-
jaslən mištəm tečasʲs, oməl kačestvoəs,
ua-na najtʲs da lokʲs. Tʲdalə sʲlʲn sʲ
sajʲs kəsjətəmən uzaləm, meseanstvolən
pʲkšəm, mukədlaən veškəda torkəm, sə-
mbn siʲə oz lantədčʲ, oz suvt. Siʲə munə
vozə, čorʲda, uverennəja da čuztə pame-
tas vaz Sʲktyvkarsə, kodʲi vəvli, sessə vʲl-
sə, kodʲi loas i ʲzʲd ləg da ŋimkod sʲ-
mʲrtənʲ siʲəs, zʲvʲbtənʲ vʲl i vʲl koʲjasə.

I loas Sʲktyvkar: sadʲasa, zorizʲasa, gʲ-
rʲs, jugʲd kerkaʲasa, asfaltirujtəm uliça-
sa, kar okresnoštʲjasən kʲptasnʲ fabrik-za-
vodʲjas, kodʲas vʲd asʲv určitəm kadə
čukəstčasnʲ uz gorʲjasən. Ətarʲn—paškəd-
čas vʲl aerodrom, mədarʲn,—Ezva vom
dorʲn—vʲl pristan, kar gəgər vezʲalasnʲ
kərttujʲas. Kar sərʲn loas stadion, Sʲk-
tyv ju pələn Ezva vom dorəz nuzədčas
kultura da sojčən park.

Vaz meseanskəj Sʲktyvkar aslas strəj-
vajasnas—oləmna koləʲ istorijə. Sʲ me-
təbn loas vʲl kar—zik mədnoga ortsʲša-
ŋʲs i pʲkəsnas—socialištʲiceskəj Sʲktyv-
kar, kodlən istorijəəs zavoditčə miʲjan lun-
jassən, kʲptə ʲzʲd rədinakəd ətəə, kəni
uz mortʲs lois-ŋin kəzainən da ləšədə
aslʲs dolʲd gaza oləm.

LITERATURA KŪV DA PEREVODJAS JĪLĪŠ

ŠOPNĪTĀM VĪLĀ

Xudozestvennēj literatūra kŷv—xudozestvennēj obrāza kŷv. Sraŷņeņiņas, metaforājas, epitetjas, ġipperbolaņas, allegorijājas,—stavŷs tajā xudozestvennēj obrāzjas artmādan sredstvojas. Bura-kā kuzā pisatel vāditčŷnŷ tajā sredstvojasnas, sŷlān ġizādjasŷs loānŷ lŷddŷšlŷ imitām vokšanŷs vŷnāzŷkān da ġizādŷs zonna loas burzŷk. No xudozestvennēj sredstvojasēn pālzujtčigān kolā pŷr kutnŷ tādŷvŷln, medŷm tajā sredstvojasŷs vālinŷ vŷdsānlŷ ġāġervoānāēs, massāvōj vezērtas kutan podulāēs.

Metafora, sraŷņeņiņe, ġipperbola da mukād pālēs izobrazitelnāj sredstvojas voštigān kolā protivopostavlēniņesā, analogijāsē lŷvā sxodstvosā vošņ medŷa karakternēj priznakjāsēs, kačestvojasēs, svojtvojasēs predmetjaslŷs tādčādāmān.

Jāz kost komi kŷv zev ozŷr sraŷņeņiņesān i tajā sraŷņeņiņesāŷs tipizirujtčāmaēs. Suam: „kāč kod pelk“, „kājin kod gors“, „porš kod skār“, „ruč kod najān“, „petuk kod zoder“, „bz kod padmŷš“, „serp kod šivŷd“, „kaņ kod vinov“, „zat kod svaņitčŷš“ da una mukād. Taeām narodnāj sraŷņeņiņesāŷs vŷvti točnēj obrāzjas ŷetānŷ, i kolā ta ŷerti velādčŷnŷ komi pisateljaslŷ taeām-zē točnēja tādŷn asŷŷnŷs obrāzjasnŷsā.

Mijan tom literatūraŷn sraŷņeņiņesān vāditčŷnŷ oz kuznŷ ŷe sāmŷn ġiznŷ voštčŷšjas, no mukād dŷrjŷs ēē i ŷimāzŷk ġizŷšjas:

So voštām ŷima Venŷš „Subvoŷnik vŷjŷš“ ātkŷmŷn sraŷņeņiņesā: „Voj. Tālŷša. Buskola sez“. Tāni avtor ŷetā ēti ponātiņelŷ rapŷd sulalan kŷk kačestvo; vojŷš „buskola“ da j „sez“. Buskola povodda tālŷn ovlā purġajas dŷrji, kor jona vŷd tālān tujjas nāvālā, vešig ŷintā voštŷn oz ŷet. Tādāmŷ, taeām vojjasnad tālŷšd kŷ-

mār sajsān pŷrsā oz lŷšt mŷčŷŷnŷ, ŷepāstā sez čuzāmān vizādŷn. Vozā sija-zē ġizādŷn ŷima Ven ġizā Severnēj ŷijanije jŷlŷš tazi: „Vojkŷa vorsā—lŷjlā-vojlā, kuslā“. Mādlaŷn ta jŷlŷš-zē ġizā tazi: „Vojkŷa prozektor ŷurjān jenezŷn zāzā: lŷjŷstlas pāraēn vŷlā“.

Ēti-kā tajā sraŷņeņiņeŷn avtorlān vājādāma kŷk protivopoloznēj obrāzjas: „zē-zā“ (murtsa vārē) da „lŷjŷš“ (vŷvti ādjān vetlā), a mād-kā—voj kŷalŷš pārtmašmēs avtor ġipperbolizirujtā lŷjŷšmākd. Tajā ŷekŷzi oz lāsav. Kor mi suam, „lŷjām kod“ lŷvā „lŷjām moz“, sek pŷr mijan vezārā voē taeām ŷikas māvŷ, mŷj sraŷņivajtan predmetŷslān svojtvoŷs vištālā drug artiman vŷd zŷk jŷlŷš lŷvā ādjān munām jŷlŷš. Vojkŷalān-kā jugērŷs zāzā, sizkā, oz-ŷin lŷjŷšm ādān vetlŷ.

Sija ġizādās-zē em ŷinoņim podulŷn vāčām taeām sraŷņeņiņe: „Kozuvjas-zozuvjas kŷmār kost mŷčāšānŷ“. Vozŷnŷŷk avtor tālŷša sez voj jŷlŷš vāli vištālā, a ŷekŷmŷn stročka ġizām vārŷn-ŷin sŷlān kodakosti-kā jenezŷs kŷmārtčāma-ŷin, kozuvjas-zozuvjas kŷmār kostjasēd-ŷin mŷtčāšānŷ. Ēti-kā, tajā obrāzŷs vozŷn ŷetām „sez voja“ pejazlŷ protivorečije, a mād-kā, sraŷņeņiņeŷs tāni vŷvti-ŷin ŷeudačnēj. Oz-zē-ād poz sraŷņivajtnŷ kozulēs da zozulēs (zvezda n jačeriца), avu-zē na kostŷn ŷekueām sraŷņivajtan priznak.

A Vŷl Pas „Nuvčim“ ŷiktŷlŷ vŷdasā (a ġaskā i formasā) ētik očerkŷn ātkodālā bombovozkād.

Bombovoz—sija aslas ŷikas samolot. Mi tādām, mŷj medŷa vŷd samolot mirŷn, kodēs strāitisnŷ SSSR-ŷn,—Māksim Gorkij, ēti bord jŷvŷān mād bord jŷlāz 65 metr kuztā. Tajā medŷa vŷd samolot mirŷn. ŷert, kolākā Vŷl Pas kāsjis petkādlnŷ, mŷj Nuvčim pošolok avu ičēt pošolok, a zŷvŷŷšē artmēmā, mŷj sija zev

içat—səmyñ ызьд бомбовоз ызда. Dert, koləkə bombovozasьд ызьдəş ovləny, no Nuvçim şiktəđ, navernə, şurs pəv loə ызьдзьк medşa ызьд bombovozsьs. Gaskə poşolok pukalannog şertibь tajə sravnənijesə vəçəma avtorlən, mьj sijə samolot forma moz krestən moz pukšəma. No ta bokšan oz-zə ladmь. „Suĵga bordjas sylən — Ugor; vəsnid — bordjьs — Sləvəda sə-rьs — tusaьs, şələmьs — zavod“ — gizə Vьl Pas, a jurьs da vəzьs-nə kəni? Jur-təm da vəztəm samolotьd-əd oz ovləvь.

Vьd gizəd vozə kolə suvtədnь taəam trebovanijejas: medvoz med sijə vəli gramotnəja gizəma, gizəma lьddьsьsьlь gəgərvoana kьv vьlьn, vьd kьv da predlozeņije medьm pukalis aslas mestaas, ņekueəm lišnəj kьv med ez vəv i vьd xudozestvennəj obraz medьm lьddьsьlь šetis tьrvьna vezərtas.

Boštam Izjur Ivanlьs vərja vištjas piьs „Bajkəvəj sal“. Medşa sьvьtçəny šinulə seni sēəam ņeļuckijas, mьj Izjur Ivan sravnəņijejasən, metaforajasən, gipperbolajasən, kodjasən zev ozьr komi kьvjьs, oz luçkia vəditçь. Siz-zə Izjur Ivan radəjtə komi kьvlьs strojsə veznь roç kьv strojən; vərja kadə asšьs vištjassə sijə mēdis pridatocnəj predlozeņijejasən tьrtnь i unəş ekkədlə komi kьvjьsьlьs strojsə.

Sijə gizə: „Pьdəštəm jenez zirdalə keļьd turunviz rəməñ“. ņekor-zə jenezьs oz ovləvьlь turunviz rəma, a ovlə ləz libə gəluvəj rəma.

Vozə Izjur Ivan gizə: „Una sьrsa prosvijasən lozzaşəmaəş roşəş ləmpu kustjas“. Burakə, avtorəslən kəşjəma vištavnь, mьj rosməñ ləmpujas prosvi şera gьəgən petkəđçəny na vьlə əşjəm gьəg vəşna. Gьəg petkədləm mogьs prosvişer, dert, pozə voşnь sravnəņije pьddi, seni loktorjьs ņemtor abu. No-əd mi tədam, mьj prosvi şerьd sijən i torjalə mukəd şerjasьs, mьj seni stav şerьs ətьzdaəş da luçkija çeređujçəməñ vəçəny oval, uzor şer, no oz loz jurşi moz kьzşurə çurviznь. „Lozviznь“ suləny səmyñ zugšəm, sьnavtəm jurşi jьlьs, no ņekor oz sulьvьlьny, mьj prosvi şerьs-pə lozvizə. „Prosvi şerьs“ da „lozvizan şerьs“ mēda-mēdьsьlь zik paņьd sulələny.

Vozə gizə tazi: „Medvoz azsis Nonnalьs pьrəmsə Əgus da ləz šinjassə saekis sijə sal vьlə“. Saekis kьlьs tatçə ņekьz, me dumьs, oz ladmь. Šinjasən oz səjəđçəvny —abu sijə purt.

Sijə mestə, kor Nonna premirujtəm sal-sə ņimkodəşigəş plavgis Əgus jur vьlə, Izjur Ivan tazi gizə: „Nonna pərççis salsə,

kaçajtəstis sijəş ki vьlas da kьv sutəg plavgis Əgus vьlə. Sal şavmuni gьrьs şerjasnas, kuz sьrjasьs ezьs çeripijəsən çəççьstisnь zoz paštaьs“. Avtor kəşjəma vištavnь, mьj miça şera, kuz sьrjasa ызьd sal, pavtьrtəm vərən, miça şerən jugjovtis da miça sьrjasnas zozəzьs pəđjis. Kьzinə saļьslən sьrjasьs zoz paštaьs vermisnь pukšьny, kor sijə salsə Nonna plavgis Əgus jur vьlə, a ez-əd pavtьrt zoz paštaьs. Dert, suam, saļьs koləkə vəli vьvti ызьd, no ez-zə-əd vəv saļьs zik kerka paštaьs. Seşsa ņekueəm nogən pavtьrtəm sal-lən şerьs ez vermь şavmunьny, abu sijə kişšəm va.

Boštam nəsta əti primer: „Tajə-tə mьjna,—sьñitəvsə orədis Nonna,—mukəđjasəş vurşan masinajasən premirujtisnь...“ Tani „sьñitəvsə orədis“ vьrazeņijeş zik kovtəm. Suam, minut-məd kezlə-kə şornitьs-jas çəvuşlily da zavoditis-kə kodkə drug şornitnь, sek pozə-ñin sunь „sьñitəvsə orədis“. No-əd Nonna kьvjas vozьn şekundaьs-na ez prəđdit, kьzi Əgus kerka tьrnas „okñitis“, sal vьlə divujçəmə vəşna; Əgus okñitəm vərən Nonna səmyñ vevjalis „çuzəm vьvşьs uşəm jurşь pratsə vestьstnь“. Na şorņi kostьn kostьs ta ызьda səmyñ vəli. „Sьñitəv uşlьny“ vəli zik ņekor.

Vozə Izjur Ivan gizə kartaьn ulrua duk jьlьs tazi: „Skət kartaьş kəlis ulru duk, kodi vəli leççə gьaləm pətələkşəñ da kьrtə çətçьd koşmьvtəm zozşan.

Tani „gьaləm“ epitetьs oz ladmь. Ovlə gьərtəm libə gьəraləm, a gьaləm pətələk oz ovlə. Təla dərji va vьlьn vermas avny, no kəļ kueəm təv med ez vəv, karta pətələkьn oz gьavly sьvəşna, mьj sijə vəçəma kerjasьs libə plakajasьs, a abu vaş.

Vozə avtor petkədlə, kьz premirujtəm udarņica—Nonna skərmis Əgus vьlə, skət kartaьn pəradok zugəmyş: „Jurşi prat vərə uşi šin vьlas da sijəş lokьs vestis... gəg-rəs çuzəmyş Nonnalən gərdəməşla nəsta paşkalis“...

Gərdədam vəşna çuzəm oz vermь paşkavny. Vьlьn vira da jandьsьşzьk mukəd mortьs əti ças vьlas ņekьmyñ pəv gərdədlas; vьd gərdəməş-kə çuzəmyđ mēdas paşkavlyny, əti lun çəzəu sijə vermas tunь poz paštaəş.

Vozə Izjur Ivan gizə tazi:

„Seməštəm lənyñ kəlis veşig şten saļəñ məşjaslən lolaləm“. Avtor tani kəşjə vištavnь, mьj vozьn kolxoznəj karta dorьn vəli zik çəv. Səmyñ og gəgərvo,—mьj vəşna „seməşməñ ləñ“? Seməštəguşny—sijə

оог рьтэ сав нень. Мьл вэсна војс ао-галіс гартэмаіс, оу гэгэрво? Віст шурэс шертіс тани некнеам гартэм шерпасіс оз ков іонь.

Воуэ гіза: „А Саланова, морэсас ызд алэ вантик эадэман, веліс јаз рьекн да мьрдэс ез кэсјь аззынь Nonnaэс“. Нэ-та-на кьскэ ладмас тэам вьразеніе: „мьрдэсан візэднь“, но „мьрдэсан не аззынь“ татэа некьз оз ладмь. Мьла-на ескэ не гізнь: „Саланова рьт веллэдліс јаз рьекн, но вьттэка нарэсна Nonna вьлэ нэт-сэд сінсэ ез савтіс“.

Воуэ Ізјур Іван сета тэша тэьса вој-іс рьжаэ тэам кьвјсан: „сэволэ саз тэша вој. Numјалэ кос тэьс, југэрјасьс сьлэн вералэнь іьм вьльн. Гэгэр ставьс лэзэдэма, і сэмьн іьмјэн тьрэм керкајас ызд сэд вузэрјасэн повзэнь, вьттэ гэг-там гідјас“.

Мьла тэьсьс кос, аву-эд сіјэ сукар ме-зэк. Міштэммадэм кацэствоа тэьсьдліс нінэміа сесса нумса петкэдлінь. Тајэ кьк кацэствос („кос тэьсьс“ да „нум-јалэмь“) мэда-мэдсэ вьрэдэнь, а оз уші-лівајтнь.

„Іьмјэн тьрэм керкајас ызд сэд ву-зэрјасэн повзэнь, вьттэ гэгтам гідјас“.

Кьзі вермэнь повзэнь сэд вузэрјас? Мьла іьмјэн тьрэм керкајасьс, кьзі гэг-там гідјас, повзэнь? Тани куеамкэ прэ-тај сэрэм, а аву худоэствэन्नэј образ. Ізјур Іванлэн тэьса воја ьвлаьс зорнас мьјлакэ лэзала, а іьмјэн тьрэм керкајасьс мьјлакэ чім сэдэн петкэдчэнь? Неузелі сэд іьм усэма? Ьвля шэрсэ-кэ востан лэ-зэн, і іьм шэрсэ секи колэ вошнь, не-кэ језьдэн, кэт лэзэн-зэ. Тэьса воја, кор ьвля рэмьс овлэ лэз, іьмјьд оз-зэ овлэ сэд.

Варэьс скэрмэмсэ Ізјур Іван вара-зэ петкэдлэ неочнэја: „Варэ ььдсэн кулак-јаснас рьзанэ куқкіс, мьј сеаткіјас сеш чэцьстиснь да петіс колхоз правленіеьс“. Дерт, Варэ куқкіс-кэ атчэд колхоз рьза-на—ез кулакјаснас, а кулакнас куқкіс. Уна сеаткіјас-кэ вэлінь рьзан вьльн, дерт колэка чэцьстиснь рьзанэ сорьда куқкэ-мьс, но, ме думьс колхоз правленіеьн әті сеаткіьс тьрмьмэн, уна сеаткіьс сени ез вэв: аву сен сеаткіэн вузаšan магазін. Дай, ме ногэн-кэ, сеаткі кьвсэ тани упо-требітэма невернэја: сеаткіэн оз сеатајт-сэнь, а сарэп вэсалэнь, зоз сьскьвлэнь, а зьвььсэ сеатајчэнь сеатлэн.

Воуэ Ізјур Іван гіза: „Варэ ускэдчіс чэлај вокэ да војьд гэггаліс әтар вок-сај да мэд вьлэ“. Гэггалэнь сэмьн кру-

гьн ворајган, оу тэд кьз верміс гэграв-нь Варэ, кор сіјэ чэлај костэ волпаэ вьлэ водіс узнь? Кор оз узьш волпаэ вьльн, сек бергавлэнь, а оз гэгравнь.

Нэстэс сравненіејас шетэм кьзі Ізјур Іванлэн паньдашлэнь зік роц структура ногэн лэшэдэм фразаяс. Сіјэ шуја уна вевша прідатоқнэј предлозненіејас, но пред-лозненіе костјасас јітэдьс унаьс сорсэ лі-вэ зікэз воуэ.

Со некьмьн прімер сіјэ-зэ „Вакьвэј сај“ віштэс:

„Шікт саволіс рьтгорувса лантэман, кор узјас вьльс воалэм јаз сонтьсэнь соньд рацэрјас вьльн да віцэьсэнь зікэз рен-дэм, медьм вьлашнь зузган лампаясэ да узнајтэм вэрьн заводітнь пукнь тэвша куз рьт, кор чэлај рьралэмаэс іслаланіньс да кешьсэнь мамјаскэд орччэн, вьттэ сіз-зэ узјас вьльс воам јаз“.

Тани прідатоқнэј предлозненіејасьс ас костаньс оз јітчэнь мэда-мэдньскэд. Ку-еам предлозненіе бердэ јітчэнь сіјэ прі-даточнэј предлозненіе чукэрьс, кодјас за-водітчэнь: „кор чэлај рьралэмаэс“ кьвјс-сан? Шінаксічэскэј свјазьс орэма да вэ-ја прідатоқнэј предлозненіејасьс зікэз тор-јалэмаэс воуэа предлозненіејасьс. Тајэ предлозненіе чукэрас главнэј предлознені-еьслэн шурэсьс воуэама.

Тэам-зэ слуцајјас ми аzzам і воуэс: „Ставьс вэлі вьттэ ваз, кьзі Nonna кол-ліс шлот вьлас мунігэн да кодэс некнеа-ша ез еакты лэзнь тorkнь Әгушль“.

Куеам кьвль-зэ кутас относітчэнь прі-даточнэј предлозненіеја „кодэсьс“? „Ваз тозьсь“, „мунігэньсь“ ал „ставьсь“?

Воуэ Ізјур Іван кэсјэ віставнь, мьј Nonnalэн мамьс, вэловандітјас куқкалэм вэрьн да сьльс воксэ іьлэм вэрьн, кутіс вішнь, мьј Nonnaly іьлэм вок јьльс ра-метас коліс віам воувьлас вокьслэн го-рэдэмьс да сьлэн куз пела саркаьс і сод-тэд нэста сіјэ, мьј іьлэм воксэ ььд вој Nonna ватэн азьвьліс. А Ізјур Іванлэн нејучкіа теээма прідатоқнэј предлозненіеја да артэма сеэамтор, мьј Nonna ььд вој ваталэма аву іьлэм воксэ, а вокь-льс горадэм сьсэ. Горадэм сь — сіјэ аву конкретнэј предмет. Горадэм сььд — кь-лантор, а аву — аzzантор.

Со кьзі та јьльс сьлэн гізэма: „Мамьс сежан кутіс вішнь, а вокьс кэзтылантор колі сэмьн куз пела гана сар-ка да медэря горадэмьс, кодэс Nonna сь вэрьн ььд вој ваталіс“.

Воуэ Ізјур Іванлэн слозно-прідатоқнэј предлозненіе формаэн кэсјэма шетнь тэам

мәвп, мь Nonnalən şlot vьlьs voəmşan kolł etik lun. Koşmis-nin Nonnalən kətaş-ləm salьs, səmьn sal vьlə puksisnь gьrьs viz pjatnajas, zik-zə siz, kьzi Nonnalən şələm vьlə miştəm şəd pjatna moz puksis skət kartən loəm tajə vьl pakəş-tьs, kodl şzədis stav skətniçasə, a medşa-nin jona Nonnaəs aşsə. Tazi-kə vəli gizəma, dert, pozis, mьjšurə gəgərvonь. No Izjur Ivanlən sloznəj pridatoçnəj predlozenijesə sizik teçəma, mьj zoң avzac tьr loəma vezşmьsliça. So sь jьlьs kьzi sijə gizə:

„Koşmis-nin Nonnalən saьs, i səmьn təçəny kutis gьrьs viz çutjas, kьzi skət kartən loi etiktor, kodl jona şzədis stav skətniçajassə, a medşa jona Nonnaəs“.

Tani skət kartən loəmtorsə (kukan kuləm sobьtijesə) Izjur Ivan kəşjəma sopostavitnь miçə sal vьlə puksəm, saьlьs miç-lunsə eьkəđьs, viz pjatnajaskəd. Luçkia-kə vəli teçəma predlozenije, dert koləka i tajə sravnənijəbьs vəli tьrvьna, no vezgramotnəj predlozenijebьn tajə sravnənijəbьs nekьtəçə oz ladmь. Sravnənije pozə vəçnь şxodstvo şerti i protivopoloznost şerti, no pьr kolə kutnь tədvьlьn, medьm sravnivajtan predmetşasylən as kostanьs vəli-zə kueəmkə sravnivajtan livə protivopostavtajtan kaçestvojas, suam dejstvije şerti, lьd şerti, ьzda şerti, rəm şerti, murtas şerti da siz vozə.

Taeəm şikas neļuçkijasьs eməş i mukəd xudožestvennəj gizədjasьn. So I. Vokan „Kьk vok“ nima gizəđьs nekьmьn vьderzka vajədam:

„Çuzəmьs sьlən pьr vəli ətkod, vьdlunsa, vьtə joz çorьd eətjasnas nemьs kezlə vurəma lьjas verdas çuzəm vьvsa jajьs“. Tani grammatičeskəj svjazьs predlozenije pьkəşşьs vozəma. Seni-zə Vokanlən pa-nydaşə slozno-pridatoçnəj predlozenije pod vьlьn teçəma grammatičeskəj svjaz vostəm zik gəgərvotəm avzac: „No nekod ez təd, nekod ez lьşə dumьstnь, kueəm ьzđə da kuz tuj vəçəma talun Əndrejlən. Vesij şiktəvetsa juralьs, kodlь vois talun kavalə da sьkəd eəe kьk verzəma jəz, kor azzis Əndrejšə muzikjas pəvsьs, pьrьs-pьr vətliş asşьs dukşə padjaləmsə sь kuza“, Tani tьdovçə, mьjavtorlən iskusstvennəja jiləma predlozenije jukənjassə əti slozno-pridatoçnəj predlozenije, no sijə ziləmsьs nemtor avu artməma, a zьvlvьlə loəma zik vezgramotnəj, gəgərvotəm predlozenije. Kor-kə-əməj sulьvləny „Kьk jəz“. Kor şornitanь „jəz“ jьlьs, pьr gəgərvəşə de əti, de kьk, a una mort. Zьvlvьlə kolə

vəli gizəny „Kьk mort“. Serşə oz zə-əd poz gizəny, mьj predsedateliь voəma kavala da kьk verzəma jəz“. Ez-zə-əd kavalaşskəd eəe kanvert pьekьn vonь verzəma kьk mortьs?

Kьv vokşan komi xudožestvennəj litəratuabьn una-na neļuçkiьs. Mьjşə tajə pətə? Pətə sьbьs, mьj mi oməja tədam komi kьlьsliьs xudožestvennəj sredstvojassə, oməja tədam komi kьlьsliьs pьekəs ozьrlunsə, unaşş zev komi kьvlьs jəstestvennəj strojsə pərtam roç şorņi strojə i zьvl vьlə artmə seeəm iskusstvennəj teçasa litəraturnəj kьv, kьzi oz şorņitnь komi uzalьs massajas. Taşş mьza, dert, avu roç kьvlьs, a komi kьvsə mijan pisatelijəsə tədtəmsь.

Bərja vojəsə litəraturnəj kьv ləşədəmə nim ulьn zev mi çorьda jogəştim komi kьvsə, roç kьvlьs strukturəj formajassə da sьlьs kьv strojsə komi kьvjə mexaniçeskəja vuzədəman. Taeəm torjəş medşanin jona şinmə sьbьtəçə gazetnəj da mas-səvəj litəratuə kьvlьn da perevodnəj litəratuabьn. Taeəm torjəş ədjə zev pьrə eəe i xudožestvennəj litəratuə, uzako-ñajtəçə kьv veiədan (grammatika) uçev-ñikjasьn.

Mi zev jona kьvsə eьkədam, zik pьđđi og puktə komi kьlьsliьs jəstestvennəj strojsə, mexaniçeskəja roç kьvlьs zakon-jassə vuzədəma komi kьv vьlə. So nekьmьna primer „Vərləzьs“ gazetəş:

„Eəktьnь Rajkomjasəs, MTS-jəsəs oves-peçitnь savđi nekəem“...

„Plenum eəktə Rajkomjasəs da Rikjasəs avgot 20 lunəş ne şorənzьk vidlavnь“...

„Ovispolkom prezidium eəktə Komi Izdatelstvoən juralьşəs mezđьnь komi gizə-jasəs kancelarskəj uzjas vьlьs“...

Kujimnan predlozenijesə teçəma roç kьv stroj şerti, no komi kьv şintaksiçeskəj zakonjaslь panьd munəny. Komi kьlьn nekor oz sulьvləny: „kodəskə eəktьnь“, a pьr suəny: „kodlьkə eəktьnь“. Zьvlьs komi kьv vьlьn-kə gizəny, kolə vəli gizəny tazi: „eəktьnь Rajkomjaslь, MTS-jaslь“... „Plenum eəktə Rajkomjaslь, RIK-jaslь“... „Eəktə Komi Izdatelstvoən juralьslь“...

Tajə avu çastnəj əşьvka: vьd peçatnəj postanovljenijebьn, vьd avzac zavoditəçə taeəm grammatičeskəj əşьvkaən.

Vozə zev çastə panьdaşə taeəm şikas kьveəkadəma:

„Tajə knigəsə vьşədəma Komi OBLONO-ən juralьşəon“.

Tajə predlozenijesə komi kьv formajə

пәти аву, шінтаксічәскәј строжас зик роҫ. Күеәм коми морт-нә тазисә шорнитльвлә? Тажә ешкән коліс тәзи гизнь: „Тажә книгасә вьншәдис Коми OBLONO-са јуралъс ливә тајә книгасә вьншәдәма Коми OBLONO-ын (аву Oblonon) јуралъс (аву јуралъсән)“. Смьслъс артмә сееәм, вьттәкә книгасә пук-тәмаәс Коми OBLONO-ә заведьвајусәј рьдди. „Јуралъсән“ кьлъс тани падезнәј оқонсаңије шәртиъс пәртәма пәодусевлоннәј формаә. Әтлаштан-кә тәеәм кьк предло-зеніјесә „кәрсә кәраләма ҫерән“, „книгасә вьншәдәма јуралъсән“, секи зев коқни гәгәрвонь, мьј тајә предлозеніјесас тәд-ҫәдәм вәрја кьвјасьс падез форма шәрти, кькнапъс сулаләнь пәодусевлоннәј формаьн.

Зев јона коми кьв еькәдәнь тәеәм тир-вәј вьразеніјесань:

Гизәнь:

Вьдвинитнь Шәлсәветә шәкретарән...
„Шәлпоән јуралъс“.

Колә гизнь:

Вьдвинитнь Шәлсәветә шәкретарә...
„Шәлпоьн јуралъс“.

Тажә вәјәдәма сәмьн пәкьмьн прімер, коджас вьвти-нин јона рапьдашләнь мијан пәреводнәј коми гизәдјасьн да вьвти јона пелтә вундәнь.

І нәста пәкьмьн кьв пәреводнәј кьв јьлъс да роҫ кьлън модаа прідатоҫнәј предлозеніјесас коми кьлә рьртәм јьлъс.

Торја-нин јона кьв еькәдәм јьлъс колә сувтльнь пәреводнәј коми література вьлә. Тани-нин вьвти ҫорьда шинмә сьвьтҫә коми кьвсә роҫ кьв шінтаксічәскәј строжә пәртә-мьс да дәшәтиетазнәј іскусствәннәј слозно-прідатоҫнәј предлозеніјесасан ловја кьвсә пәртәмьс. Пәреводјас вәҫигән пәреводитан оригинальслъс колә вүзәднь стопроцентнәј содерзаніјесә, і роҫә-кә, колә еәе авторьслъс і стілсә пәредajtнь. Но век-зә колә рьдди пуктьнь сижә, мьј пәреводитҫигән мөдсәсә колә урор вәҫнь содерзаніјесә стәҫа пәредajtәм вьлә.

Мијан коми пәреводнәј літератураьн ун-зькьсә артмә сиз, мьј ми кьвјасә (стілсә) вүзәдәм 100 прәҫент вьлә, а содерзаніјесә сәмьн 20 прәҫент вьлә. Артмә тајә сь вәсна, мьј унзькьсә пәреводнәј літературасә вә-ҫам мөханічәскәја роҫ вьлъс вүзәдәмән. Кьмьн кьв роҫ original авзасьн — сьмьнда-зә лоә коми пәреводьн; кьмьн предлозені-је роҫ originalьн — сьмьнда-зә предлозе-ніје лоә і коми пәреводьн. Роҫ original текстьн-кә рапьдасәс 15 вевша слозно-прідатоҫнәј предлозеніје, коми пәреводьн сиз-

зә лоә 15 вевша прідатоҫнәј предлозеніје. А ми тәдәм, мьј 10-15 вевша слознәј-прідатоҫнәј предлозеніјесас коми вьлън оз рапьдасльнь.

Тажә вәјәдә сееәм торјә, мьј гизәдъс лоә коми кьв вьлън, но пәкүеәм коми морт тәеәм кьвнас оз шорнитль. Тәеәм ші-кас пріјомјасьс пәреводнәј літератураьс рьрәнъ originalнәј літератураә, худозест-вәннәјә, дetskәјә і ҫевәңіјасә да массә-вәј літератураә.

Овлә сиз, мьј зоң страңиҫаяс, зоң авзә-јас овләнъ зик гәгәрвотәмәс. Вәјәдәм әтик прімер „Вәрлезьс“ газетъс, кәни пәҫатај-тәма Овком пленумльс реҫолүҫија.

„5. Plenum оскә Овком вјуролъс увор-оҫнәј кампаніје јьлъс 1934 во јун 3 лунша суәмсә да еәктә рајкомјасәс, RIK-јасәс, MTS-јасәс да визму органјасәс овесре-ҫитнь воәм ҫәстокјасьс наң ькәм сижәс видҫьстәг, кор воас став кәзаьс, пәкүеәма пә лезнь наң ькәмьн пүзмашәмјас да сь вәсна туш кішәм, наң ідраләм Luz да Ськтьв рајонјасьн август 18 лунъс пә ҫо-рәнзьк естәдәмән, Ськтьвдин, Јемдин, Ку-ләмдин да Сојнатъс рајонјасьн август 23 лун kezлә да мукәд рајонјасьн 8-10 лунъс пә дьрзьк вундәнь заводитәшәнъс. Вьд колхозль индәнь сроқјас ідраләм, ҫорәма-ләм да вартәм куза вьд колхозльс кон-кретнәј условіјесас рьдди воштәмән“.

Тани 77 кьвја зев una вевша слозно-прідатоҫнәј предлозеніје.

Главнәј предлозеніеьслән ҫурәсьс во-сәма да оз і ҫур. Кән тани главнәј предлозеніеьс? Прідатоҫнәј предлозеніјесас мәда-мәдньскәд аву јитҫәмаәс. Предлозеніеьс нуәдшә то әнија кадшән, то колаң кадшән. Мьјла-нә тајә предлозеніјесә пә вәҫнь ловја кьв вьлън, торја предлозеніје-јас вьлә јукләмән.

Со сижә-зә газет ліствокас зик-зә тәеәм везграмотнәј пәреводҫиклән теҫәма кьв предлозеніје. Тајә предлозеніјесас 82 кьв. Главнәј предлозеніеьслән ҫурәсьс воәма, і прідатоҫнәј предлозеніјесас мәда-мәд-ньскәд оз-зә јитҫьнь.

„8. Plenum еәктә рајкомјасәс да RIK-јасәс август 20 лунъс пә ҫорәнзьк видлавнь колхозјасльс нипсәсә да стәҫа установитнь вьд колхозль (рајоннәј пәҫатьн тајәс јәзә-дәмән) колхоз рьеса нүздаяс вьлә наң визәмльс ьдасә, колхоз рьеса нүздаяс вьлә наң отҫіслитәм јьлъс (колхозјасль аван-јас шәтәм, скәтль кәрьм да мукәдтор) VKP(в) СК plenum суәмјасән ҫорьда руко-водствүјтҫәмән, колхоз рьеса нүздаяс вьлә вартәм наңсьс влзнь сьмда, мьјда

ustanovitama 1933 vobn, mædnogæn-kæ, 10 præcent faktičeskæj vartæn naņšys, vozyn munys, bura uzalys kolhozjasly 15 præcentæn sodtæmæn”.

Sijæ-zæ gazet stranicaas vajædam næsta roç kÿv formaæ pærtæm predlozenije:

„7. Plenum veškædæ rajkomjaslyš vnimanijesæ kontrolnæj vartæmjas zev ызд tædčanlun vylæ, kolhoznikjas massaly zvy urozajsæ petkædlan delæn da kolhoznikjasæs vosæmjaskæd tysæ mobilizujtæmæn”.

Kæt suam tajæ predlozenijes kuzta ser-tys ævu vozajasys kod kuz, no sintakšičeskæj svjazsæ tajæ ičalik predlozenijeas perevodčikyslæn šammæma-na zugnysæ.

Tajæ predlozenijesæ, bukvalnæj mexaničeskæj perævod væsna, pozæ gægærvonь siz, vÿttæ plenum ææktæ mobilizujtnь kolhoznikjaslyš vnimanijesæ „kolhoznikjas vosæmjasyš ranьd tys vylæ”. A zvylyšsæ šornlys tani munæ sy jlyš, mÿj plenum veškædæ rajkomjaslyš vnimanijesæ, medьm burьbka mobilizujtnь kolhoznikjasæs urozaj vosæmlyš ranьd tys vylæ. Me nogæn-kæ loæ gægærvovanazьk uvlaç juræn-kæ bergædan

tajæ predlozenijesæ da gizan tazi: „kolhoz-næj massaly asьnyš zvy urozajsæ petkædlæm mogys, plenum veškædæ rajkomjaslyš vnimanijesæ kontrolnæj vartæmjas nuædæm vylæ da sy ызд tædčanlun vylæ”.

Gaskæ-inæs tææm noga „literaturnæj kÿlys” poduvtçæ sæmьn kancelarskæj perepiska jukænьn da oficialnæj bumagajas gægæryn? Tææm nezdorovæj podula iskustvennæj literaturnæj kÿlys zev paškьda pyræma mijan peçat vьd jukænæ.

Siz-zæ ævu luçki perevodnæj xudožestvennæj literaturæmь.

Kÿv sæstæmlun jlyš tajæ ičalik pasjæg-jassæ pomaligæn kolæ çorbьbьka tædçædnь sijæ: 1) mÿj mi zev omæla uzalam perevodnæj literatura kÿv vьlьn, 2) omæla tæz-dьšam uzalys massaly gægærvovan kÿv jlyš, 3) medьša-ñin omæl sijæ, mÿj kÿv sæstæmlun jlyš da zvylyš græmotnæja gizæm jlyš mi nætçьd-na eg šornitlæ ñi eg gizlæ.

M. Gorkijlæn „О языке“ ñima statta petæm-šan kolï-ñin zoç vo, a mi kьmi literaturæmь ta jlyš voprossæ kьz kolæ eg-na suvtædlæj, pæsti-na eg šornitlæj.

P. DORONIN

АНТИРОПОВСКƏЈ МОЈДКЎВЈАС

Komi vьtəvəј moјdkvjas pibь ьzьd mesta vəstənь popjasь panьd veškədam anoјdkvjas. Moјd kvьn popьd pьr petkədlьssə, kvьzi otricatelnəј tip, vьvti rezkəja da satiriceskəja sьbьs tipsə tədčədamən. Dert, tajə gəgərvoanator: tani petkədčə uzalьs gəl krestanalən duxovnəј soslovijəbь panьd veškədam klassəvəј ləgkutəmbьs.

Muzik da pop kostьn tajə panьd sulətmьs podulavšə pьrзьkь ekonomiceskəј pod vьln. Sь vəna vьd gəl krešana moјdkvьv tədčədam popbьs pəlitətm gorslunə, doxod ьzədam vəna sьbьs təzьdšəmə, ašsьs sluga-kazakjasəs poztəma eksploatrujtəmsə.

Taьs kvьzi, popjasь panьd veškədam komi moјdkvjasьn šinmə sьvьtčantor sija „mьј duxovenstvovьd pьr petkədlьssə gruvəј eroticeskəј certajasən.

Tajə, dert siz-zə zev gəgərvoana: šiktsa gəl jəz vələm zilə taeəm samən čorьdzьka petkədlьnь „svjatəј duxovenstvovьs“ xanzestvosə da tajən jonzьka jošmədə ašsьs ləgkutəmsə sьbь panьd sulalьs soslovijəbь. Moјdkvьv pьr šeralən tipьd-əd loə teskodьzьk, kor sija ačьs „svjaseennəј osova“, a nokšə ljubitčən da vojja deləjasən. Ta vəna antiropovskəј moјdkvjasьn pop-dak kotьrьs vəstətm stav zenskəј tipjasьs siz-zə petkədlьssənbь gulajьšən da zonjas vьlə goreašьšən.

Antipopovskəј moјdjasьn skup da gors popbьs panьd kvьz glavnəј gerəј pьr sulalən popovskəј kazak (batrak), libə gəl kreštinlən pl. Pop radejtə medavnbь dontətm kazakəs, a nəsta radejtə pajovat kazakəs, medəm sija unə don ez vəst libə səvšəm

ez təlkmь donə kornь. Moјdkvьln popьd seeəm skup da gors, mьј ašsьs kazakjasə pəsti eьgjan vizə, libə zərja rokan verdə, libə vəv koņusnaьn vizə da ruзəg izas zugjan verdə. Moјd šuzet šerti jəј kazakьd pьr ovlə šuzьk najən popьs: kazakьd pьr panjə sьbьs planjasə da ašsə popəs gəgər vok jəjtədlə. Prostak ulə lezčəmən, pop kazak častə kod nəjtə popəs, popaddalьs musukjasə i popaddasə. Antipopovskəј moјdkvjasьd pьr siz poməššənbь, mьј jəjovat kazak pop šemja vьln čorьda kod tesitčətm vərn da popəs rəzəritətm vərn, zikəz durakə vostə popəs, a ačьs sessə gortas munə. No una antiropovskəј moјdkvьv poməšə siz, mьј, gors pop vьln tesitčətm vərn, kazakьd vəčə zəstokəј rasprava: libə popəs kvьtəzьs pečlalə, libə vəə šujə, libə jurə kerьstətm vərn jukməšə sьvьtə. No medšasə antiropovskəј moјdkvjasьn popjasьd, dəkənjəsd da nalən gətərjasьd as jəjlun vənanьs ašnbьsə ašnbьs nəjtənbь, a kazakьd na jəjtələm vьlə vokьšan vizədə da šeralə, kvьzi najə as gorslun vənaьs stradajtənbь da ašnbьsə ašnbьs „nərjalənbь“.

Vot taeəm šikasaəš antiropovskəј komi moјdkvjas. Dert, tani-zə kolə pasjənbь, mьј moјdkvьv šuzetjas komi folklorə una kod pьrəməəš roč folklorəs.

„Udarnik“ zurnalьn (1934 voša 3-4 da 5 nomerjasьn) vəli pečatajtəma-nin nekьmьn antiropovskəј moјdkvьv. Naьs kvьzi mi tani vajədam tajə šikas moјdkvjas pibь nəsta kvьk tipəvəј antiropovskəј moјd. Loktan nomerьn šetəm tipəvəј saldatkəј moјdkvjas.

POP SKUPERĐAJ DA IVAN KAZAK

MOJD

Olisnъ-vъlisnъ gozja. Nalēn vѣli kujim pi: Pedar da Vašilej da Ivan. Kъkъs pramaj tѣlkaeš, a kojmadъs—durak.

Korka nalēn naņnъs vъri. Starik i suē pijanъsly:

— Gortъn-pa veš olannъd, vetla kъtča-kā nazavitčъnъ.

Pudjašisnъ vokjas, kodly nazetka korъnъ munъnъ. Pud ušl Pedar vok vъlā.

Munis, munis Pedar daļ medašis poply kazakavnъ. Popъd lok vѣlēs moz uzēdis Pedarēs i pēstl siļē zoņ vo čaē ez verdly. Čaļjalām vōsna, ēdva lolъs gortas vēr vois.

Mēd voas poply kazaciņnъ munъnъ pud ušl Vašilej vokly. Pop siļēs sis-zē zoņ vo čaē lok vѣlēs moz eļgly uzēdis: ēdva Vašilejān gortas lolъs vois.

Sešsa čerod vois i Ivan—durakly kaza-ciņnъ munъnъ.

Boštis Ivan kosnaņ mesak da mēdēdciš nazetka korъnъ. Munis, munis da slyš siļē-zē poplyš panъdašis:

— Kъtča-nā-pā, Ivan, mēdēdciņ?

— Me-pā nazetka korъnъ mēdēdci.

— Lok-pā mem kazakā,—suē pop slyš.

Mēdašis pop ordā Ivan—durak šo čel-kavējš ētl vo uzavnъ.

Korka vois uznajtan kad. Pop pukšis uznajtnъ, a Ivanēs uznajtnъ oz pukšēd:

— Te-pā Ivan, regъdzъk vod. Askl-pā kolā voz turunla munъnъ.

Vojsar gēgēr popъd čuksallis Ivanēs da eaktē vāvjas doddavnъ, turunla munъnъ. Ačъs pukšis da zavtrekajtis, a kazakēs pъzan saļē ez čukastly.

Ivan doddallis kъk vāv: ētisē poply, a mēdsē aslyš. Poplyš vāvse vōzē lezis, a ačъs vērъnzъk gēnišē. Mъjka mъnda siktyš gēnišisnъ da Ivan mēdis poply gorъznъ:

— Suvtyš-pā, vatusko, menam-ēd vēr gēzjastē vuni boštnytēl Dodjastē zelednъ loē ņināmēn.

A pop slyš i suē:

— Ūni-pā siktyš avu-na ыln. Ūdјānzъk kotērtly da kъknan vēr gēzse vāļ.

Ivan kotērēn loktis da suē popaddaly:

— Naņnъm-pā vunēma da, vatuskōbd koris kъk čeriņaņ da vina butylka. Šētis popadda kъk čeriņaņ, vina butylka da Ivan kotērtis poparē suēdnъ:

— Na,—suē,—vatusko, gēzjasъd,—a čeriņaņjassē da vina butylkasē šūjis aslyš pičēgas.

Rēdtisnъ najē verst neļamъn-vetъmъn, voisnъ zorēd dorā da turun dodjas sēvtisnъ da vēr gortlaņ mēdēdcišnъ. Mēdis-ņin pemdъnъ, a nalъ verst komъn-na kolā munъnъ. Ivan durak pukalē turun dod vъlyņ, vina juē da čeriņaņēn zakuzъvajtē. Munisnъ, munisnъ daļ pop i suē Ivanly:

— Te-pā, kazak, vizēd, mēd vѣlyš menam tuļšъs oz keē, veškъd vъlad-pā kezan tuļ voas-da. A me-pā ačъm neđyr keze vōdъstia.

Vōdis pop turun dod vъlā daļ unmov-šis. Poplān vѣlyd vѣli vozъnzъk. Kor vois kezan tuļ vozъd, Ivan kezēdis poplyš vāv-sē gortē munan tuļšъd vokē daļ mēdēdcišnъ tēdtēm tuļ vozēd. Munisnъ tajē tuļ-vozēdъd verst neļamъn kъmъn daļ pop korkā i sadmis. Gēgērvoē vizēdliš da gēgērvois, mъj mēd tuļvozē veškalemaēs. Sešsa mēdis piņašnъ kazak vъlā:

— Kezēdēmъd-pā taj mēd tuļal

A kazak slyš i suē:

— Kъz-nā-pā me kezēdi? Ačъd vozъn munan, a me te vērša muna. Ačъd te kezēdin.

Skaralis, skaralis pop, a Ivan slyš pъr ētl ētvet vizē:

— Ačъd vozъnsē munin, ačъd i ыlēdin.

Vāčъnъ ņinām, kolā kъškā uzanin korъnъ da vāvjas seļtčēdъstnъ. Voisnъ najē ku-eamkē vokōvāļ derevņāē. Pop i ыstē kazakēs uznъ juāšnъ.

— Mun-pā pъrav, oz-ē leznъ uznъ da soļčъšnъ.

Pъris Ivan ētl kupeč ordā daļ suē:

— Lezē-pā mijanēs popkēd soļčъšnъ, kontъšnъ.

— Milōštī prošim,—suē kezain.

A pop kazak i suē kezainly:

— Uznajtnъ-pā pukšannъd da, poparē uznajtnъ en pukšēdē. Sēmъn eaktēm modasē vāvstē, a pъzan saļē en pukšēdē. Jēz naņ vъlad-pā popъd mijan ļajmā. Uznajtēdannъd-kē, sikzē durmas da stav-nytē kučkalas.

Lezalis kazak vāvjasēs, dodjas dinē domavlyš da pъrisnъ kerkaē. Kezain pukšis uznajtnъ daļ suē:

— Pukšy-pə, Ivan, pukšy, vačiusko, da uznajtyštama.

Ətəyd əəktəmən-əd jəz pʒan saje pukšyŋ abu ləşyd. Pop mədis viççyşny, kor sijə mədrəv çukəstasny, a kəzainmədyş-sə sijəs ez i çukəstly.

A zev okota mortədyly vəli sojyštny. Kazak da kəzain zev topyda uznajtisny. Seşsa kazak kajis pəlatə, a pop sʒ vərşə pəlatə-zə.

Korkə kazak unmovsis, a poplən eʒ kʒnəm vʒlad oz uzşy. Vot sijə kazakəs mədis çuksavny:

— Eʒ, Ivan, menam kʒnəməj şumalə.

A kazak sʒ vylə skəralə:

— Ak-pə te, kuz jursia çərt! Kor vəli sojnyşə pukşədəny, myjla seki en pukşy? Tani-əd abu matuska dinad, med, koləkə pukşin, a en kurazitçy!

Seşsa Ivan i suə:

— Eştən-pə zalavka vʒlas rok kasnik sulalə. Mun guşav daj soj.

Leççylis pop zalavka vʒlyş əzzis rok tʒra kasnik daj paŋyşsə ez şur. Seşsa vara no-raşə Ivanly:

— Kazak, paŋyş-pə ez şur. Kʒzi-nə me paŋtəgʒyş məda sojny?

— Attə-pə te, kuz jursia çərt, kəvjaşin-zə me mʒs vylə! Sojantə indi da vara-na pəgib vois. Puz pədraşnik sostə da kinad i kvatajt!

Pop şap-sarapən pʒris kinas gʒrniçə da kişy i şivdis. Gʒrniças vələmkə puzədəm var i kişə sotə. Kotravny pondis pop.

— Oj, kazak, mezdy, kiəj sotçis daj zikəz şivdis.

Kazak sʒly i suə.

— Ak te, kuz jursia çərt! Vojvədy-taj uzny on şet?

Vojyş vəli təlyşa. Ivan i suə poply.

— Azzan-pə, kəeasulas so təçila kujlə, setçə-pə kuçky daj gʒrniçyd i zugalas.

Pop ədzədəməŋ kuçkis gʒrniçən jug-jalan təçilə. A seni vələmkə abu təçila, a kəzainyş gaeən uzə da don pleskyş sʒlən təlyş vʒlyŋ jugjalə.

Kəzajkaş kerkatʒrnas gorədis, a pop povzis, çepəşjis kerkaşy da pʒşjis. Bia-sisny. Kupeç gətyr gorzə:

— Myjla-pə menşym kəzainəs vʒnyndy?

A Ivan sʒly vylə gorzə:

— Kytçə-pə ti menşym popsə vosti-nyd? On-kə pʒyş-pʒy-zə korşə, deşatskə-jəs da ponətəjjasəs vafəda... Sudə şeta.

Kupeç gətyr povzis.—Kytçə-nə-pə zʒlyş porpy vosi?

A Ivan nəsta jona povzədlə:

— Şetannyd-kə-pə kujimşo sajt denga

da şir vəçka, stav deləsə vevtta i suditçy-ny og pondy. A onə-kə, kʒz kuzannyd, pʒyş-pʒy-zə muna da javita.

Ivanly kujimşo sajt da şir vəçka vəz-jəny:

— Boşt-pə-ŋin ədjənzkyk, səmyŋ en erd-jav...

Seşsa kʒknan vəvşə doddalis, əti turun dodşə putkʒltis da sʒly pʒdydi şir vəçka doddas putkis, a məd turun dodşə ez rektly.

Seşsa turun dodşə vovəzkyk lezis, a açyş şir dodnas mədis vərvylyas munny. Tazi Ivan popəs korşny mədədçis. Vois şikt pomə da popəs əzzis, vələmkə sijə gʒnyş-jas saje zevşəma. Kazak sʒly i suə:

— No,—suas—kuz rizia çərtəj, delətor vəçyştin? Əni tʒurmaŋn pukavtəg on myŋ. Myjla kəzainşə viin?

— Zʒlylyş-əməj sʒly kuvtəz loi?—suə povzəm pop.

— Dert-zə kuvtəzşy. Əni uradnyk dorə protokol gizny munisny.

Pop mədis kevmyşny Ivanly:

— Mezdy-pə, Ivanusko, sudə şurəmyş... Kujimşo sajt denga şeta... Səmyŋ kʒzky vevttly tajə deləsə.

Boştis Ivan poplyş kujimşo sajt daj suə:

— Mezda-pə koləkə, no kujimşo sajt vʒlad-pə gaskə oz mədny miritçyŋ...

Koşalis kazak şiktə, poply vizədəny vʒt-çəkə denga nuny. A açyş volis səmyŋ şikt poməzşy, sulyştis gʒnyş pəleşyŋ daj loktə vər pop dinə:

— Oz,—suə,—vačiusko, kujimşo vʒlad miritçyŋ, nəsta kujimşo çəlkəvəj soddət korəny.

Pop şetis nəsta kujimşo sajt. Ivan vət-lyş şikt poməz, vara gʒnyş pəleşyŋ sulyştis da loktis pop dinə:

— Ta mynda vʒlad-pə, vačiusko, oz-na miritçyŋ. Nəsta soddət korəny.

Kʒskis pop denga moşnasə, pʒrkntis setyş medvərja dengasə da əktis səmyŋ-ŋin şo çəlkəvəj.

— Na,—suas,—nu... no med oz-ŋin sʒ-ditçyŋ...

Poply vizədəny munis kazak şiktə, a açyş vara sulyştis gʒnyşjas sajny daj vər loktə:

— No,—suas,—vačiusko, tenad denga-lyd ez-ŋin kol, a najə pʒy-na soddət korəny. Vaj-zə səlam vəv doddad da ədjənzkyk gort-laŋ mədədçam. Gaskə uditam.

Vodis pop dod pʒdəsə, kazak vəvjasəs termədlə. Pop sʒlyş i jualə:

— Oz-na, Ivan, vətçyŋ?

— Вэтчэнь-рэ, ваўско. Регьд-нин мija-
мэс суэдаснь.

А поп сь і кевмьса.

— Зев-рэ менэ, Івануско, зодвізаэн-кэ
гортэ воа, шо саjt сета.

Дод рьдэсас вэлі тьртэм месэк. Іван
сь і суэ:

— Рьр-рэ вај, ваўско, есэ тьртэм ме-
сэк рькэсас да ен сьаš. А сьаšан-кэ,
тенад і менам журным воэ.

Кэрталіс Іван попэс месэк рькэ да
возалаэн пуқісіс поп тьра месэк вьлэ. Ачьс
сэша унаногэн una гэлэсэн атнас мэдіс
šорнітнь, вьттэкэ коджакэ најэс суэдіснь,
а звьльс ешкэ некод на вэрша ез і вэт.ь.

Поп месэк рькэсьн пукалэ да пол-
мьсла тіралэ.

Сіа кьлэ, кьзі вэтчэсьяс Іванльс скэрьс
јуаліснь:

— Кэні тенад куз јурсія drugьд? Кьтчэ
сіјэс зевін? Он-кэ віштэв, аштэ кувтэзьд
нэјтам. А вішталэ-кэ, вішталэм рьддіьд шо
сајт шетам.

А поп месэк рькэьн сэркэ Іванль:

— Раді вога, ен віштэв, Іван, ме теньд
кьк шо сајт јесеэ содта.

А Іван кьлэ суэ:

— Ог тэд, бур војтыр, кьтчэ рьсьіс куз
јурсіяьд...

— А те он віштэв! Те вьлэдчан, — кьлэ
зуэнь Іванль. Сэша Іванэс вьттэкэ беджа-
сэн куқкавнь мэдіснь да поп тьра месэкэ
эе сьачэднь. А звьльсэ некод сіјэс ез
куқкав. Сіјэ поплэ кьвмэн ачьс аскезас
šорнітис да поп тьра месэкэ плет пунас
мьј вьньсьс сонтис-куқкаліс. Куқкаліс да
куқкаліс, куқкаліс да куқкаліс да сэша
кутис поплэ кьвмэн суавнь:

— Енэ-нин бур војтыр куқкалэ.. Ставэ
віштала... Віштала кэні куз јурсіяьд зевьсаšэл

А поп месэк рьр вара кьлэ сэркэда:

— Раді вога, Івануско, ен віштэв. Нэста
шо сајт содта...

Сэша Іван разіс месэкэ дај суіс.

— Пет, — суэ, — ваўско, најэ вошлаң
котэріснь тенэ суэднь. Вэркэ коснь оз

слэјмьнь, мі удітам-нин наьс.

Поп вокјасэ ашсьс гьзјалэ да окајтэ:
— Јона-рэ, Івануско, менэ нэјтиснь.

Іван шэрэктис дај суэ:

— Тенэ-рэ, ваўско, ез на сееэма...
Медша куқкалэмьс рэ-эд ме мьскэ інмис.

Сэша муньстиснь неуна да казак поплэ
і суэ:

— Тенэ корьсьјасьд-рэ, ваўско, вэр-
нин косэнь. Колэка-рэ зевсь.

Поп тіралэ, оз тэд мьј вэчнь, кьтчэ зев-
сьнь.

— Рьр-рэ вај татчэ шір вэчкаас. Некод
тенэ таš корьнь оз куз. Сэмын-рэ чэв ру-
кав да мьј еакта, менсьым кьвзь.

Рьріс поп шір вэчкаэ, а наль паньд локтэ
купец, даскьк дөддэн тэвар вајэ.

— Мьј нэ рэ, Іван, вэчкаад вајан?

— Ме рэ турунла вэлі да турун зорэд
дорьс чэртэс кути. Эні вузавнь нуа.

— Оз-э рэ поз теньд чэртэ візэдльнь?
Унаэ боштан бошт, а меньм петкэдль

сіјэ діковінкатэ.

— Кьз-нэ-рэ оз поз. Розтамтор нектор
аву. Вај шо чэлкэвэј і петкэдла.

Сэша Іван воштис вэчка вевтэ да сэр-
нітис поплэ:

— Куз јурсія чэрт чэтчэст да котэрт
Вешкьда купец вьлас і котэрт.

Петис шір вэчкаьс поп, ньр ні vom оз
тэдчэ — ставьс шір, зік чэрткод і ем. Сэша
Іван куқкіс сьлэ плетнас вок кузаьс, поп
чэпэсьіс вешкьда купец вьлэ.

А купец чэгьсіс да јуртэг-садтэг горзіг
тырја котэртис кьтчэ кокьс нуэ. Сізік і став
тэварсэ еновтис.

Боштис Іван дас кьк дод тэвар да поп-
кэд мэдэдчиснь гортлаң. Воzza шізімшо
сајтэс кьні, Іван боштис поплэс нэста нол-
шо сајт содтэд да сэша медашлэм доң —
шо сајт да дас кьк дод тэварэн мэдэдчис
гортас.

А гортэ воэм мьшті поп рьвьсіс да мь-
сьіс, рьвьсіс да мьсьіс, некьзі сьлэн јай вь-
сььд шірьд оз мьн. І эні-на кэнка рьвьсэ
да мьсьсэ да Іван казакэс казтылэ.

ПОП ДА СЬЛЭН КАЗАК МЭМЭТ.

МОЈД

Вазэн оліснь-вьліснь поп гојја. Вот
этчэд поп казакэс корьнь мэдэдчіс.
Візэдэ, а сьлэ паньд Мэмэт локтэ.

— Кьтчэ-рэ, ваўскоьс мэдэдчэма?

— Донтэм казакэс корьнь.

А Мэмэт сьлэ і суэ:

— Бошт-рэ менэ казачітньтэ, донтэг
медаша: Кујім во слузіт-мьш кујім пецік.
Первој во вэрьн чэлцуңэн пецікта, мэд во

počasem vagn nimtam cunon pecikta, a kojmad vo počasem vagn sarcunon pecikta.

A poplye ka nimkodbd, myj jaj muzik kujim vo kezla kujim pecikys medashe.

Pecikbd pecik i em: denga myntny oz kov.

— Medala-pa, — sua pop. — Uz menam avu shakbd: naq izny, skat vaditny, pes keravny, vojny varjasy menym ambar vizny. Verdny meda zarja rokbn, a uzlyny medan konusnany.

Vot atcbd pop kazakas ыstа vаrа:

— Mun-pa, Mamat, vetly pes keravny.

Munis Mamat vora, keralis sv kuzta at kraz, sessa jugdan-na i gortas vois.

A pop sly i juale:

— Ubaa-na-pa Mamat pestа keralin?

— Sv pes-pa kerali.

Madlun Mamat keralis sv kuza kujim kraz. Gortas vois da pop vara juale:

— Kymn sv-pa, Mamat, talun pestа keralin?

— Talun pa kujim sv.

— Siz ka aski unzky-nin kerav.

Kojmad lunnas Mamat munis da sv kuzta vit kraz keralis. Gortas letcis da pop vara juale:

— No-pa talun kymn sv pestа keralin?

— Talun-pa vit sv kerali.

Korka pop Mamatas i pesla ыstas. A Mamat sly i juale:

— Stavsa, akmysnan svsva vaja, ali og stavsa?

— Dart-pa stavsa.

Munis Mamat vora savtis van dodda akmysnan krazsa da pop asinule grimkyle dodsa peradis:

— Petav, — suas, — vatysko, pestа primny! Petis pop da Mamatas pinala:

— Ak, te, Mamat, te Mamat! Kani na tenad akmys sv peskbd?

A Mamat sly sua:

— Kzi-na-pa avu akmys sv, staj akmys sv keraloma da?

Uzisy da askinas pop vara ыstа Mamatas pes keravny:

— Ani, — suas, — tazi en nin kerav.

Munis Mamat vora. Peradis das versaka vekavajja pozam, uvjis, murtalis akmys sv kuzta, sessa cintis jyladys

— No, — suas, — vatysko, talun at lunen akmys sv kerali. Ani sik pramaj pes-nin.

Madlunas pop acys doddashis da vora pesla kajis eae kazak vasha.

— Kani na-pa, kazak, peskbd?

— Tani, vatysko, staj akmys sv. — Indis kazak akmys svva ker vyla.

Bara pop pinasa:

— Ak, te, Mamat, te, Mamat! Pukty no van vylas da leccad.

Mamat petkedis akmys svva kersa as pelpom vylas da sessa svvty van mysku vyla. Velys setca i lazsis da kuli.

— Ak, te, Mamat, te, Mamat! — pinasa pop. — kod jaj-na van musku vyla ker savtlyvly. Koli-ad doddas pukty..

A Mamat valavazsa gyzjale da sua:

— Med te, vatysko, vozzyk siz vystalin, myj doddas kole pukty. Te suin, van vylas-pa pukty. Kzi kazain eakta, me sizik i vaci.

No myj sessa Mamatkad večan? Skeralis, skeralis pop daj sua:

— Viin-ka-pa menym velys, ani as vylad i leccad asyd keralam pestа.

Mamat zev kokni rylysvostis pelpom vylas akmys svva kertа da madadcis gorta. Munigas bergadchlyis da poplye juale:

— Kytca-pa, kazain, pestа rekta, kerka dorad ali ыz gid dorad?

Pop sly ыlyshaj-nin goradis:

— ыz gid doras-pa rekty!

Kazak vajis kerta pop kerka doraz da zymkyle savtadis ыz gid shen voka. ыz gidbd vul-val kishis. Poplan stav ыzjasy lazsisny.

Vois pop da pinasa kazak vyla:

— Ak, te, Mamat, te Mamat! Myjla-na ыz gidsa kistin?

— Me eg kist, me samn pestа shen vokas suvtadi.

Olisny-olisny daj pop sua kazakly:

— Mun-pa, Mamat, posvoza cuz izny petav, aski matuska sur puny kashja.

Izis da izis, izis da izis Mamat, myj izi, siji vocasen i shoj. Stav izam ryzsa shjis. Sessa ryris kerkae da sua poplye:

— Vatysko-pa cuzjbd izjis.

Petisny cuz vidlyny, a cuzjbd avu.

— Kani-na-pa, Mamat, tenad cuzjbd?

— Me-pa posni ryzaz izi. Seeama izi stavys busa pari.

Nasta at mesak cuz shetis izny Mamatly. Sijizig mozys stav cuzta vara shjis. Skeralale pop:

— Mamat-pa, te, Mamat! Cuz izny on kuz. — Sessa poplye asly loi pukshny izki doraz da cuz izny.

Korka sessa pop kazakkad madisny kartupel guavny. Kartupel guavny nuisny daj zastupny vuna. Pop sessa termadla kazakas.

— Mun-pa, Mamat, gorta kotatly da zastup vaj!

Loktis, Mämät, kerkaē pŕtaz voz vizäd-
lis äsin pŕrŕs da äzzis: popadda koräma
äššs musuksä — kuz juršia daksä-da gäšt-
tädcänŕ. Šešša kilčä äzäsä gol-golkeris.

Dak povzis daj suä:

— Kŕtčä-nä-pä me vostŕša, popŕd kŕlë
loktä?

— Kaj-pä ädjäzŕk pälat podläsäl Seni-
pä emäš luk mešäkjäs Pŕr-pä äti tŕrtäm
mesäkä da luk mešäkjäsŕkäd ortčän i suvt.

Đakän pŕris mešäk pŕekäsä da luk me-
šäkjäs diŕnä iäzmädčis.

Kerkaē pŕris Mämät. A popadda sŕlŕš
i jualä:

— Mŕj-nä-pä, Mämät? Mŕjla vër kosin?

— Baŕuskoŕd-pä äti luk mešäk eäktis
vājŕŕ gŕä šujäm vŕlë. — Kajlis kazak pä-
lat podläsä, grimkŕlë zozä čävtis đakän
tŕra mešäksä. Šešša voštis mešäksä pel-
pom vŕlas, posvozŕš zastup kvätitis da
munis pop dorä:

— Vaji, — suas, — baŕusko, zastuptä. So
matuskaŕd luk mešäk ästis da eäe eäktis
kartupelkäd ätläe guavnŕ. Kartupelŕškäd-
pä med oz soraš, mešäknas i vŕdsän eäk-
tis šujŕŕ.

Tazi gualisŕŕ pop da Mämät kuz juršia
đakänäs, popaddalŕš musuksä.

Vot đakän kujlis, kujlis kartupel guŕŕŕ,
šešša pelis mešäk pŕekŕš da kartupel gu
mudäsä mädis parsavnŕ. Kodjis, kodjis
daj juršis tärman röz loi. Mämät kazalis
kartupel guŕš đakänlŕš kodjŕšämsä da pop
dorä kotärän:

— Oj, — suas, — baŕusko, đakänŕd mijan-
lŕš kartupel gutä leptä; tädalä gušavnŕ
käsŕä tenšŕd kartupelätä.

Pop kotärän kartupel gu dorä uškädčis,
vešig pädräšŕŕikašŕŕä ez vevjav, a Mämät
sŕ vërša gez kälŕskaän.

Đakänŕd kartupel gu mudädsä murtsa
vevjalis rözädnŕ da ortsä petŕŕ, kŕzi sŕ
vŕlë sar-sarap uškädčis pop:

— Ak, suas, seeäm-täeäm, paškŕd gors,
jälŕš kartupel gu leptan? — i zavodčis
đakänäs pävsavnŕ da juršiadŕš pačasajtŕŕ.
A đakän sŕlŕš voča kutčŕšis. Pop gorzä
kazaklŕ:

— Ej, Mämät, mŕj sulalan? Kučkav eäel
Đakän tuzitä popäs i Mämät mädis eäe
popäs gez kälŕskaän vurnŕ. Đaklŕ ätčŕd
kučkä, poplŕ — kujimŕš. đaklŕ — kŕkŕš,
poplŕ — vitŕš.

Šešša tŕškaššis nalän daj pop suä kazaklŕ:

— Ak, te, Mämät, te Mämät! Koli-äd
đakänäs näjtŕŕ, a te, Mämät, menä kuč-
kalan!

— A me-nä mŕjän tädalä Kəzain kŕzi

eäktä sizi me i vöči. Te suin: „kučkav-pä“,
a en určit, mŕj đakänäs kolä kučkavnŕ.
A me čajti, mŕj tenä äštä kolä kučkavnŕ.
Kodlŕ eäa da kodlŕ unäŕk kučkäm šurŕ,
šešša äšŕŕd-ŕŕin jukšä.

Munis pop gortas da soŕ v ezalun čäz
višis da vokjassä gŕjälis.

Olisŕŕ, olisŕŕ daj popäs veđla suis: pop-
län pačŕšs šojanŕš mädis vosläšŕŕ. Ätčŕd
voši daj mäđŕš voši: pop da popadda eŕg-
jalänŕ, a pačŕŕŕ sämŕŕŕ pŕr tŕrtäm kašŕŕ-
kjäs kolänŕ.

Vot pop kazaklŕ i suä:

— Kŕvŕš-pä, Mämät, te vŕrŕŕka kilčä
äzästä k-raulit. Kueäm-kä vërjas volŕvlänŕ
mijanä da pačŕš stav šojansä rektänŕ. Ko-
ŕužŕäš vuz uzlŕŕŕ posvozä.

Mämät mädis lun i voj karaulitŕŕ, kodlŕ
pop pačŕšs šojan juan gušavlä. A ačŕš
sträka kŕjädas, pŕralas kerkaē da stav
šojansä pačŕšŕd äti zdukan rektŕstas.

Korkä äti äsŕlŕŕŕ pop da M-mät vartŕŕ
petisŕŕ, a sek kosta popadda čukästis äš-
šŕš musuksä — kuz juršia đakänäs, da mä-
disŕŕ kojŕŕŕ da gäštätädcänŕ.

Mämät voštis čap (vartan), ätčŕd senŕš-
tis, äti čap käv ori, mäđŕš senŕstis, mäđ
čap käv ori:

— Vaj, — suas, — baŕusko, gortä kotär-
lam čap käv vŕrŕstŕŕ: tani sŕla ŕi nŕra-
gez ävu.

Loktisŕŕ gortä, a popaddalän kilčäsä
ignaläma. Mädisŕŕ igädčŕŕŕŕ. Sekkosta ka-
zak äsinäd kŕjknitlis da äzzis, kŕzi popadda
nuis pŕzan vŕlŕš čäskŕd šojanjas da skapä
zevis i đakänäs eäe skapä zevis. Šešša
pŕrisŕŕŕ kerkaē daj pop suä:

— Vaj, — suas, — matuska, me ävädaj-
tŕsta, a kazak sŕ kosta čap kävjas vŕrŕš-
tas.

Kvätitčis, a pačŕŕŕ šojanŕd ävu.

— Ak, te, — suä pop, — Mämät, te, Mä-
mät, omäla te vërjasŕš kerka vizan. Barä-
ŕŕŕŕŕ vërjas volämaäs

A Mämät poplŕš sek i suä:

— Me talun, baŕusko, vätän äzŕŕli, vŕttä-
kä vërŕd volis, kŕskalis pačŕšŕd stav šojantä
da skapad puktalis i ačŕš eäe skapad puk-
šis.

Voštisŕŕ skapsä, i zŕŕlŕš seni šojan
gŕŕŕŕčjas, pirog-s ngajas i kuz juršia đak
seni-zä pukalä. Pop äzzis đakänäs da
uškädčis:

— Ak, — suas, — kodlŕ vələma šojan gušä-
lŕšŕd, menčŕŕŕŕŕ pač pŕekäs rektŕšŕd?

I mädisŕŕŕ pop da đak juršä na juršä
pačasajtčŕŕŕŕ. Đakän tomzŕk da vermä
popäs. Pop mädis kazaklŕ gorzŕŕŕ.

— Ej te, Mämät, mьj te çäv sulalan?.. Bošt-pә ukvatә da kuçkav eәel

Mämät kvatitl ukvat da mәdis popәs i ðakәnәs kьknansә әtmoz tuvkednь da ojkәdnь. Әdjәn-taj jansalisnь!

— Ak,—suas,—Mämät, te Mämät! Me eәkti ðakәnәs kuçkavnь, a te menә eәe ojkәdan?

— A men kьz kәzain suas, sizik i vәça. Te-әd açьd kuçkavnь eәktin da en urçit, kodәs kuçkavnьsә. Me çajti, mьj aštә eәe eәktin ukvatavnь. Me kьknannьdә әtmoz kuçkali, med nekodnьdlь oz lo koma.

Bara zоң vezon çәz pop kujlis volpaşьn da gьzjalis aşşьs nәjtәm vokjassә.

Vot korkә bara pop kerka vьlә pakәst suis: popaddalәn posvozьsьs nәk gьrniçьs mәdis voslaşьn. Puktas nәk tьra gьrniç, a aşьvvoz kezlә sәmьn tьrtәm nәk gьrniçьs kolә. Mämät popadda nәk gьrniç vәsna oz majitcь: kajlas vojьn konuşnәş posvozә, stavşә nәksә çunalas da gьrniçsә vok vьlas putkьltas.

Bara pop çuksalә kazakәs otsәg vьlә:

— Te-pә, Mämät, konuşnәş uzlьnь kaj posvozә. Kodkә matuskalьş vьd voj nәk kasnikә guşalә. Kolә vәrsә kьjnь.

Ladnә,—suas kazak,—eәktan-kә, kьjә-dә. Meşь-pә nekueәm vәr oz udit.

Vot Mämät vojlas vodis posvozә. Kor pop da popadda çorьda unmovsisnь, siјә pьralis kerkaas, voštis jenzәşьs Mikәla Ugodniklьş әvrazsә da petkәdis siјә posvozә. Seşsa stav nәk gьrniçsә açьs çunalis, a Mikәla Ugodniklьş parjassә da usjassә nәkјәn mavtьstis daj açьs vьzd gәlәsәn mәdis gorzьnь:

— Bauşko-pә petav! Vәrjastә suil Çepәsjis pop posvozә, vizәdә—nәk kasnik tьrtәm, a Mikәla Ugodniklәn stav çuzәmьs nәk.

— Sui,—suә,—bauşko, Mikәla Ugodniktә nәk kasnik dorьş... Seşsa açьd tәdan, mьj vәçan.

A popьd zьvьlьş çajtis Mikәla Ugodnik vьlә, seşsa voštis әvraztә da mәdis svәçәdnь da kokulas talavnь.

— Vot,—suas,—tenьd, zor toslь, jәz nәk kasnik dorьn çunaşәmьs da pakәstitçәmьs! —vьdsәn razjәz-razjәz potkәdlis әvrazsә.

Olisnь, olisnь da korkә pop da popadda gәştitnь mәdәdçisnь. Pop suә kazaklь:

— Te, Mämät, mi gәştitig kosti gortov luçkia da әzәsjastә bura viz, a medşa-nin ambar әzәstә bura viz, medьm vәrjas menşьm nәnәs oz guşavnь

Mьjәn pop gozja munisnь gәştitnь, Mämät voštis ambar әzәstә, k ris şiktьs muzikjasәs da eәktis stav nәnәs i embursә

ambarьş novlьnь. Seşsa perjis ambar әzәssә, da ambar әzәsnas kotәrtis popәs korşьn. Pop siјә azzis da jualә:

— Mьj-nә-nin loi, Mämät? Kьz lьştin ambar әzәstә enovnь?

— Ambar pьekad-pә, bauşko, sьrjas gьz-әdçәnь. Me kotәrәn lokti juavnь, mьj kernь? A ambar әzәstә bura eәktin krañitnь da, med mişa tatçә volig kosta nekod siјәs ez guşav, şәrbş vәji.

— Ak, te, Mämät, te, Mämät! Kolә-әd ambarşьs şusә krañitnь, a oz ambar әzәssә. Gaskә-pә әnәz menşьm stav nәnәs-nin guşalisnь?

Kotәrtisnь ambar vizәdlьnь: zьvьlьş nәti avu kolәma, stavşә-nin guşalәmaәs Skәralә pop gәgәrvotәm kazak vьlә, a Mämät pravdajçә.

— Te-pә әd, bauşko, en ambarşә, a ambar әzәs-ә eәktin viznь. Kьz kәzain eәktә, me sizi i vәça: kәzainlьş kьvvuznь oz poz.

Vot korkә seşsa vojis kazaçitәmьlь pervoј voşa srok. Kolә kazakkәd rәsәәt vәçnь әti vo uzәdәmьş.

Mämät sossә puzis daj suә:

— Kad-pә, bauşko, menьm pervoј voьs uzalәm don mьntьnь. Vәj-zәlәşәdlь pļestә. Kodar vokas pļeskad-pә peçiktә?

Lәşәdis pop sujga pļessә. Mämät kolskьlә çalçuñәn peçiktis da seeәma peçiktis, mьj pop vьlә vьlә kaçlis da kәeas ulәş tumvьltis, sujga singuranşьs şinkolkьşs zoz sәrәzьs çeççьstis.

— No,—suas,—bauşko, әti vo uzalәmьş rәsәәtьnl!

A pop, gaskә, i kujim sutki çez seşsa sadtәgьs kujlis tajә peçiktәmьş.

Vot pukalә kart da çuzәmәn şinpala pop daj dumajtә, kьzi mezdьşnь kazakьs? Kьzi mezdьşnь nәstә kьk peçikьs? Әni so Mämät çalçuñnәs-na peçiktis, a nimtәmçunnas da sәr çuñnas-kә peçiktas, seki mьj loә?

Kьzi kovtәm strobnikьş strokьş voz mezdьşnь, da medьm mьnnь kьk peçikьş?

Vot çukәstis kazakәs daj suә:

— Mun,—suas,—Mämät, vetlь da Vәrsa-lьş skәtsә guşav, siјә men kьk vo çәz-nin ovrok ez mьntьv.

Munis, munis Mämät, pьris şәd vәr sәrә, keralis medşa vьzd pozәm pusә da mәdis kьrşşьnь.

Kьlis Vәrsa Mämәtlьş keraşәmsә da loktis sь dinә:

— Kueәm mogәn-pә, Mämät, loktin me prikodә? Mьjla tajә pusә kьrşşan?

— Me pә lokti tijañәs, vәrsa çelәdәs, pьvşәdьstnь. So-pә,—indis pozәm ker vьlә,—vәça tatьş aşьm ved, medьm tajә

vednas tijanəs p̄všəd̄ystn̄. Povzis Vərsa
daj suə kazakl̄b:

— M̄j̄b̄s-pə, Məmət, seəəm pakəštə
mijan jur v̄lə tunalan?

— Tədan m̄j̄b̄s! M̄j̄la-pə popl̄ k̄k vo
čəz ovroktə en m̄nt̄v? Šetan-kə pə as
stadašd̄ k̄k medbur skətina, prəštita, a
on-kə, burin̄zik p̄všan pukta tijan, vərsa
čelad, m̄s v̄lə?

Vərsa juršə ḡz-ḡzker̄stis daj suə:

— Vaj-pə p̄rvoj v̄np̄m̄əs vertam. Kod-
n̄m loam jon̄z̄k sijənm̄l̄ i ovrok m̄nt̄n̄.
Vaj-pə čuŋ krukan̄ k̄skašam.

Sešsa gez kəlyskəb̄ v̄čisn̄ k̄e daj
zeləd̄isn̄ čuŋkrukan̄ k̄skašn̄. Məmət
gez k̄esə domalis pozəm m̄r̄jə. Zeləd̄is
da zeləd̄is vərsa, oz verm̄ Məmətəs čuŋ
krukan̄ k̄sk̄n̄.

— No,—suas,—Məmət, čuŋ kruknad te
meš̄ jon̄z̄k. Siz-kə m̄dnog šila vertn̄
provujtlam. Əni k̄knan̄m suŋovtam. Kod-
n̄m jon̄z̄ka vermam suŋovtn̄, s̄l̄ i ovrok
m̄nt̄n̄.

Suŋovtis Vərsa, stav v̄b̄s v̄dsən t̄vz̄-
stlis i Məmət murtsa kok j̄v̄š̄s ez uš — se-
əəm goraa sijə suŋovtis:

— No,—suə,—əni sešsa te, Məmət, suŋ-
lovt.

A Məmət suə:

— Me-kə pə, Vərsa, suŋlovta, tenad šin-
guran̄šd̄ šinm̄d̄ čet̄č̄stas. Šinm̄d̄-kə zal,
kərtav šintə.

Kərtalis vərsa ašš̄s šinjasə da m̄dis
vič̄č̄šn̄ Məmətl̄b̄ suŋlovtn̄. Məmət boštis
muš̄ v̄tkə zor da k̄z-taj švišn̄itas Vərsal̄b̄
jurvəras, m̄j̄ slən šinš̄s v̄dsən vi petalis.

— No,—suə,—Vərsa, ət̄č̄d̄ suŋlovti,
m̄d̄b̄š̄ suŋlovta-ə og?

— Šo, jenmoḡš,—suə Vərsa,—sešsa
Məmət en-nin suŋlovt: ət̄č̄d̄ suŋlovtn̄m̄š̄s
menam šinjasə] šinguran̄š̄s murtsa-nin ez
čet̄č̄stn̄.

Šetis Vərsa Məmətl̄b̄ ašš̄s k̄k skətina
—k̄k oskəs. Vois Məmət pop ordə, ətl̄
ossə j̄rtis v̄vjas koŋusnaə, a m̄dsə — m̄s
kartaas. Pop ne rad, m̄j̄ Məmət gortə
lovjaan vois.

— No,—suə,—Məmət, vajədin Vərsal̄b̄
skətinasə?

— Vajədi, koŋusnaad da kartaad j̄rti.

Mədlunnas let̄č̄isn̄ karta v̄lad da osjas̄d̄
popl̄š̄ stav m̄s̄j̄asə i v̄vjasə košavlə-
maš̄. Osjas̄s v̄r̄ eaktis kazakl̄ v̄tl̄n̄.
Bara pop puk̄s da sogalə, vara dumajtə,
k̄t̄č̄ə kazakəs b̄st̄n̄, med eškə lovjən
v̄r̄ oz-zə-nin vo?

— Vəl̄b̄,—suə,—Məmət, b̄zd̄ vad dorə

čərtjasl̄b̄ ovrok p̄rj̄n̄. Kujim vo-nin ovrok
ŋi ruga men ez m̄nt̄v̄n̄.

Munis Məmət b̄zd̄ vad dorə,puk̄s̄is v̄r̄əg
doras da m̄dis n̄r̄agez gart̄n̄. Seki vad
p̄d̄as̄š̄ v̄rs̄n̄itis čərt̄pi daj j̄ualə:

— M̄j̄-pə te, Məmət, v̄čan?

— Me-pə n̄r̄agez garta, tijanl̄b̄ vadn̄tə
kəšja s̄r̄jav̄n̄ da tijanəs, vasavəšjas̄s,
p̄všəd̄ystn̄. M̄j̄la-pə popl̄ kujim vo čəz
ovrok ŋi ruga avu m̄nt̄l̄əm̄nd̄?

Čegsis v̄s̄pi da Vasa-ded̄əb̄s dinə
kotərtis:

— Oj-pə, ded̄əl Pop kazak — Məmət
—loktəma da ovrok korə, suə: Onə-kə-pə
sarkat̄r̄ denga šetə, vadn̄tə pə s̄r̄jala
da stav vasavəšjas̄s p̄všəda.

Petis v̄s̄pi Məmət dorə daj suə: — Deda-
pə eaktə t̄n̄d̄ mekəd vert̄č̄n̄. Kodn̄m
kodn̄m̄s vermam, sijənm̄l̄ i ovrok loə
m̄nt̄n̄.

Məmət s̄l̄ suə:

— Tekəd-nə, čərtkusin̄kəd, ač̄m og-zə
m̄d̄ vermaš̄n̄. So-pə estən pu doras
menam s̄arkost vokə] kujl̄. Mun s̄kəd
vert̄č̄. Səm̄n-pə sijə neuna p̄lt̄m da oz
k̄v, šornit̄n̄ zavoditt̄z voz kolə s̄l̄
kuck̄n̄,—Məmət indis pu ul̄n̄ kujl̄š̄ os
v̄lə.

Čərt̄pi munis, klopk̄l̄ə kuck̄is kujl̄š̄
osl̄ da ḡr̄ədis:

— Vaj,—suas,—s̄arkos Məmət, verma-
šam.

Osk̄d-taj k̄zi s̄ v̄lə uškəd̄čas! Par-
jalas da kurč̄č̄alas, parjalas da kurč̄č̄alas,
v̄s̄pilən ədva loł̄s kolə da kotəran̄ leč̄-
čas ded̄s̄l̄ zalujt̄č̄n̄.

— Məmət̄d̄-pə ač̄s ez vert̄č̄, s̄arkos
vok̄sə-pə m̄n̄m̄ pan̄d̄ b̄st̄lis.

Sešsa v̄s̄pi petis v̄r̄əgə da vara-na
ovrok denga ez p̄tkəd:

— Deda-pə eaktis kotraləm̄ən pan̄j̄šn̄.
Kodn̄m əd̄j̄ənz̄k vad ḡḡər̄ k̄eovtam,
s̄l̄ i ovrok m̄nt̄n̄.

— Tekəd-pə, čərtkusin̄kəd, ač̄m og-zə
m̄d̄ pan̄j̄šn̄. T̄n̄-əd̄ i menam ič̄ət vokə]-
na pan̄jas.

Sešsa p̄ralis v̄r̄ə, k̄j̄lis k̄k k̄č̄əs, ətisə
mesəkə šujis, a m̄dsə mozdoras boštis.

— No,—suas,—čərtkusin̄, pan̄j̄š̄ me
ič̄ət vokkəd,—sešsa lezis ətik k̄č̄əs da
kinas s̄vač-s̄vackeris. K̄č̄ vizn̄itis daj v̄r̄ə
kotərtis. A čərt̄pi k̄v̄sə əsəd̄əm̄ən da k̄sk̄-
kotərtə, med eškə sijəs oz pan̄j̄n̄. Vot k̄-
eovtis čərt̄pi vad ḡḡər̄b̄s, a sek kosta Məmət
k̄sk̄is mesək̄š̄s m̄d̄ k̄č̄sə da m̄skas
tapkədə:

— Molodeč,—suas,—menam ič̄ət vok,
čərt̄piəs pan̄jin.

Bira çartpi kotərən leçcis vasa dedb̄s dīnə da vištalə:

— Menə-pə panjis içət vək̄s, açb̄s Məmət̄s ez i zavoditl̄s.

Vot petis bespi dəj varə-na ovrok denga oz val.

— So,—suas,—ded menam̄stis asb̄s kom̄n pudja p̄liçsə, kodn̄m v̄l̄zək̄ kaçadlam, s̄b̄s i o-rovk.

Məmət̄ suvtis kom̄n pudja kərt̄ p̄liç dorə da k̄mər v̄l̄ə vizədə, a s̄vb̄t̄n̄ oz s̄vb̄t̄.

— M̄j-nə-pə, Məmət̄, seşsa viçç̄s̄šan, on s̄vb̄t̄?

— Ças-pə esijə k̄mər plast̄ə viçç̄s̄s̄ta da set̄ə te dedl̄s̄ p̄liçsə zələdə, med-pə seşsa v̄rsə oz uş.

Cegsis çartpi, kvat̄tis p̄liçsə da dedl̄s̄ zalujt̄ə:

— Tenş̄d p̄liçt̄ə, ded, Məmət̄d kutlis k̄mər v̄l̄ə s̄vb̄t̄n̄. Murt̄sa vevjali p̄-şjadn̄.

Azz̄ p̄r̄b̄s̄ Vasa, m̄j Məmətk̄əd şiləən p̄-şj̄n̄ oz verm̄ da eəktis petk̄əd̄n̄ ovrok denga.

Sekkosti Məmət̄ rozədis sark̄a p̄d̄s̄ə, ul̄s̄s̄ gu kodjis da mesək p̄uktis. Əti mesək denga petk̄ədis da kiştis çartpi Məmət̄ sark̄ə—ez t̄r, m̄əd mesək kiştis-ez t̄r, koj̄m̄əd mesək petk̄ədis da v̄lişt̄i t̄ri. Çartpi divujt̄ə:

— B̄zd̄-zə-pə tenad, Məmət̄, v̄ləmə sark̄əbd̄!

— No-pə, çartpi, nu pop ordəz t̄jə denga mesəksə,—suə Məmət̄.

Vot m̄əd̄əçis̄n̄ Məmət̄ da çartpi pop ordə. Tuj v̄laz n̄l̄s̄ pan̄dəşis̄ roza s̄ərə zev b̄zd̄ izki.

Bespi Məmət̄l̄s̄ jualə:

— M̄j-nə-pə t̄jə t̄əəm̄ ḡəgr̄əs̄s̄?

— T̄jə-pə menam̄ dedələn şik̄ə moil̄s̄. Munis̄n̄, munis̄n̄ da bespi agas̄ (p̄iṅa) azzis̄.

— M̄j-nə-pə, Məmət̄, t̄əəm̄s̄?

— T̄jə-pə menam̄t̄ dedl̄ən şik̄əēs̄.

Munis̄n̄, munis̄n̄ da bespi r̄n̄b̄s̄ azzis̄.

— Višt̄av-pə, Məmət̄, t̄jə m̄j t̄əəm̄s̄?

— T̄jə-pə menam̄ dedl̄ən v̄əralan sark̄əb̄s̄.

Seşsa von̄s̄ kutis̄n̄ pop ordə da Məmət̄ bespi-s̄ gortas̄ b̄stis̄.

Gortas̄ muniḡən bespi r̄n̄b̄st̄ə sark̄əalis̄, agast̄ə (p̄in̄ət̄ə) ş̄v̄jas̄ şik̄ə p̄iddi ş̄ujis̄, a izkit̄ə ş̄v̄jas̄-zə k̄ərt̄alis̄ da vad̄jə m̄ədis̄ dedb̄s̄ dorə leçç̄n̄. Izkīd va p̄d̄s̄ə k̄əsk̄ə, r̄n̄b̄s̄d̄ da agas̄d̄ va verk̄əsə k̄əp̄əd̄n̄: p̄eşis̄, p̄eşis̄ bespi da set̄ə i zagalis̄.

Vois̄ Məmət̄ pop ordə da denga m̄e-s̄əkt̄ə krapk̄ələ zoz s̄ərə çəvtis̄:

— Vaji,—suas,—çart̄jas̄bd̄l̄s̄ ovrok̄t̄ə. Pop əni i denga v̄lad̄ avu rad, s̄əm̄b̄n̄ s̄l̄ən əti dum, k̄z̄i kazak̄ p̄eçik̄ş̄ p̄l̄es̄ə mez̄d̄n̄b̄? K̄ət̄ k̄t̄çə sij̄əs̄ ez b̄st̄v̄, ne-k̄t̄çə Məmət̄ oz j̄ərm̄.

Seşsa pop da popadda dumajtis̄n̄ p̄ş̄j̄n̄. Pop v̄əçis̄ asl̄os̄ zev b̄zd̄ kuzov (peşte), stav dona k̄əlujs̄ə s̄əvtis̄ set̄çə da suə popaddal̄s̄:

— T̄jə Məmət̄s̄-pə lovja jur̄ən on-zə m̄n̄. Ask̄i-zə-pə kazak̄ş̄ guş̄ən k̄eçç̄ək̄ə p̄ş̄jam.

A Məmət̄ k̄v̄zis̄ n̄l̄s̄ ş̄or̄n̄is̄ə. M̄j̄ən̄ pop da popadda unmo ş̄is̄n̄, rektis̄ pop kuzov̄ş̄ stav emburs̄ə da n̄ns̄ə. seşsa açb̄s̄ p̄ris̄ kuzov̄ p̄ek̄as̄ da vevt̄s̄is̄.

As̄v̄nas̄ zev voz̄ pop da popadda kuzolaşis̄n̄ da m̄ədis̄n̄ gort̄s̄ p̄ş̄j̄n̄. P̄ş̄jis̄n̄, p̄ş̄jis̄n̄ da k̄əş̄is̄n̄ ş̄oj̄n̄, sojt̄ç̄st̄n̄ p̄uk̄ş̄v̄n̄. Əni p̄ə-əd̄ kazak̄d̄ oz-ṅin̄ suəd̄.

A Məmət̄ sek kuzov̄ p̄eş̄ən̄ gor̄ədis̄:

— Baʃusko p̄ə menə t̄j kol̄inn̄d̄!

— So-pə əd̄ Məmət̄d̄ t̄dal̄ə kazal̄əmə p̄ş̄j̄əm̄n̄m̄əs̄ da v̄əççə mi v̄əş̄ə, Med eş̄k̄ə oz-zə k̄ət̄ suəd̄.

P̄ş̄jis̄n̄ da p̄ş̄jis̄n̄, p̄ş̄jis̄n̄ da p̄ş̄jis̄n̄, povodn̄əja s̄ajalis̄n̄.

— No-pə, matuska, v̄aj-zə p̄uk̄ş̄st̄lam sojt̄ç̄st̄n̄ da ş̄oj̄st̄n̄. Əni əd̄ kazak̄d̄ oz-zə-ṅin̄ k̄ənk̄ə suəd̄.

A Məmət̄ varə gor̄ədis̄ kuzov̄ p̄e-k̄əş̄ən̄:

— Baʃusko-pə, en koll̄! T̄jə me, Məmət̄, lokt̄a!

Pop da popadda varə m̄ədis̄n̄ Məmət̄s̄ kot̄ərt̄n̄.

— Taʃ-pə t̄j nek̄yt̄çə on udi! Sojt̄ç̄st̄n̄-ṅi ş̄oj̄st̄n̄ oz lez! Kot̄ərtis̄n̄ da kot̄ərtis̄n̄ da z̄ub̄d̄ vuzəda ju dorə vois̄n̄, set̄çə voj̄ suis̄. Seşsa pop̄d̄ kuzov̄s̄ə p̄əçç̄is̄ da vuzəd̄ dorə sojt̄ç̄n̄ p̄uk̄ş̄is̄n̄.

Pop suə:

— No-pə Məmət̄l̄s̄ m̄ijan̄əs̄ əni ne su-əd̄l̄n̄-ṅin̄.

A Məmət̄ sekkosta petis̄ pop kuzov̄ş̄ da suə:

— No pə, baʃusko, ədva me t̄ijan̄əs̄ verm̄i suəd̄n̄! M̄e-pə çajli, m̄j̄ menə zik̄ə ṅin̄ kol̄inn̄d̄.

Pop da popadda s̄əm̄b̄n̄ ş̄inn̄s̄ə çask̄ə-dis̄n̄. Barə Məmət̄s̄ ez udit̄n̄.

Vot pop, popadda da kazak̄ l̄əş̄əd̄çis̄n̄ ju dorə uz̄n̄ vod̄n̄. Pop i suə:

— Uz̄n̄ vod̄t̄əz̄ p̄ə-əd̄ uz̄n̄aj̄l̄v̄l̄ən̄.— Voştis̄ pop kuzov̄ vevt̄s̄ə. A kuzov̄ş̄ t̄r-

təm. A Məmət kəskis pieəgšs əti tupəš
da nurjašəstcis. Sizi poplə da popaddə
etaəəma muzəm vəgən eəgš loi vodnə.

— Te-pə, Məmət, judorlaņs vodan,
matuska—vərladorlaņs, a me—sərakos-
stanə.

Muzəm vərəd pop da popaddə zev çə-
gəda unnovsisnə da nəmtoz ez kvlnə,
kəzi Məmət popəs ju dorlaņs vestəstis,
a ačs pop da popaddə kostə vodis.

Korkə sadmis popaddə, dumajtə, mɔj
sə vokən kujlə aslas popəs da sɔlə vo-
kas i tuvədə:

— Mɔj nə, jəj, zevajtan? Tojst sijəs
vəas da mɔnam sɔsə, nemənəmētəms!

Əaktəņ-kə-nə, mɔj... Məmət jətkis pə-
pəs vuzəd jəvəq vəə.

Asəvnas sadmis popaddə da juələ Mə-
mətləš.

— Kən-nə-pə, kazak, mijan, vətus-
konəm?

— Me-pə sijəs vəə vugəti. Ačəd pə taj
vojnəs əəktin sijəs vəə jətkə.

Məmət çəçcis da suə popaddə:

— No-pə menam əti kezlə kazakalan
srok estis. Poplə kazaçiti, a popaddə kə-
zaçitnə oğ kəsjə.

Sešə Məmət sarkasə leptlis da vozə
mədədçis.

Ив. № 17

Redkollegija: M. DORONIN, I. PƏŞTIN,
I. IZJUROV.

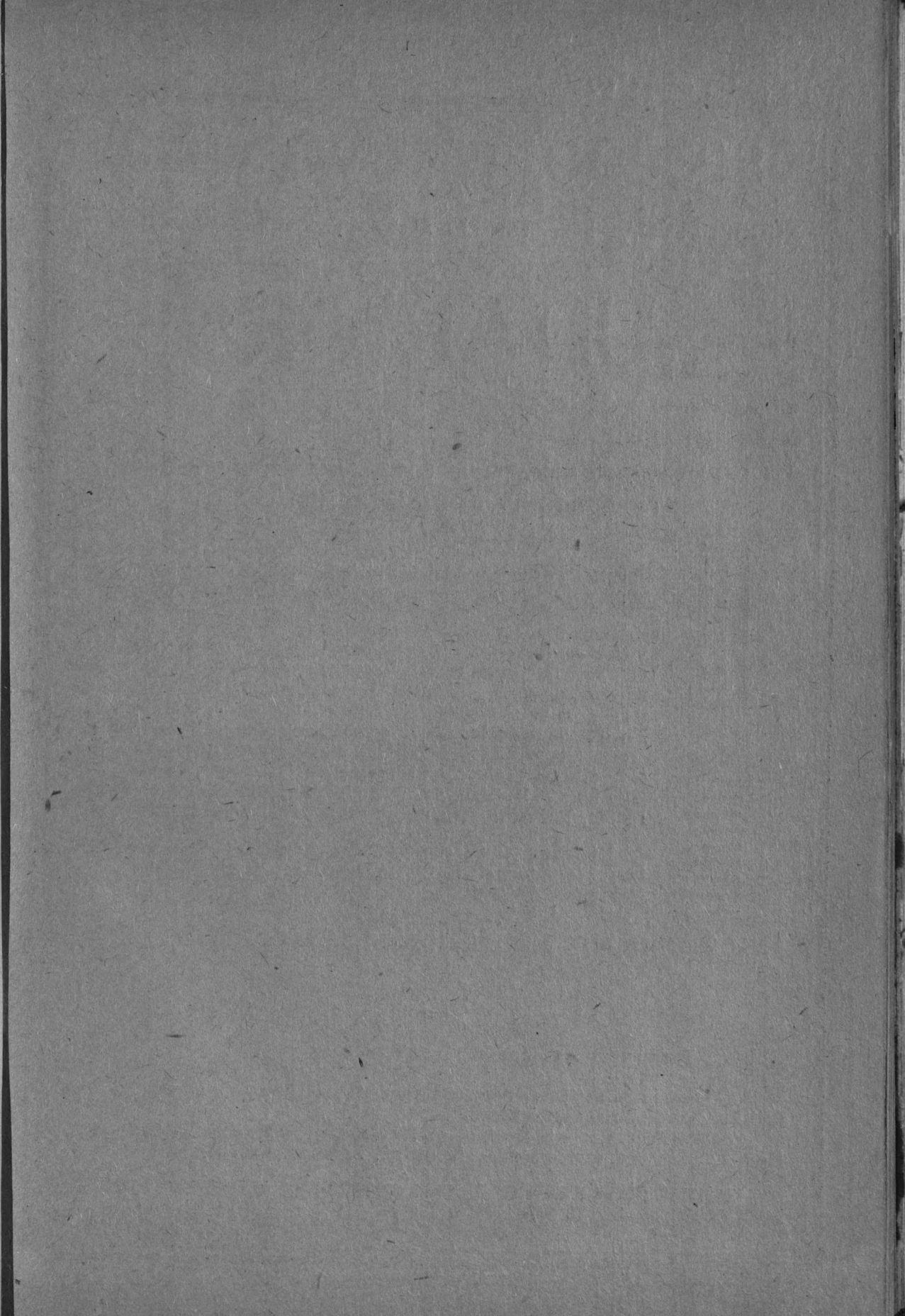
Otv. redaktor M. DORONIN

Облит № 738. Заказ № 1715. Тираж 1000. Стат. формат бум. 72×108 1/16 82000 знаков в п. л.
2 1/4 п. листа. Слано в производство 27/1—35 г. Подписано к печати 14/11 35 г.

Типография Коми ГИЗ-а. Сыктывкар, Коммунистическая, 2.

JURINDALBS

	Listbok.
Izjur Ivan —Domeņlən mьz	5
F. Gans —Şiktşan pismə	11
Vыl Pas —Regьd mi azьşam tekəd	12
Mitruk Jak —Medvərja tьşjas	14
I. A. Kьlov —Raka da ruç	20
—Duv da vad pu	20
V. Kozevnikov —Vələn vəli sojtşan lun	21
M. Saltьkov —Єedrin—Şuşvezəra Gurina	28
I. Vokan —Sьktьvkar	27
P. Doroņin —Џiteraturnəj komi kьv da pєrevodjas jььş	32
P. Doroņin —Aңtiporovskəj mojdkьvjas	38
Pop skuperđaj da Ivan kazak (mojd)	39
Pop da sьlən kazak Məmət (mojd)	41

SUZƏDƏJ 1935 VO VBLƏ

XUDOZESTVOA SƏVETSKƏJ LİTERATURA KOMI ZURNAL

„UDARNİK“

LEZƏ SƏVETSKƏJ PISAŤELJAS SOJUZLƏN KOMI PRAVLƏNNƏ.
PETƏ BƏD TƏLBƏN ƏTÇƏD.

Zurnalın loənb taeəm jukədjas: 1) xudozestvoa proza da poezija; 2) tvorçeskəj diskussijalən tribuna; 4) komi epos; 5) bibliografija vbl roç da komi knigajas vblə.

1935 voəb „UDARNİK“ zurnalın loə peçatajtəma: Novdinsa Vittor—vbl kəvburlas, Tima-Veŋ—kəvburlas, vištjas, Lebedev—vbl vaşnajas, Peç-Geŋ—„Şera kuk“ (povešt), Vbl Pas—vbl poema, kəvburlas, Sandrik Jogor—„Araj“ (povešt), İja Pəş-tin—pjesa da vbl vištjas, Vl. Latkin—vbl poema, Ivan Vokan—Novellajas, Izjur Ivan—„Domenlən məz“ (povešt), A. Isakov—„Dasəkməsəd vo“ (povešt), vbl vištjas da kəvburlas, Şim Vaŋ-lən, Mitruk Jaklən, Parmazonlən, Luzdor Vaşlən, Bija Əgərlən, P. Doronlən, P. Stalnəjlən, Gris Saslən, A. Mezenlən, Razmьslovlən da mukəd-giznə boštəşjaslən.

Literaturno-kriçiçeskəj statıjas: Zugəllən, Sьladorsa Mis-lən, I. Oboturovlən, I. Tarabukinlən, Izjur Ivanlən, Ələk Əndrejlən da mukədlən.

SUZƏDAN DON: 3 təlbə kezlə 2 sajt da 50 ur.

6 „ „ 5 „

12 „ „ 10 „

Torja nomerlən donьs 1 sajt.

1935 voəb zurnal kutas petnə askadən da tər listazən. Zurnalə uzavnə kəskəma loə vbl gizəşjasəs-jazьkovedjasəs da s. v.

„UDARNİK“ zurnal kolə lonə bəd kolhozəb, İddəşan kerkaəb, sko-ləəb, klubəb, bəd vərlezəş-udarnik ordəb, kolhoznik-udarnik ordəb.

ZURNAL SUZƏDNƏ POZƏ BƏD POSTƏVƏJ OTĐELENNƏJAS DA PİŞMƏNOVLƏDLƏŞJAS PƏR.